

2/2008

11. ročník

cena 30 Kč

POODŘÍ

ČASOPIS OBYVATEL HORNÍ ODRY

Z obsahu

Téma čísla: Harty

Kravařsko – první použití názvu

Akademický sochař Miroslav Rybička

Jak dál? Základní škola v Suchdole n. Odrou

Slavnost Podání rukou v Blahutovicích

POODŘÍ – časopis obyvatel horní Odry

Vydává Společnost přátel Poodří (IČ: 64627870) ve spolupráci se ZO ČSOP Odry,
ZO ČSOP Jeseník nad Odrou,

Správou chráněné krajinné oblasti Poodří a Svazkem obcí Region Poodří.

Redakční rada: Ing. Radim Jarošek, Ing. Petr Lelek, Lumír Kuchařík, Ing. Alena Malíková,

Ing. Oldřich Usvald, Mgr. Ivan Bartoš, Jiří Zelený

Adresa redakce: Výškovická 102, 700 30 Ostrava

E-mail: radim.jarosek@volny.cz

Počítačová sazba a grafické zpracování: Aleš Luzar

Tisk: Zeman Art s. r. o., Mošnov

Vydávání povoleno Ministerstvem kultury ČR. Registrační číslo: MK ČR E 12812. ISSN 1803-2338

Vychází 4 čísla ročně.

Cena jednoho čísla: 30 Kč, předplatné: 120 Kč

Objednávky předplatného na adrese redakce.

XI. ročník, č. 2/2008

Titulní strana obálky: Z divadelního představení Husopaska v Hartechech ve Veřově lesíku.

Bylo to poslední představení před okupací v roce 1939.

Tato strana: Děti ze souboru Bebek z Proskovic, Festival Poodří Františka Lýska.

Ceník reklamy v POODŘÍ

Umístění na 3. nebo 4. straně obálky (černobílá) formát: A4 – 10 000 Kč, A5 – 5 000 Kč,
A6 – 2 500 Kč

Redakce si vyhrazuje právo na odmítnutí požadavku na reklamu, úpravu ceny
(např. při opakované reklamě ve více číslech apod.) resp. řešení formou protislužby
(např. propagací POODŘÍ v jiném periodiku).

REDAKCE DĚKUJE ZA FINANČNÍ PŘÍSPĚVEK NA TISK TOHOTO ČÍSLA:

- Obcím Albrechtický, Bartošovice, Bernartice nad Odrou, Hladké Životice, Jakubčovice nad Odrou, Jeseník nad Odrou, Jistebník, Kunín, Polanka nad Odrou, Proskovice, Pustějov, městysu Suchdol nad Odrou, městu Odry
- Ministerstvu životního prostředí
- Všem čtenářům, kteří přispěli jakoukoliv částkou nad předplatné

Obsah

Ptačí pozorovatelná na stezce v Blahutovicích Lumír Kuchařík	4	Téma čísla: Harty	28
Slavnost Podání rukou v Blahutovicích Karel Glogar	5	Úvodem	29
Festival Poodří Františka Lýska, 5. ročník Eliška Krejčíčková	7	Pamětní kniha Hartů	30
Kuhländchen/Kravařsko – první německé a české použití názvu Radim Jarošek	10	Vznik obce	31
O paní Katharině Altenburger Dana Klosová	12	Protokol z roku 1794	32
Může za oteplení pouze oxid uhličitý? Počasi v 1. polovině 2008 Ladislav Rošlapil	13	Požár obce	34
Akademický sochař Miroslav Rybička z Jistebníka Květuše Lepilová, Jaroslav Pleskot, Radim Jarošek a Miroslav Rybička	15	Kronika Hartů	35
Jak dál? Základní škola v Suchdole nad Odrou Irena Kopecká	22	Harty dům od domu	42
		Demografické údaje	46
		Památky a jiná místa v obci	49
		Pomístní názvy	51
		Jak se v Hartech mluvilo	51
		Škola	52
		Místní jednotka Sboru dobrovolných hasičů	53
		Divadlo	55
		Začátek hartovských muzikantů	55
		Na okraj jednoho výročí	59
		Likvidace vesnice Harty	69
		Píseň na rozloučenou	70
		Prameny a literatura	70

Mapa 2. vojenského mapování (na Moravě v letech 1836–1840, resp. 1842).
Harty jsou uvedeny pod původním německým názvem Lilien.

Ptačí pozorovatelna na stezce v Blahutovicích

Český svaz ochránců přírody v rámci projektu RWE Transgas Net. Blíže přírodě otevřel koncem dubna pro veřejnost ptačí pozorovatelnu u rybníka na okraji Blahutovic. Nachází se na informačně-naučné stezce a návštěvníci se jejím prostřednictvím mohou seznámit s historií i přírodními zajímavostmi obce a okolí (součástí POODŘÍ č. 4/2007 byl vložený leták o stezce). U rybníka se podařilo stezku doplnit o objekt ptačí pozorovatelny, který má sloužit nejen příchozím, ale také dětem z okolních škol, které stezku navštěvují v rámci svých školních projektů environmentální výchovy.

Průhledy směrem k rybníku byly vypleteny vrbovým proutím (Foto archiv ČSOP).

Blahutovický rybník je obtočný, byl postaven na Lučickém potoce a je podle zákona č. 114/92 Sb., o ochraně přírody a krajiny významným krajinným prvkem. Na jeho okrajích postupně vznikla mokřadní společenstva, obývaná zajímavými druhy živočichů.

Z řady živočišných druhů, které se tady vyskytují, je možno uvést například chráněné skokany zelené, rosničku zelenou a užovku obojkovou. Z pozorovatelny lze na rybníku při troše štěstí sledovat ledňáčka říčního, volavku popelavou a kach-

Momentka z otevření pozorovatelny (Foto archiv ČSOP).

Dokončená pozorovatelna (Foto Radim Jarošek).

Celkový pohled na Blahutovický rybník (Foto Radim Jarošek).

ny, které zde zalétávají z okolních vodních toků a rybníků. Druhově nejpočetnější je hmyz vázaný na stojaté vody a spolu s ním i společenstva mokřadních a vodních rostlin, z nichž jmenujme jen některé zástupce jako jsou kosatec žlutý, žabník jitrocelový, šípátka vodní a hvězdoše.

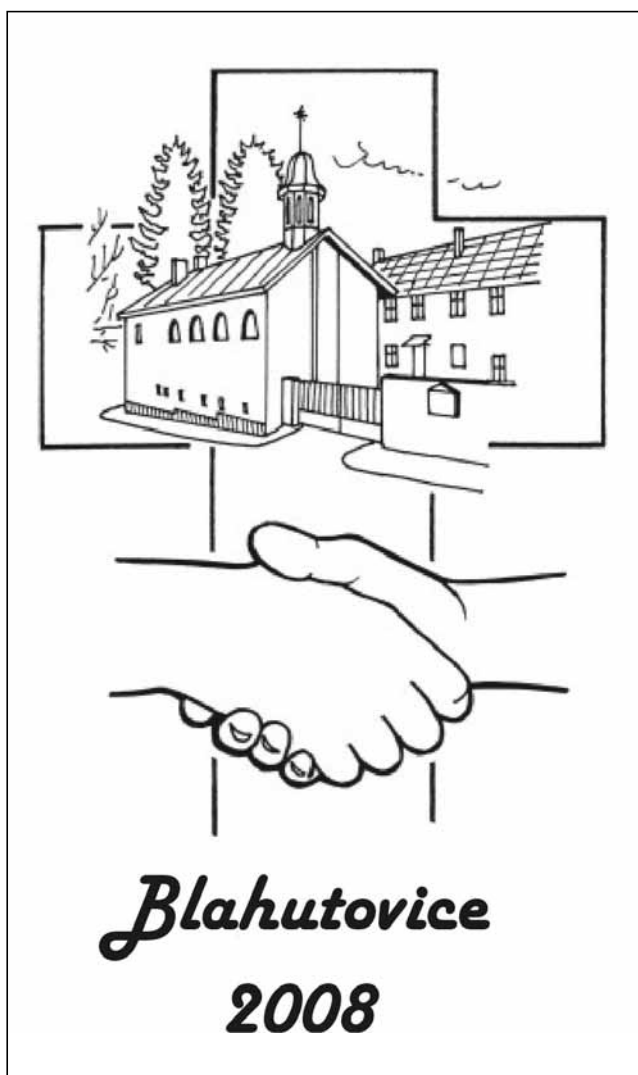
O rybník, který je v majetku Agentury ochrany přírody a krajiny ČR, pečují společně místní ochránci přírody a rybáři. Rybník je však silně zabahněn a jeho voda je tak trvale kalná. Proto

je společně s místními partnery připravován projekt revitalizace lokality tak, aby byla v ještě větší míře podpořena biodiverzita tohoto zajímavého místa.

Projekt RWE Transgas Net. Blíž přírodě je realizován ve spolupráci s generálním partnerem ČSOP – společností RWE Transgas Net. Jeho cílem je ochrana přírody prostřednictvím prezentace významných lokalit veřejnosti.

Lumír Kuchařík

Slavnost Podání rukou v Blahutovicích

Již vícekrát jsme v POODŘÍ psali o tom, že Občanské sdružení Bayerův odkaz od roku 2000 opravuje bývalý klášter Boží prozřetelnosti v Blahutovicích, který byl do stavu ruiny přiveden bývalými majiteli – naposledy zemědělským družstvem. Snahou našeho občanského sdružení je, aby se klášter stal znovu kulturním, duchovním a sociálním centrem pro oblast Blahutovic a okolních obcí. Kromě obnovy budovy pracujeme taky na obnově historické paměti, občanského vědomí místní komunity i lidské solidarity.

V tomto duchu je nasnadě, že usilujeme o posilování vazeb s lidmi, jejichž předkové zde žili po staletí a oni sami zde bydleli až do roku 1946. Víme o tom, že historie tohoto kraje nezačíná rokem 1945.

Od počátku sdružení se setkáváme a rozmlouváme s lidmi, kteří se v tomto kraji narodili a kteří zde žili. Slyšíme tak příběhy, které se těmito lidmi staly a mnohdy je to opravdu velmi smutné poslouchání. Současně známe příběhy jiné, které se staly na české straně – a to zejména těsně před válkou a během války. Mnohdy i toto jsou příběhy velmi smutné. I z vlastní zkušenosti přitom víme, že zlo se nevrací jen k tomu, kdo jej vyvolal – pokud jej vůbec postihne. Postižených je mnoho dalších nevinných lidí.

Jak dál z tohoto bludného kroku vzájemné hořkosti? Jistě vzájemným odpuštěním, podáním rukou. Je to asi jednodušší pro ty, kteří nemají osobní zkušenost s prožitým zlem, o mnoho složitější a těžší pak pro ty, kteří takovou zkušenost mají. Současně možná jednodušší i pro ty, kteří vnímají existenci i jiné spravedlnosti než pozemské.

Všechny tyto skutečnosti nás vedly k tomu, že jsme se rozhodli uspořádat Slavnost podaných rukou. Ústředním bodem slavnosti byla bohoslužba smíření a místem setkání pak kaple v bývalém klášteře v Blahutovicích. Právě té kaple, ve které se slavila poslední bohoslužba před více než šedesáti lety a která byla snad z celého kláštera nejvíce postižena komunistickou zvlí a arogancí a možná i nezájmem okolí.

Symboliku obnovy a návratu jsme podtrhli i navrácením původního kříže, který byl před zničením zachráněn rodinou Michalíkovou z Heřmanic a poté se značným úsilím generálně a mistrně zrestaurován panem Waltrem Hanelem – rodákem z Německa – a panem Rudolfem Malcherem z Blahutovic.

Poté následoval oběd v prostorách bývalého kláštera – nyní Komunitního centra Klášter. Byli jsme sami trochu překvapeni, že více než sedmdesát účastníků se podařilo v pohodě umístit k slavnostnímu obědu do jídelny centra a ostatních místností.

Všichni mohli poté okusit výtečné koláče, připravené členkami našeho sdružení a dalšími ochotnými kuchařkami. Jak podotkl P. Jerzy Kurzydem z Mnichova – byly to „nebezpečné koláče“, protože člověk jí a jí a neví nakonec kolik jich vlastně snědl.

Po obědě následovala prohlídka obce a opravené kaple P. Marie. Tato kaple byla v letošním roce poměrně značným nákladem rekonstruována, bylo současně i upraveno okolí kaple. Náklady na rekonstrukci nesla obec, menší částkou přispěl i Fond česko-německé budoucnosti.

V kapli a u pamětních desek u kaple proběhla poté krátká slavnost a představitelé obce Jeseníku nad Odrou, rodáků z Německa a občanského sdružení Bayerův odkaz zasadili poblíž kaple lípu smíření.

Tento krásný den byl ukončen v klášterní kapli koncertem mladých hudebníků. Dvě flétnistky a tři mladé zpěvačky připravily všem nezapomenutelný zážitek. Jak je tradicí na společných akcích rodáků z Německa, na závěr si všichni – a myslím ze srdce – zazpívali píseň Krásný den nám byl dnes dopřán.

Navečer naši přátelé odcestovali zpátky do místa svého ubytování v Novém Jičíně, aby pak v dalších dnech absolvovali naplánovaný týdenní výlet po České republice, Polsku a Německu.

Kromě občanského sdružení Bayerův odkaz byli dalšími partnery akce farnost Jeseník nad Odrou a blahutovičtí rodáci z Německa. Byli jsme moc rádi, že naši aktivitu podpořilo i vedení obce Jeseník nad Odrou a osobně pan starosta Mgr. Tomáš Machýček. Obec byla jedním z iniciátorů a spolupořadatelem této slavnosti. Současně je třeba poděkovat i Fondu česko-německé budoucnosti, který se na zdárné realizaci podílel svým finančním příspěvkem.

S díky se obracíme taky na pana Waltra Hanela – vedoucího blahutovických rodáků, který nejenže nádherně zrestauroval původní kříž, ale nesl hlavní tíhu organizování a má velkou zásluhu na uskutečnění této velkolepé slavnosti. Díky patří taky přátelům z Mnichova – P. J. Kurzydemu a E. Kahligovi, kteří neváhali absolvovat dlouhou cestu, aby tu mohli být s námi, i P. Mons. ThDr. Huvarovi, který přes vysoký věk a tomu co prožil by mohl být mnohým z nás mladších příkladem optimismu a vitality.

Nikoliv už jmenovitě – přesto děkujeme všem, kteří se zúčastnili přípravy a poté pomohli při realizaci – kuchařkám, hudebníkům, tlumočnickům... Díky všem, za váš podíl na uskutečnění jedné myšlenky – smíření a podání rukou.

*Ing. Karel Glogar
Foto A. Glogarová*

Festival Poodří Františka Lýska 2008 (Naše malé jubileum)

*Pevně věřím, že krása a estetično
působí na dobro.
František Lýsek*

Lýskovo Poodří – Proskovice, Stará Ves nad Ondřejnicí, Jistebník – se letos opět naplnilo hudbou, zpěvem a tancem při pátém ročníku našeho festivalu.

Festival byl zahájen 25. a 26. dubna v Proskovicích koncerty, na kterých vystoupily pěvecké sbory Proskovjáček místní ZŠ, sbor ZŠ Krestova z Ostravy-Hrabůvky, dívčí sbor DAJŠ z Ostravy-Svinova a folklorní soubory Malá Ondřejnica ze Staré Vsi a Bebek z Proskovic.

Jménem Lýskova nadačního fondu z Brna festival pozdravila PhDr. Květuše Lepilová-Lýsková. Vyslovila přání, aby náš festival byl i v následujících letech nositelem hudebního, pěveckého a folklorního odkazu jejího otce Františka Lýska. Společným úsilím pracovníků úřadu městského obvodu a festivalové rady vedené Mgr. Marií Matějovou se podařilo připravit hodnotný program a pro účinkující i sladkou odměnu – perníkové srdce.

Dalšími festivalovými dny byly 9. a 10. květen, kdy festival pokračoval ve Staré Vsi nad Ondřejnicí. Staroveské zámecké arkády se v podvečer 9. května rozezněly zpěvem pozvaných pěveckých

sborů. Vynikající zpěv chlapců z folklorního souboru Nivnička z Nivnice, žáků ZŠ Stará Ves n. O., dětského sboru Hlásek z Havířova, smíšeného sboru Lašan Brušperk, Akademického sboru VŠB-TUO z Ostravy podtržený výbornou akustikou arkádového nádvoří zámku zanechal v posluchačích nevšední pocity a dojmy.

Sobota 10. května – Staroveské obecní slavnosti spojené s tradičním „objezdem veškerých hranic staroveských – jízdou kole obila“. Po slavnostním zahájení před zámkem a odjezdu početných jezdců následoval bohatý program připravený kulturní komisí obecního úřadu (MŠ, ZŠ, SHŠ Keltik, Zámecká kapela, swingový orchestr z Příbora, hudební skupina Paďouři) a programovou radou festivalu (pořad dětských folklorních souborů, Malá Ondřejnica, Nivnička z Nivnice, Holúbek z Ostravy-Zábřehu, cimbálová muzika ZUŠ Brušperk, vystoupení souboru Grunik, slovenského souboru Mostár z Brezna, cimbálové muziky Gajdušek z Hukvald).

Po náročných květnových festivalových dnech měl V. ročník Festivalu Poodří Františka Lýska (dále FPFL) své pokračování 20. června opět na nádvoří staroveského zámku. Program folklorního večera připravil Lašský soubor písní a tanců Ondřejnica, cimbálová muzika Ondřejnica, dívčí cimbálová muzika souboru Valášek z Kozlovic, cimbálová muzika ZUŠ Brušperk a soubor I Burgisi di Marsala ze Sicílie. Účinkující soubory opět vytvořily příjemnou atmosféru festivalového večera pro všechny diváky a pozvané hosty, kteří zcela zaplnili nádvoří i arkády staroveského zámku. Kulturní komise při Obecním úřadě ve Staré Vsi nad Ondřejnicí za vedení Mgr. Věry Závíčkové připravila na festivalové období dvě doprovodné výstavy. První s názvem „Stromy a voda“ uvedla tématický výběr fotografií Vítězslava Jurečky z Hukvald. Na druhé výstavě se mohla zejména mladší generace seznámit s téměř zapomenutými „pomocníky našich předků“.

Závěrečný festivalový koncert v Jistebníku měl datum 21. června. Byl věnován Františku Lýskovi a jeho Jistebnickým zpěvákům. Pozvání na koncert přijal Štývarův dětský sbor z Trince, Čtyřlístek z Dolní Lhoty, chlapecký sbor ze Stěbořic, pěvecký sbor Gymnázia Olgy Havlové z Ostravy-Poruby, Ženský komorní sbor Dobroslava Lidmily z Ostravy-Svinova. Před koncertem všechny

Čtyřlístek, Dolní Lhota.

přicházející přivítal Dechový orchestr mladých z Jistebníka.

Na závěr koncertu zástupkyně festivalové rady a Josef Voral, starosta obce, blahopřáli akademickému sochaři Miroslavu Rybičkoví k jeho významnému životnímu jubileu – osmdesátým narozeninám. Miroslav Rybička svým dílem ocenil Lýskovu záslušnou uměleckou činnost. Pro pátý ročník našeho festivalu vytvořil pamětní plaketu (viz str. 7), kterou byly odměněny všechny účinkující soubory a osobnosti, které se významnou měrou zasloužily o FPFL. A k těm určitě patří i Mgr. Alena Lipinová. Pamětní plaketou byla oceněna její obětavost a úsilí při organizaci všech koncertů v Jistebníku, grafické návrhy a zajišťování pozvánek a plakátů pro festival.

Festivalu se v uplynulých pěti letech zúčastnilo 37 pěveckých sborů, 46 folklorních souborů (z toho 7 zahraničních) za spoluúčasti dechových orchestrů z Proslovic, Staré Vsi n. O., Jistebníku a dalších účinkujících. Byly uspořádány tři semináře pro vedoucí dětských folklorních souborů a pěveckých sborů a ostatní zájemce.

Všechny koncerty a slavnosti se mohly uskutečnit díky obětavosti realizačních týmů pořadajících obcí. Finanční náklady v převážné míře zajišťovaly obce, tři festivalové ročníky podpořil dotacemi Moravskoslezský kraj, přínosem byly finance od společností Povodí Odry, Severomoravská plynárenská, Čepro a Folklorního sdružení České republiky.

Folklorní sdružení zajišťuje také mediální propagaci našeho festivalu. Dalšími mediálními partnery festivalu byly časopisy Folklor a POODŘÍ a zpravodaje v obcích. Festival propaguje Český rozhlas Ostrava a ostravské studio České televize.

Záštitu nad FPFL převzal hejtman Moravskoslezského kraje Ing. Evžen Tošenovský, ředitel ostravského studia České televize Mgr. Ilja Racek, PhD., starostové obcí Ing. Jiří Matěj, Josef Voral a Ing. Dalibor Dvořák.

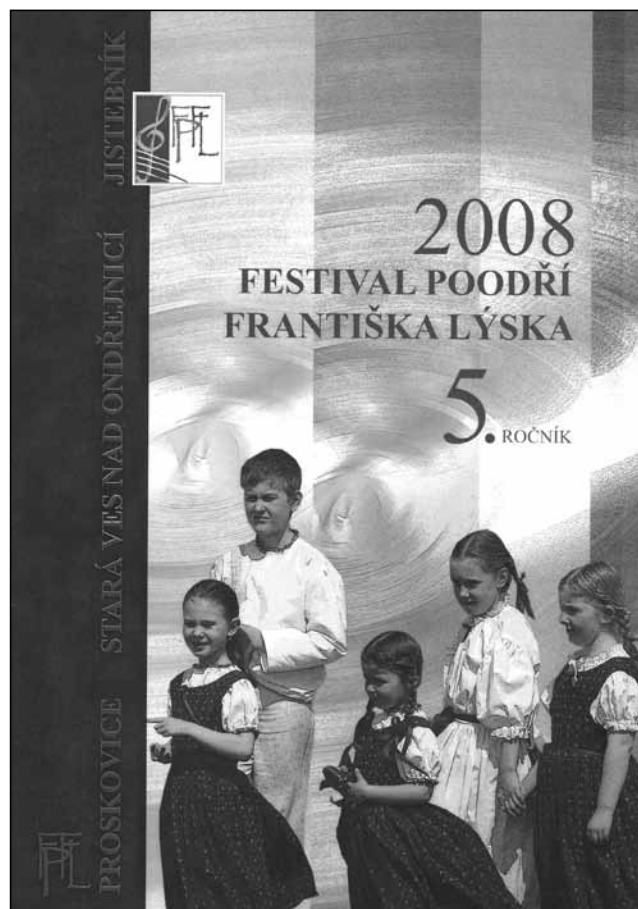
Hlavním pořadatelem FPFL je od letošního roku občanské sdružení Festival Poodří Františka Lýska. Festivalová rada ve spolupráci s realizačními týmy v obcích se snaží připravovat festivalové akce tak, aby hodnotným programem oslovily občany, prohloubily v nich vědomí sounáležitosti se svým krajem, jeho kulturními kořeny. Prostřednictvím účinkujících souborů ukazuje dětem a mládeži možnosti využití volného času, nabízí jim spoluúčast na programech festivalu.

Ke kladným výsledkům tohoto snažení patří vystoupení nových dětských pěveckých sborů ze ZŠ v Proskovicích a Staré Vsi n. O. Naše spokojenost by byla výraznější, kdyby se k nim připojily i zpívající děti jistebnické školy, kde v třicátých letech minulého století František Lýsek položil základy novodobého dětského sborového zpěvu.

Při hodnocení významu FPFL po pěti letech jeho trvání lze konstatovat, že se festival stává přitažlivým pro stále větší okruh zájemců o kulturní dědictví a přírodní krásy regionu.

Eliška Krejčíčková, ředitelka festivalu

Bližší informace o Festivalu Poodří Františka Lýska: www.festival-poodri.cz

Pro 5. ročník FPFL byl vydán program festivalu s představením účinkujících souborů.

Soubor Bebek z Proskovic.

DAJŠ – dívčí sbor z Ostravy-Svinova.

Proskovjáček, ZŠ Ostrava-Proskovice.

Ženský komorní sbor Dobroslava Lidmily z Ostravy-Svinova.

Směšený pěvecký sbor Lašan, Brušperk.

Pěvecký sbor ZŠ Stará Ves nad Ondřejnicí.

Malá Ondřejnica, Stará Ves nad Ondřejnicí.

Ondřejnica, Stará Ves nad Ondřejnicí.

Kuhländchen/Kravařsko – první německé a české použití názvu

Původ názvu regionu ležícího kolem řeky Odry na pomezí Slezska a severovýchodní Moravy je již alespoň dvě staletí předmětem sporů a diskuzí.

Jde nejen o otázku původu a stáří pojmenování Kravařsko, resp. Kuhländchen, během let se měnil i názor na jeho rozsah. „Spor o název a rozsah reflektují širší komplex zejména národnostních konfliktů na tomto území v různých etapách novověku“, výstižně uvádí ve svém souhrnném příspěvku o názvu a vymezení Kravařska Milan Myška z něhož je v následujícím textu čerpáno.¹⁾

Starší je německý tvar Khüländl, který zaznamenali téměř současně – v roce 1786 – moravský topograf Franz Joseph Schwoy²⁾ a Jan Hanke z Hankenštejna.³⁾

Schwoyova práce o Moravě⁴⁾ byla vydána ve dvou svazcích bez uvedení autora (pouze pod značkou S***) opatem žďárského kláštera Otto v. Steinbachem. Na stranách 221–222 najdeme pod heslem Neutitschein větu: Die Gegend wo Neutischein und Fulneck gelegen find, heißet seit langer Zeit das Khüländl, ... (Krajina, kde leží Nový Jičín a Fulnek se již delší dobu nazývá Khüländl, ...). Toto lze interpretovat v tom smyslu, že sám Schwoy nebyl původcem názvu a že v mluvě místních obyvatel bylo pojmenování asi již dlouho používáno.

J. N. A. Hanke z Hankenštejna uvádí ve svém pojednání o obyvatelích Moravy⁵⁾ jako jeden z německých moravských kmenů die Kuhländler a zmiňuje se o tom, že „Die Hauptstadt im Kuhländel ist Neutitschein...“ (Hlavní město Kravařska je Nový Jičín). Jen pro zajímavost – Franz Sláma ve své

knize Oesterreichisch Schlesien z roku 1887 uvádí hlavním městem (místem – der Hauptort) slezské části Kravařska Odry.

České pojmenování Kravařsko je mnohem mladšího data⁶⁾ a vstoupilo v povědomí teprve prostřednictvím Riegrova Slovníku naučného z roku 1865. Pro něj zpracoval heslo „Kravařsko“ profesor opavského českého gymnázia Jan Lepař,⁷⁾ který zřejmě konzultoval původ českého pojmenování s vynikajícím znalcem moravských poměrů Aloisem Vojtěchem Šemberou.⁸⁾ Ten ve svém dopise J. Lepařovi z 25. října 1859⁹⁾ píše: „Váš výklad jména Kuhlaedchen může být pravý; německý název posud není vysvětlen náležitě; Kravařsko teprv já jsem si udělal, lid toho nezná.“ Není důvod mu nevěřit. České pojmenování Kravařsko se do širšího povědomí dostalo však ještě později, a to až po vydání knihy Moravské Kravařsko (Politický okres Novojický) v roce 1898 v Příboře, ed. J. Mňuk.

Radim Jarošek

Poznámky

- 1) Myška M. (2004): Kravařsko/Kuhländchen (Ke sporům o původ názvů a vymezení Kravařska). In: Literární věda osudem i volbou. K 80. narozeninám Jaroslava Pleskota. (Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Ostraviensis 213. Litterarum studia 5), Ostravská univerzita, Ostrava.
- 2) Franz Joseph Schwoy (* 11. prosinec 1742 Velké Heraltice, + 10. říjen 1806 Mikulov), vedle svého úřednického povolání se intenzivně zabýval topografickým studiem Moravy. Probádal biskupský archiv v Kroměříži a archiv a knihovnu Dietrichsteinů v Mikulově.
- 3) Jan Nepomuk Alois Hanke z Hankenštejna (* 26. květen 1751 Holešov, + 26. březen 1806 Prostějov), moravský dějepisec, spisovatel, kustod univ. knihovny v Olomouci, profesor češtiny na šlechtické akademii a knihovník.
- 4) Schwoy, Franz Joseph (1786): Topographische Schilderung des

Neutitschein mährisch Nowy Gitschin
eine wohlgebaute, nährhafte, volkreiche Stadt mit
einer Pfarr zugleich Landdechanten, und einem un-
ansehnlichen alten herrschaftlichen Schlosse zwo Mei-
len von Fulneck gegen Suden gelegen. Die Gegend
wo Neutitschein und Fulneck gelegen sind, heißet
seit langer Zeit das Khüländl, entweder wie die ge-
mei-

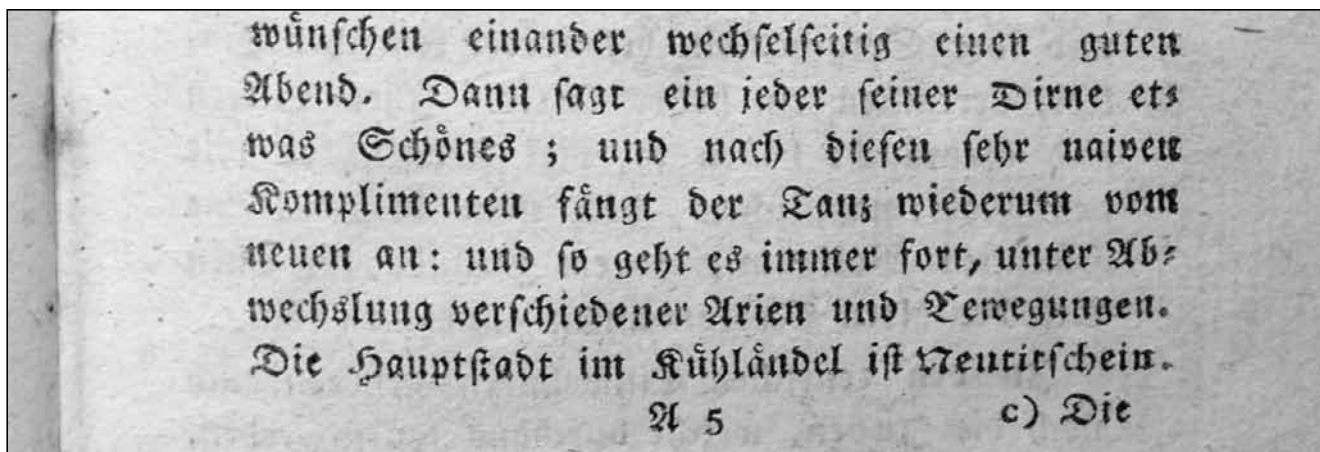
Ukázka ze strany 221 Schwoyovy práce, kde je zmiňován název Khüländl.

- Markgrathum Mähren. Band I., Prag – Leipzig. Schwoy.
- 5) Hanke von Hankenstein, J. A. (1786): Bibliothek der mährischen Staatskunde I, Schilderung der Einwohner des Markgrathums Mähren, Wien.
- 6) Pro doplnění Joseph Georg Meinert uvádí v roce 1817 ve své sbírce německých lidových písní Alte deutsche Volkslieder in der Mundart des Kuhländchens název Krawarska zem nebo Krawska zem, František Polehradský ve své příručce Obraz zemí československých hovoří o Kraví, resp. Kravařské krajině a konečně Beck v roce 1854 píše o Kravské krajině. Tato pojmenování se však neujala.
- 7) Jan Lepař (* 16. květen 1827 Lipňany u Přerova, + 1. červenec 1902

Praha). Spisovatel, historik, novinář, pedagog, spoluzakladatel Opavského besedníku, redaktor Časopisu Českého muzea a profesor opavského gymnázia.

- 8) Alois Vojtěch Šembera (* 21 března 1807 Vysoké Mýto, + 23 března 1882 Vídeň), český historik a filolog, profesor češtiny a české literatury na vídeňské univerzitě a překladatel z němčiny. Publikoval z oboru historie, literární historie, práva, demografie, lingvistiky a řady dalších, ale byl činný i veřejně.
- 9) Dopis byl publikován v Časopise Matice moravské v roce 1905 v příspěvku Josefa Teigehe Několik dopisů Šemberových o věcech moravských z let 1852–68.

Z Hankeho knihy s uvedením názvu Kühländchen.

V Riegrově Slovníku naučném z roku 1865 najdeme v dílu čtvrtém heslo Kravařsko.

O paní Katharině Altenburger

Někdy před třemi lety proběhla na Obecním úřadě v Bernarticích nad Odrou přípravná schůzka k dvousetletému výročí bernartického rodáka Josefa Ferdinanda Klosse. Diskutovalo se mimo jiné i o tom, jaké podklady jsou k dispozici pro připravovanou brožurku a přišla řeč i na diplomovou práci Kathariny Altenburger z Vídně věnované osobě a dílu oslavence.

Tenkrát jsem diplomku ještě neviděl, až později se mi dostala do rukou její kopie a posloužila jako důležitý zdroj informací. Nijak jsem se autorkou práce nezabýval, zajímala mne fakta, která se jí podařilo při pátrání shromáždit a vůbec jsem netušil, že není studentka jako studentka.

Až nyní v květnovém čísle Zpravodaje Bernartic nad Odrou jsem se v úvodníku paní Dany Klosové, dočetl více, a protože si myslím, že je to příběh v mnohém inspirující, nabízíme vám ho i v POODŘÍ.

Radim Jarošek

Asi před čtyřmi lety se na Obecní úřad v Bernarticích nad Odrou obrátila rakouská studentka muzikologie s laskavou žádostí o zaslání informací pro její diplomovou práci o někdejším bernartickém rodákovi, varhaníkovi a hudebníkovi působícím léta ve Vídni – Josefu Ferdinandu Klossovi (1807–1883).

V této souvislosti mě pracovníci obce, jako tehdejší učitelku němčiny, požádali o vyřízení této korespondence.

A tak jsem si s paní Katharinou Altenburger začala prostřednictvím elektronické pošty psát. Poslala jsem jí řadu cenných archivních informací, za které byla nesmírně vděčná.

Koncem roku 2006 mne paní Altenburger pozvala na návštěvu Vídně, abychom v souvislosti s nadcházejícími oslavami dvousetého výročí od narození J. F. Klosse (únor 2007) projednali možnost odkoupení a převezení jeho náhrobku z Vídně do Bernartic nad Odrou. To vše proto, že místo, které na prominentním vídeňském hřbitově Hietzinger náleží J. F. Klossovi, je na prodej a náhrobní kámen by putoval s největší pravděpodobností do hřbitovního depozitáře.

Návštěvu Vídně jsem však z různých důvodů vždy s omluvou odsouvala až do počátku letošního roku, kdy jsem dostala pro mne překvapující emailovou zprávu. Paní Altenburger mě požádala, abych svoji návštěvu příliš neodkládala, neboť vzhledem k jejímu věku by se již vůbec nemuse-la uskutečnit. Až tehdy jsem se totiž dozvěděla, že paní Altenburger je neuvěřitelných 77 let a že své řádné univerzitní studium dokončila ve svých 75 letech, čímž si splnila svůj sen, neboť muzikologie je její celoživotní láskou.

To mnou pochopitelně hnulo, a tak jsem využila první příležitosti, kdy jel manžel do Vídně, abych se s ním svezla a paní Altenburger navštívila. Stalo se tak ve dnech 17.–19. dubna letošního roku.

Sraz jsme měly v centru Vídně v nádherném hotelu The Ring přímo naproti Vídeňské opeře. Jakmile jsem spatřila dokonale upravenou dámu v elegantním klobouku a s kytičkou jarního kvítí, což bylo naše poznávací znamení, dýchla na mě neopakovatelná atmosféra staré Vídně.

Můj zážitek pak umocnila návštěva kostela Panny Marie Na Nábřeží (Maria am Gestade), kde J. F. Kloss působil jako varhaník, a kde také hojně prezentoval své hudební skladby, o čemž mi půvabná dáma v klobouku dlouho zasvěceně vyprávěla.

Návštěva hřbitova Hietzinger proběhla za přítomnosti místního správce, který, byť neoficiálně, připustil možnost přemístění náhrobku našeho rodáka do jeho rodné obce, a to s ohledem na skutečnost, že ve Vídni již nežije žádný jeho potomek.

Jakmile mne paní Altenburger na závěr mé návštěvy ve Vídni představovala univerzitnímu profesorovi Antonickovi, u kterého před časem obhajovala svoji diplomovou práci, zmocnil se mne zvláštní pocit obdivu a hrdosti. Bezmezně jsem totiž obdivovala entuziasmus a nadšení, se kterým tato, dalo by se říci vlastně cizí dáma, hovořila

Dr. Katharina Altenburger u náhrobku J. F. Klosse na vídeňském hřbitově Hietzinger.

se znalostí a úctou o našem rodákovi. Pocit hrdosti jsem cítila, když jsem byla spojována s J. F. Klossem, ať již kvůli mému příjmení, byť v linii nepřímé, či mé starostenské funkci v jeho rodné obci. Ano, díky panu J. F. Klossovi jsem byla ve Vídni váženým a uznávaným hostem.

A to je pro mne výzvou k novému zamyšlení nad tím, zda by převoz jeho náhrobku z Vídně

na místní hřbitov přece jenom nebyl jasným poselstvím, že uznáváme a vážíme si všech, kteří mají v životě svůj cíl, a pro jeho naplnění jsou ochotni tvrdě pracovat, stejně jak to učinil jeden z našich významných rodáků.

Dana Klosová, starostka Bernartic nad Odrou

Počasí

Může za oteplování pouze oxid uhličitý?

Sdělovací prostředky nás informovaly v posledních měsících také o těchto událostech:

Příkrov trvalého ledu odtává v Arktidě ještě rychleji než loni. Úbytek trvalého ledu pokračoval v Arktidě i v průběhu zimy. Většinu ledového příkrovu nyní tvoří jen tenký led, který se vytvořil během zimy a do léta zcela roztaje. Od antarktického pobřeží se oddělil kus ledovce o rozloze Prahy. Austrálii postihují stále častěji vlny veder a mohutné požáry zaměstnávají rok od roku stovky hasičů.

O velké anomálii ve vývoji povětrnosti mohou podat důkaz i já jako amatér. Souvislé období 23 měsíců od dubna 2006 do února 2008 mělo kladnou teplotní odchylku 2,2 °C ve srovnání s průměrem vzdálenější minulosti a dokonce kladnou odchylku 1,2 °C ve srovnání s posledními deseti roky. Tento „úlet“ nelze s ničím srovnat, podobná teplá epizoda se v historii pravidelných měření ještě nevyskytla.

O příčinách současné klimatické tendence se hodně diskutuje, a proto bych se je pokusil rozebrat:

1) Zásluhou lidské činnosti se dostává do ovzduší planety každým rokem nejméně 6 miliard tun uhlíku ve formě oxidu. Jednu třetinu tohoto množství vstřebávají oceány, takže ročně přibývají v atmosféře asi 4 miliardy tun. V současnosti se v ovzduší nachází zřejmě až 850 miliard tun uhlíku. Koncentrace CO₂ se tak blíží k 0,04 objemového procenta, což znamená, že na 2 500 molekul vzduchu připadá jedna molekula CO₂. Vycházíme-li z předpokladu že CO₂ přibývá jen z lidské činnosti a zásluhou přírodních sil je obsah CO₂ konstantní (pohlcování oceány a naopak výrony plynů z tektonických zlomů a sopečných výbuchů jsou v rovnováze), pak by měla teplota vzduchu stoupat v celosvětovém měřítku nanejvýš o dvě či tři setiny stupně za rok a tedy o stupeň by se mělo oteplít za třicet až padesát let. Vzestup teploty v poslední době byl ale zejména ve vyšších zeměpisných šířkách mnohem prudší než předpokládaly modely vypracované před pouhými pěti až deseti roky. Většina odborníků se domnívá, že kritické množství CO₂ v ovzduší, po jehož dosažení se bude klima ubírat nepředvídatelným

směrem, je 0,06 obj. procenta, tedy množství o polovinu větší než současné. Malá část odborníků a taky náš současný prezident se domnívají, že kritické množství může být až 0,12 obj. procenta, tedy trojnásobek současného stavu. Nahrává jim poznatek historické klimatologie, že někdy před 50 miliony let byla koncentrace CO₂ 0,1 procenta, teplota ovzduší možná o 12 °C vyšší. A konečně je tady i skupina pesimistů, kteří si myslí, že kritického množství oxidu už je prakticky dosaženo.

Na emisích skleníkových plynů se stále více podílí letecká doprava, a to snad až 12 procenty. Přitom počet letadel se má do dvaceti let na celém světě zdvojnásobit. Jestliže osobní auto vyprodukuje na 1 000 km jízdy 200 kg CO₂, což při čtyřčlenné posádce znamená 50 kg CO₂ na osobu, pak letadlo vyprodukuje na 1 000 km letu 32 tun CO₂, což je při stovce pasažérů 320 kg oxidu na osobu. Navíc letí-li letadlo ve velké výšce, je účinek CO₂ na atmosféru trojnásobně zesílen. Já osobně pochybuji, že země asijského a amerického kontinentu začnou dobrovolně omezovat průmysl či automobilovou a leteckou dopravu kvůli snižování množství emisí. Pokud tak učiní pouze Evropská unie, bude to znamenat deformaci a snížení výkonnosti ekonomiky a tedy jakési dobrovolné odzbrojení.

2) Přítomnost dalších skleníkových plynů v atmosféře. Jako nejzávažnější se jeví oxidy dusíku a metan. Příčinou nárůstu oxidů dusíku je zemědělství a doprava, metanu přibývá zásluhou pěstování rýže, důlní činností ale i spalováním biomas a uhlí. Ještě před deseti roky se uvádělo, že k současnému oteplování přispívají jednou čtvrtinou freony. Ty se však do ovzduší již nevypouštějí a jejich podíl bude postupně klesat. Nebezpečí těchto plynů spočívá v tom, že mají mimořádnou míru pohltivosti tepla. Metan by z ovzduší mizel zásluhou reakce s hydroxylovým radikálem (OH⁻).

Těchto částic, sestávajících z jednoho atomu kyslíku a jednoho atomu vodíku a tedy velmi reaktivních, je v ovzduší omezené množství. Jsou ovšem též schopny reagovat s oxidem uhelnatým, který přeměňují na oxid uhličitý. Podle současných představ se tak nedostává hydroxylových radikálů na vyčištění atmosféry od metanu, protože nedo-

konalým spalováním přibývá v atmosféře docela významně oxidu uhelnatého.

Dejme také prostor několika myšlenkám oponentů každé nové zprávy Mezivládního panelu ke klimatické změně.

- Před koncem 10. století osídlili Vikingové Grónsko a nazvali jej Zelenou zemí. Velmi teplé klima té doby potvrzují i čínské kroniky.
- V letech 1520–1580 bylo v Čechách pravděpodobně o dva stupně tepleji než v současnosti. V Polabí se úspěšně pěstovaly cukrové melouny. Teplota přitom stoupala ještě rychlejším tempem než ve století dvacátém.
- Jednou z důležitých příčin třicetileté války bylo prudké ochlazení. To zasáhlo nejvíce sever Evropy a neúrody způsobily invazi do té doby mírumilovných Švédů do střední Evropy. Historická zkušenost tedy říká, že po oteplení bude následovat globální ochlazení.
- Analýzy vzorků antarktického ledu prokázaly, že v dávných dobách byly změny teploty vyšší než by odpovídalo zjištěné koncentraci CO₂. Taky se zjistilo, že nejprve stoupala teplota a pak teprve koncentrace CO₂.
- Na pouštích, které jsou více než dva tisíce kilometrů blíže k rovníku než naše končiny, klesá teplota v noci prakticky k nule. V létě jsou tam noci mnohem chladnější než u nás. Je to způsobeno velmi nízkou absolutní vlhkostí vzduchu. CO₂ je rozptýlen v troposféře rovnoměrně. Pokud by byl schopen zadržovat vyzařované teplo zemského povrchu, mělo by se oteplování

projevit zejména ve výškách okolo 10 km. Měření pomocí sond ale dokazují, že vysoko v troposféře se naopak ochlazuje a globální oteplování se týká pouze nízkých vrstev ovzduší. Oba tyto příklady poukazují na docela malý význam CO₂ jako skleníkového plynu.

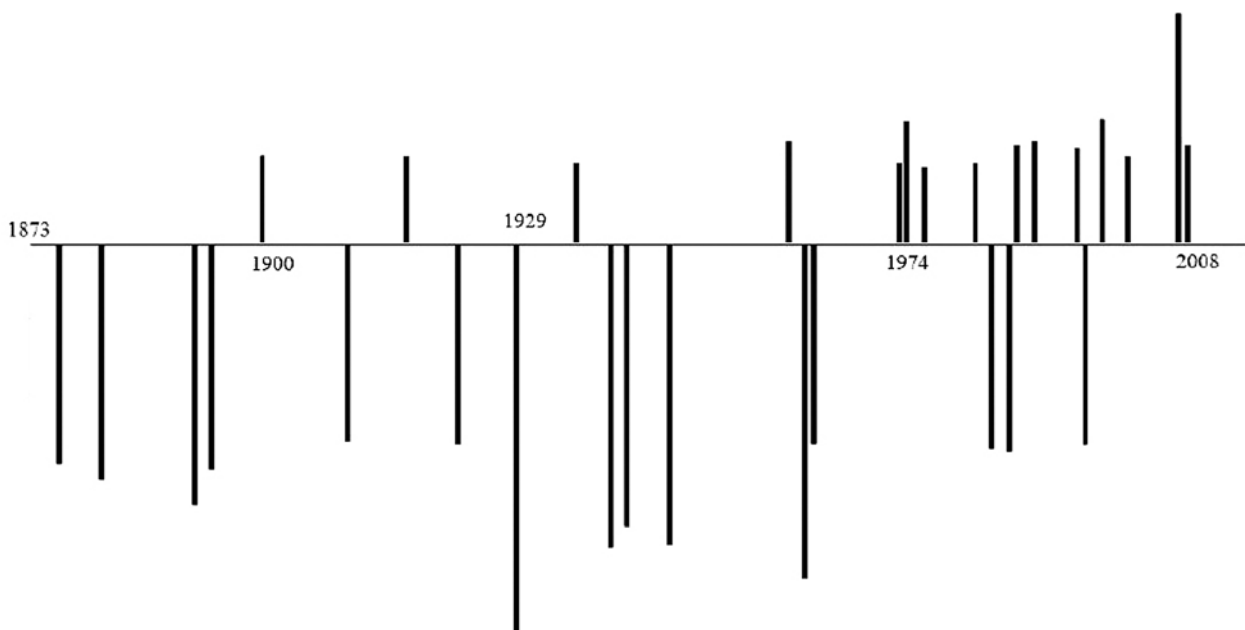
- Od oponentů můžeme slyšet také následující: závěry ohledně globálního oteplování jsou podávány jednostranně a účelově jsou prezentovány jen ty nejhorší možné scénáře.

Dodejme závěrem, že klimatické jevy jsou značně komplikované, což v obou případech, jak u odpůrců tak u zastánců vlivu lidské činnosti na klima, může někdy vést k přílišnému zjednodušování nebo jednostrannému pohledu.

Poznámka

Podstatná část slunečního záření má vlnovou délku 0,25 až 3 mikrometry. Nejvíce energie nese vlnová délka necelého půl mikrometru, kterou vnímá lidské oko jako žlutozelenou barvu. Atmosféra přímo pohlcuje 14 % slunečního záření, mj. i životu nebezpečné tvrdé ultrafialové záření. Vyřátý zemský povrch vysílá dlouhovlnné záření 3–50 mikrometrů, přičemž nejvíce energie nesou vlnové délky okolo 10 mikrometrů. Oxid uhličitý pohlcuje záření 4–5 mikrometrů a 15–18 mikrometrů velmi účinně. Vodní pára má širší absorpční spektrum, pro oba plyny ale platí, že vlnové délky 7,5–12,5 (tzv. transmisní okno) propouštějí prakticky beze zbytku. Jinak by byla totiž teplota na naší planetě nepříjemně vysoká.

15 nejteplejších a 15 nejchladnějších zim v historii pravidelných meteorologických pozorování na Novojíčínsku

Délku vlny nesoucí při určité teplotě nejvíce energie vypočítáme podle vzorce 2880 (konstanta) děleno stupněm Kelvina. Např.: $2880 : 5760 = 0,5$ mikrometru = 0,0005 mm. Zářivý povrch Slunce – fotosféra – má teplotu okolo 5 500 °C.

Čtyřměsíční rozšířené zimní období (čtyři nechlazenější měsíce sezóny) nejstudenější zimy 1929 mělo průměrnou teplotu -6,53 °C, nejteplejší zima 2007 vykázala průměr +3,88 °C, následující zima 2008 se zařadila s průměrnou teplotou +1,62 °C jako sedmá nejteplejší v historii.

Sněhová pokrývka v zimě, stručný přehled počasí v prvním pololetí letošního roku

Uplynulá zima se samozřejmě podepsala i na sněhové pokrývce. Souvislá vrstva sněhu od jednoho do sedmi centimetrů ležela v Hladkých Životicích celkem 15 dnů. Nejvíce sněhu – 7 cm – napadlo 16. listopadu, a ten se ztratil pátý den. Na Nový rok napadlo 5 cm a tentokrát se udržel sedm dní. Dalších celkem 14 dnů jsme měli poprašek nebo slabou vrstvu sněhu, která během půl dne roztála úplně. Jako zajímavost mohu ještě uvést, že ve druhé polovině prosince za častých inverzních situací (teplota do určité hladiny stoupala) foukal v Moravské bráně poměrně čerstvý vítr. Zima byla celkově hodně větrná!

Medardova kápě – čtyřicet dní nekape!

Jednu z nejznámějších pranostik, která se v různých obměnách traduje od 16. století, jsem si upravil

ze dvou důvodů. Těch 40 dnů musíme brát spíše jako časovou míru pro označování jevů trvajících delší dobu. Ještě se nestalo, aby na jednom pozorovacím stanovišti každý den zapršelo v rozmezí mezi 8. červnem a 17. červencem. V Hladkých Životicích jsem zaznamenal v medardovském období nanejvýš 26 dnů se srážkou, ale před dvěma lety to bylo např. jen sedm dní, kdy zapršelo – a to většinou slabě. Neúprosná statistika ale dokazuje, že nejčastější i nejvydatnější srážky v souvislém čtyřicetidenním období připadají na 5. červenec až 13. srpen, kdy zaprší v pahorkatině v průměru ve 22 dnech. V prvním pololetí vypadlo v Hladkých Životicích 84 % srážek, v beskydské části Poodří byly srážky relativně vyšší.

V následující tabulce uvádím průměrnou měsíční teplotu vzdálenější minulosti, průměrnou teplotu posledních 11 vesměs extrémních roků a teplotu měsíců letošních, dále průměrné srážky a skutečnost letošního roku v Hladkých Životicích.

Všechny měsíce prvního pololetí měly teplotu vyšší, než kolik činí dlouhodobý normál vzdálenější minulosti. Dokonce ani deset studených dnů ve druhé polovině března s občasnými sněhovými přeháňkami nesnížilo měsíční průměr pod úroveň posledních 11 roků. Od dubna 2006 do června 2008 bylo 23 měsíců teplotně nadprůměrných a pouze čtyři měsíce vykázaly teplotu nižší než 80letý průměr.

Ladislav Rošlapil, klimatolog-amatér, Hladké Životice

měsíc	Teplota			Srážky	
	1901–1980	1997–2007	2008	1951–2000	2008
1	-2,7	-1,7	1,8	29	31
2	-1,4	0,3	2,8	29	14
3	2,6	3,4	3,7	35	33
4	7,8	9,0	8,7	49	57
5	12,8	14,3	13,8	77	82
6	16,1	17,1	17,9	86	39

Akademický sochař Miroslav Rybička z Jistebníka

Rozhovor na pokračování (k osmdesátinám)

Akademický sochař Miroslav Rybička se v tomto roce dožívá osmdesáti let (nar. 23. června 1928).

Dovolujeme si Vám nabídnout poněkud zvláštní rozhovor s oslavencem. Zvláštní je v tom, že vznikl na pokračování po dobu deseti let. První část se „odehrála“ již v roce 1998 a otázky tenkrát kladla doc. Květuše Lepilová (I.). Od tohoto setkání pak uběhla řada let a pak přišel doc. Jaroslav Pleskot s námětem

pro časopis – seriálem Galerie, který by se věnoval umělcům působícím v Poodří. A hned se dal do díla, a tak vznikl v r. 2006, mimo jiné, další díl rozhovoru (II.). Ale ani ten nebyl v POODŘÍ publikován. Poslední část je již aktuální, letošní, kdy pan Miroslav Rybička oslavuje kulaté 80. narozeniny. Pravda, roky nezastavíš, ale nutno dodat, že oslavenec je duchem i tělem pořád ještě aktivní. To mohu dosvědčit osobně.

Nyní se již přenesme v čase zpět a začněme rozhovor, kterému dala doc. Květuše Lepilová název

I. O talentu, četbě, vlivu učitelů i chuti v Jistebníku tvořit.

Byla jsem pozvána do Jistebníku, moc ráda sem jedu, vždyť jsem ho opustila v předškolním věku a teď jím projíždím od r. 1990 dvakrát týdně na Ostravskou univerzitu... Jsem tedy zde, je 17. září 1998, sedíme spolu v ateliéru akademického sochaře Miroslava Rybičky a já ho zpovídám.

Každý jsme se někde narodili, někde se učili – a vy jste se najednou mávnutím osudu nebo vlastní chutí dostal až do Jistebníka... Ale já vím podle řeči, že jste zřejmě z Čech.

Po rodičích jsem Čech, narodil jsem se na Slovensku, musel jsem žádat o československé občanství, protože můj tatínek jako legionář bojoval na Slovensku za republiku. Mimochodem tatínek byl italský legionář, který má pořadové číslo pět. Takže i z toho hlediska jsme byli vychováni ve vlasteneckém duchu. Ten Masaryk, který je v Hrabyni, ten vlastně vznikl proto, že skautíci památník chtěli přeměnit na památník svobody nebo něco takového. Když viděli mou bustu, tak říkali: To tam musíš dát! Vůbec nešlo o peníze, to se platilo až ex post. Vyrostl jsem tady v Ostravě, přišli jsme sem před pololetními prázdninami v roce 1936. Od té doby jsem tady, takže jsem naturalizovaný

Ostravák a vždycky jsem si zakládal na tom, že umím pěkně česky. Ale asi před 5–6 lety jsem zjistil, že taky mám už krátký zobák.

Ale já si přesto myslím, že Praha dost na vás zapůsobila kromě řeči především studiemi?

My jsme hodně jezdili na Českomoravskou vysočinu, na Hlinecko, protože náš rod pochází sezením na panství skutečském. (Tady vidíte nad stolem erb, takže skutečně jsem slavných předků potomek.). No a za nejkrásnější dobu svého študování považuju období na Vyšší průmyslové škole sochařské a kamenické v Hořicích v Podkrkonoší. To jednak byl člověk mladý, jinačí, i to spojení s učiteli – měli jsme fantastické učitele, Tím nechci říct, že na akademii jsme je neměli, protože první rok v přípravce jsem chodil k prof. Laudovi, a potom speciálka – mistrovská škola prof. Pokorného. Ten byl takový zvláštní jako pedagog i člověk, který nám nikdy nevnucoval své názory, ale nechal nás přemýšlet. Já jenom tak na okraj, jestli můžu. Třeba dal nám námět: „Udělejte jaro.“ Já jsem udělal takového chasníka, rozhaleného, jak nese na ramenou ovečku. Profesor přišel, zastavil se u mne a říká: „Hm... nese ji na jatka?“ A šel dál. Byl jsem jako opařený a začal jsem přemýšlet proč. Nakonec jsem na to přišel: samozřejmě, protože ten chasník držel ovečku zepředu za nohy, vzadu za nohy,

Miroslav Rybička ve svém ateliéru (Foto Jan Lipina).

ano, a tím je dáno, že to zvířátko nemělo svobodu. Že žádné jaro, ale naopak – všecko negativní.

Vraťme se ještě zpátky do Hořic.

Hořice – to je nejkrásnější část mého života. Moje žena mně tam „klofla“, moje svoboda rázem získala nové kvality a letos to bude 50 let, co spolu žijeme. Měli jsme dvě děti, o syna jsme přišli bohužel při tragické nehodě, teď se staráme prakticky o jeho dvě děti. Takže jsem omládl a tím jsem přijal za své heslo, že když můžu a chci, tak musím a když musím, tak chci. (To říkával i můj dědeček, takže to není moje, ale řídím se tím.). Ty Hořice, ty skutečně zanechaly – a nejenom ve mně, v celé té generaci spolužáků – takovou nehlubší stopu, ve výchově, v přístupu k životu. Největší díl. Měli jsme znamenité kantory, nebudu je jmenovat zvlášť. A pak jsem přišel na akademii, byl jsem přijat. Teď jsem se právě nedávno svěřoval, že mně vůbec ani nenapadlo, že by mne nepřijali. To víte, s odstupem času teprve si člověk říká, jak byl naivní. Když jsem přišel ke zkouškám a tam jenom na sochařské oddělení dělalo přes 180 uchazečů zkoušky a brali nás jenom 12–14 (a dva přišli z dělnické přípravy) – je to s podivem. Po prvním roce u prof. Laudy jsem přešel do mistrovské školy prof. Pokorného a mám na svého profesora ty nejpěknější a nejlepší vzpomínky. Myslím si, že je to jeden z mála světových sochařů, který ob stojí v tom časovém hodnocení. Například když můj syn dělal kompozici, nechtěl věřit, že existuje nějaký kánon, nějaký zlatý řez. Tak jsem ho nechal „ve vlastní šťávě topit“, jak se říká, a pak jsem mu ukázal reliéfy Pokorného. Na těch je fantasticky vidět, jak je těmi skutečně sochařskými principy ta kompozice do zlatého řezu nakomponována.

Kdy jste pochopil, kde je Vaše místo?

Hm, víte, to máte těžké – tak nějak jednoznačně. Já jsem totiž původně studoval strojnickou průmyslovku, vyšší průmyslovou školu ve Vítkovicích. Tatínek z nás s bratrem chtěl mít inženýry, strojní, že si zařídíme fabriku a nejmladší brácha, který dělal obchodní akademii, že nám bude vést účetnictví. Protože starší brácha měl taky průmyslovku, s vyznamenáním. Dneska má soukromou pěveckou konzervatoř v Praze a patří ke špičkám, znalcům zpívání. Právě když jsem mu o profesoru Lýskovi jako sbormistrovi Jistebnických zpěváků říkal, tak mně zavalil materiálem o zpívání!

My jsme měli ilegální organizaci, skautskou. A v roce 1944 už to bylo velice napjaté. Dostal jsem upozornění, vzkaz (byl jsem totálně nasazen na Českomoravské vysočině), že se nemám vracet, že mám zůstat tam, kde jsem. Takže já jsem byl v Hlinsku v Čechách – tak jsem pracoval v továrně Praga, ESO Praga. A tam žil můj fantastický strejda Zelenka. On byl návrhář a realizátor plátěných odznaků, tkaných odznaků. Tkané goblé-

ny. On měl původně školu ve Dvoře Králové ještě za Rakouska-Uherska, ale s celou rodinou velice onemocněli. Tenkrát nebyl penicilin a já jsem je při tom zaměstnání ošetřoval, oni byli neschopní. Jenže sestřenice Leonka měla slabé srdce a zemřela. Po té tragické události strejda ke mně nějak přilnul. Chodili jsme spolu do přírody a na rekvizice (prostě vždycky utkal ručníky a ubrusy a tak jsme to chodili vyměňovat k sedlákům za jídlo). A při těch dlouhých procházkách – to se chodilo několik kilometrů přes kopce – jsme se taky bavili o poslání nebo smyslu lidského života. On říkal, že nejkrásnější poslání člověka je, když je umělec.

To byl takový nenápadný, drobný člověk ten můj strejda, ale takový lidový filozof. A tohle na mně velmi zapůsobilo. A protože já jsem byl náruživý čtenář (v té pubertě tenkrát a v té postpubertě jsem trpěl tím študáckým komplexem méněcennosti – a že mně holky nechtějí a že jsem takový a onaký). A strejda naopak říkal: „Mirku, ty jsi tak neobyčejně sčelý, jak to, že ty se bavíš se mnou o tom a o tom?“ Mně třeba ohromně zajímala biologie, dostaly se mi do rukou ruské spisy o genech. To už bylo před válkou: co vlastně ty geny jsou? O tom jsme se se strejdou hodně bavili, protože z takových vztahů vznikala životní filozofie. A já jsem chodil už tady na průmyslovce do gymnázia k panu prof. Obšijovi na kreslení (večerní škola, do gymnázia na Matiční, takže jsem i kreslival).

Ten strejda říkal: „No hochu, kdyby ses na to dal, to by bylo něco pro tebe – taková sochařina!“ Tak já jsem začal o tom uvažovat. Asi šest neděl jsem partyzánil a potom jsem byl v tom strážním oddíle, takže do školy jsem přišel pozdě. Kluci odmaturovali – no a já jsem absolvoval 3. ročník. A v tom ročníku najednou jsem si řekl: „Ježíšmarjá, tohle já nemůžu dělat.“

A zase osudová věc. Jako svazáci – jednalo se o Svaz české mládeže – v jejich sekretariátě (bylo to nad Ahojkou v Ostravě) jsem četl Mladou frontu. A najednou tam čtu inzerát, že sochařská škola, Střední průmyslová škola sochařská a kamenická v Hořicích ještě přijme žáky na základě přijímacích zkoušek. A to byl týden jenom. A mně oblilo takové obrovské horko v ten moment! Já si to neumím dodneška vysvětlit – na tom sekretariátě, kde to všecko hučelo, já jsem byl najednou sám. Já jsem si říkal: „Miroslave, ty na tu sochařinu půjdeš!“ No měl jsem samozřejmě s tatínkem obrovské utkání. A to bylo snad to nejlepší, čím mne otec vybavil do světa, že mi dal pár facek. Řekl: „Tak se ode dneška budeš starat sám o sebe.“ A já jsem řekl: „I kdybych měl jíst suché kůrky!“

A tak vlastně v osmnácti letech jsem se postavil na vlastní nohy. Šel jsem na šachtu, vydělal jsem si první peníze, nechal jsem si ušít první oblek v životě. Je to legrace tahle to říkat, vidíte. No prostě – odjel jsem do Hořic. Ale to jsem nevěděl, že student by měl mít aspoň peřinu nebo deku.

Bylo po válce, já jsem neměl zimník, maminka mi ho ušila z takového sukna po financích. Protože nás totiž vybombardovali, po gestapácích jsme dostali byt – a tam bylo nějaké sukno a z toho mi ušila bundičku, pumpky a měl jsem takový hubertus bez podšívky. To bylo celé moje vybavení. Asi troje trenýrky. Švagr mi dal boty, tak jsem vyjel do světa. Můj bratr, který byl strojař, nastoupil v Praze, protože tam potřebovali odborníky na hřídele a můj bratr, absolvent strojínského průmyslovky ve Vítkovcích, celou válku dělal zalomené hřídele ve Vítkovcích, takže po něm hrábli. Jenže on večerně studoval dějiny hudby, hudební fakultu AMU.

Později jste odešel na sochařskou Akademii do Prahy a pak?

Po absolvování Akademie jsme z Prahy na vlastní žádost šli do Ostravy-Poruby. Tam žiju od roku 1956. V Praze jsem byl jenom rok – a to jsem absolvoval spoustu všelijakých soutěží, abych se uživil. Devět let jsem byl mimo Ostravu, čtyři roky v Hořicích a pět roků v Praze.

Na Slovensku jste působil taky?

Na Slovensku jsem dělal až od r. 1968, kdy pro mne tady nebyla práce. Přes čtvrt století jsem dělal pro Slováky, mám tam některé velmi pěkné věci. Na Slovensko nedám dopustit. V té době, když jsem tam byl jako dítě, slovenská příroda na mne nesmírně působila. Já jsem se toulal, maminka měla s tím problémy. Zvláště zjara jsem přišel, jak se říká, „boty zavřeny v blátě“. Tam bylo hodně jílovité půdy a v kopcích byl písek.

Byl jste byl v nějakém uměleckém svazu?

Byl jsem členem Umělecké besedy v Praze, ale v Ostravě jsem byl vždy jenom kandidát.

Vy jste vlastně byl na svobodné noze a tak jste živil rodinu – nebo jak?

No ano. Já jsem měl svobodné povolání. Vzhledem k tomu, že jsem měl Akademii, tak mě nemohli zařadit do výrobního procesu. Já jsem byl akademicky vzdělaný, takže to se na to nevztahovalo.

Mistře, vy svoji práci samozřejmě milujete, ale kromě toho máte své koníčky, vlastně „koně“. Kdybyste se neocítl v Jistebníku, mohl byste své koně opatrovat a vítězit s nimi na soutěžích i v cizině? Tady v Jistebníku totiž máte velkou stodolu a v té stodole – kolik asi přibližně motocyklů?

Takových pojízdných je si 50 a asi takových 20 se musí dávat dohromady.

Pokud jste na nějakých závodech, (ted' jste byl právě na jakých k Vaším sedmdesátinám), kde to bylo?

Bylo několik soutěží. Naposledy jsem byl na 1. pražské rallye, kterou pořádal Ústřední automotoklub.

Protože jsem místostarosta našeho českého klubu historických motocyklů, tak jsem cítil povinnost takové akce se zúčastnit. Aby i Praha věděla, že Česká republika nekončí v Pardubicích.

Na kolika koních jste seděl?

To je půllitr, jak my říkáme. To je pětistovka Jawička z r. 1953, unikát, Jawa, která má ještě malé bubny a už nový motor a prvním majitelem byl opavský závodník Adolf Gorus. Takže já jsem třetí majitel.

Od motocyklů ve stodole a ateliéru v chalupě je poněkud daleko k fenoménu „dětský sborový zpěv“...! Navštívil mne na Ostravské univerzitě pan docent Pleskot, jistebnický občan a kronikář – a to byl začátek seznámení s Vámi. Ale jak vy jste vůbec přišel na myšlenku věnovat se Jistebnickým zpěvákům a jejich sbormistrovi Františku Lýskovi?

Já jsem nikdy neměl možnost seznámit se s osobností jistebnického učitele třicátých let na místní menšinové škole. Ale četl jsem o brněnském profesorovi Masarykovy univerzity jako věhlasném sbormistrovi. Až v novinách jsem viděl takovou ušlechtilou tvář, těžko se mi o tom říká, ale skutečně to tak bylo... A naráz čtu: Lýsek František – a jeho výročí. A já si říkám, tohoto člověka já musím ztělesnit. No a tak to všecko začalo. Obrátil jsem se na pana doc. Pleskota, on je tady v Jistebníku kronikářem, ten říkal: Vždyť my máme na fakultě paní Lepilovou, to je jeho dcera! Potom jsme se poznali, když jsem dělal rekonstrukci Sarkan-drovy kaple v Olomouci. Chtěl jsem po Vás fotky. A už to začalo.

Já se ptám záměrně proto, že F. Lýskovi patřil Jistebník, když byl mladý, ale mně patří i dnes: jakoby se kruhem vrátilo všechno i mně. Když cestou na univerzitu do Ostravy projíždím Jistebníkem, dívám se ke škole, kde jsme kdysi bydleli, i na Vaši tvrz na kopečku. Ateliér se sochami jsem viděla, ale že tvoříte medaile, to je zvláštní doména... Poznala jsem, že pracujete i se dřevem. Jsem laik, ale to, že pracujete i s kovem, to je zvláštní v té sochařině, ne?

Bude se to zdát třeba vám, ale my sedmdesátníci, my jsme měli možnost vidět spoustu řemesel. To už dneska děti o tom vůbec nemají ani ponětí. Podívejte se, já jsem byl na tom Slovensku. Tam byl čalouník, sedlář, kovář, podkovář. Dělal se okapy, ale on dělal i třeba konve na mléko, měrky na mléko. My jsme se tam chodili na výrobu struhadel – na ta krásná stříbrná, vyražená kolečka, ten odpad z těch vysekaných struhadel. A potom když jsem byl třeba ve škole Hořicích? My jsme museli mít praxi, dva měsíce jsme museli pracovat. To se s námi nikdo nebažil... Takže já jsem třeba nastoupil do slévárny v Krnově, otec tam dělal skladníka a já jsem mohl nastoupit do té slévárny a prošel

jsem vším. Nejsem vyučený slevač, ale cizeloval jsem sochy a všechny svoje věci si cizeluju sám – a myslím, že slušně. Cizeloval a zachraňoval jsem sochy svým kolegům, kteří to neměli dobré. Prostě tyto věci ovládám, protože třeba v té továrně bylo pět Slováků, bratrů Ursínových. A všichni byli na něco specialisté. Dva byli cizelěři, vynikající, jeden byl kovotlačitel. Řekněte mi, kde dneska třeba dítě může vidět kovotlačitele, který dělá takovéto věci?

Jistě, to byl úplně jiný svět. Ale dobré řemeslo je vždycky základ, řemeslník pracuje s láskou, ale umělec dílu dodává duši. Ani vlastně nevím, kolik teď má Jistebník občanů: má tu být 1700–1800 obyvatel? No vidíte, a učitel školy František Lýsek, když tu přišel r. 1929, našel tu dvě stě Čechů a dva tisíce Němců: a vytvořil padesátičlenný dětský sbor, který měl zakladatelský význam pro novou hudební kategorii 20. století zvanou dětský sborový zpěv! Umění musí těšit a oblažovat duši.

***

II. Nyní předejme novinářskou roli doc. Jaroslavu Pleskotovi.

Mistře, bydlíte i v Ostravě, tedy ve městě. Jak ve Vás vznikl ten nápad zřídit si ateliér na vesnici?

Nevznikl nápad, ale životní nutnost. V Porubě nebyly prostory pro veliké sochy a reliéfy, hlavně jsem nemohl provádět realizace svých soch v kameni, ani v umělých pryskyřicích pro zápach chemikálií, ani kovááním nebo tepáním kovu. Azyl jsem našel v bývalém hospodářském zařízení Státního statku Bílovec v Jistebníku.

Busta Petra Bezruče před budovou základní školy T.G.M. v Jistebníku je považována za jeden z nejzdařilejších portrétů básníkůvých. Máte i Vy podobný pocit, že se Vám tak vydařila?

Busta Petra Bezruče vznikala měsíce. Vytvořil jsem několik studií hlav. Velkou pomocí mně bylo vypravování paní Heleny Salichové, která se s Bezručem leta znala. Vždyť ilustrovala jeho Slezské písně. Já osobně jsem se s Petrem Bezručem setkal pouze dvakrát, a to velmi krátce. Moje dílo potom takto vysoko ohodnotil pan Dr. Urbanec z Památníku Petra Bezruče v Opavě.

Před časem byly sneseny Pegasové s Múzami se střechy budovy Slezského zemského muzea v Opavě a umístěny ve Vašem ateliéru v Jistebníku. Jsou tam ještě a co je čeká?

Snesení obou sousoší Pegasů s Múzami bylo technickou lahůdkou, o jejich přepravě do Jistebníku a přemístění do prostoru k restaurování ani nemluvě. Žel, nenašly se peníze na jejich rekonstrukci a zrestaurování a nové výdusky, které je mají na fasádě budovy nahradit. A i eminentní starost sochaře a restaurátora Jakuba Gajdy z Poruby zatím zůstává přes všechny snahy na mrtvém bodě. Pegasové jsou kamenní a ke vzletu jim nepomohou ani kovová křídla – za sto let je mají přece jenom agre-

sivním ovzduším dost opotřebovaná. Vše může změnit finanční zajištění.

Jak se cítíte jako umělec v ateliéru ve vesnickém prostředí?

Na „vesnici“ jsem si zvykl okamžitě. Vratme se o čtyřicet let zpět – a bude Vám to jasné. Tenkrát lidé stáli více při sobě, navzájem si pomáhali, řekl bych, že jsme se i mnohem více smáli a zpívali a bavili se spolu. Nebyla taková honba ze penězi a udělalo se i mnoho dobrovolné práce – sami pro sebe. Mnoho lidí, sousedů, pomáhalo mně a já zase pomáhal jim. Myslím si, že se mezi námi vytvořil vztah vzájemné úcty. Každoročně na konci roku žáci základní školy přicházeli na návštěvu do ateliéru a páni kluci pak i na moje motocykly. Mne naopak zvali na slavnostní chvíle ve škole. Často jsem ocenil vysokou úroveň a rozmanitost výtvarných prací žáků!

Máte za to, že pooderské prostředí pro Vás něco znamená?

Víte, Poodří jsem nijak zvlášť nevnímal – až do velkých povodní, které vytvářely obrovskou vodní plochu od Polanky po Studénku a dále. Když voda opadala a louky vyschly, začal jsem zcela jinak vnímat krásu lužních lesů – od těch pokroucených a polámaných keřů a stromů, až po ty nedotknuté duby a jasany a houštiny keřů a křovisek, bodláčí a sítin, kterými se prodírají rychle i pomalu čurky i potůčky vody v neuvěřitelně pokroucených korytech. Byl jsem často velice překvapen, co všechno „obyčejní“ lidé o tomto prostředí vědí a jak to mají důkladně odpozorováno.

Žijete a tvoříte také v Jistebníku. Tradici „Jistebnických zpěváků“ připomíná také Váš sochařský portrét zakladatele a tvůrce tohoto dětského pěveckého sboru Františka Lýska, umístěný v Jistebníku na „Návsi Jistebnických zpěváků“. Mluví se také o jakémsi pokračování této tematiky v podobě sousoší znázorňujícího dětské zpěváčky. Mohl byste o tom něco říci?

Bustu Františka Lýska jsem si modeloval pro sebe, později jsem se seznámil s potomky Františka Lýska. Můj bratr Josef Rybička je profesor zpěvu a vysvětlil mně jedinečný přínos metody Františka Lýska ve vedení dětského sborového zpěvu nenásilnou a radostnou formou až k vrcholnému uměleckému provedení. Mne osobně moc mrzí, že Jistebničtí neprojevují dostatek hrdosti, že zde, tehdy malém českém ostrůvku, přišli na svět nezapomenutelní Jistebničtí zpěváčci, kteří proslavili vícehlasý dětský sborový zpěv na našich školách a od nás to převzal celý okolní svět. Rád bych této slavné minulosti postavil alespoň pomník radosti a úcty těmto dětem a jejich nezapomenutelné zpěvnosti.

Váš tvůrčí zájem a aktivity jsou velmi široké a odlišné, od vlastní sochařské tvorby přes medailérství až k restaurátorství. Čím se sám cítíte nejvíce?

Samozřejmě sochařem, jenomže život se neodvíjí podle našich přání přes všechno naše úsilí. Po vyloučení ze strany jsem více než třicet let pracoval pro Slovensko. Slovenská republika mi umožnila tvůrčí práci. Alespoň některé velké práce: reliéfy na nádraží v Čadci, fontánu v Donovalech a ve Gbelích, výzdobu na letišti v Bratislavě a v Košicích a podobně. U nás jsem měl práci jenom když něco termínově „hořelo“ nebo byla nějaká technologická náročnost. V této době jsem byl pověřován rekonstrukcemi a restaurátorskými pracemi, z nichž nejzávažnější byla Sarkanderova kaple v Olomouci. Bylo by dlouhé povídání, kde všude jsou moje práce – počínaje naší Národní galerií přes Německo, Francii, Belgie, Anglii, Švédsko, Rusko, USA, Čínu, Austrálii, Jihoafrickou republiku, Rakousko ... Jenom v Jižní Americe nejsem, i když moje medaile nebo plakety se tam mohly zatoulat. (Pozn.: tomuto tématu je věnováno samostatné Vyznání o reliéfu a plakety.)

Je o Vás známo, že jste náruživý sběratel historických automobilů. Ale nejen sběratel, ale i funkcionář příslušných organizací. Povězte něco o tom, co Vás jako umělce – nebo i motoristu – k tomu přivedlo.

Málo se ví, že jsem za války chodil na Vyšší průmyslovou školu strojnickou ve Vítkovicích. Za totálního nasazení mne láska ke strojařině opustila, svoji budoucnost jsem viděl v umění, v sochařině. Vystudoval jsem sochařinu a kameničinu v Hořicích a potom Akademii výtvarných umění v Praze. Od roku 1956 žiji opět v Ostravě. Abych se v roce 1968 nezbláznil z toho obrovského ideologického kotrmelce, začal jsem se zabývat historickými motocykly. Objevil jsem jejich kouzlo a jedinečnost v konstrukci, dokonalosti řemeslného zpracování a technického provedení. Samozřejmě, když jsem dal něco „do kupy“, tak jsem to musel vyzkoušet, doladit a podobně – no a začal jsem jezdit. Zpočátku jenom veteránské soutěže a potom i silniční závody. Kromě motocrosu jsem zkusil všechno. Uvažte, prosím, že mi v té době bylo padesát roků. Třídou „klasik“ závodních motocyklů jsem jezdil do šedesáti pěti let.

No, víte, na závodech v Kolíně mi „upadlo tělo“, třicetivá zlomenina klíčku, rok to nešlo, ale potom ještě tři roky „vít ve vlasech“. Těchto patnáct sportovních let je spojeno s mnoha přátelstvími a vřelým kamarádstvím. Přál bych si moc, aby i současné mládí něco podobného prožívalo. Samozřejmě jsem prošel řadou klubových funkcí. Zklamán a znechucen současnou politikou ve veteránském hnutí, opustil jsem české kluby a jsem pouze v celosvětovém VMCC – Vintage Motor Cycle Club Velké Británie. Takže, až uvidíte

staršího motocyklistu, „an se řítí“ nejméně čtyřicítkou na starém vehiklu, možná, že to budu já.

***

III. Uběhly další dva roky a nastávajícího osmdesátíka jsem přišel navštívit já a přinesl s sebou i pár otázek.

Náš časopis se věnuje krajině kolem řeky Odry – kde můžeme vidět některé Vaše práce?

Tady v okolí je to například v Příboře socha sv. Jana Nepomuckého s architektonickou úpravou, v Brušperku jsem se věnoval restaurování sochy sv. Anny u kostela, v Prchalově jsem dělal kopii poničeného kříže před kaplí. No a zde přímo v Poodří jsou to například busty Františka Lýska v Proskovicích a tady v Jistebníku a pak busta Petra Bezruče před školou. Ale ta tam už není, byla ukradena...

Právě na ni jsem se chtěl zeptat, jestli ji tam uvidíme znovu...

Mám ji téměř hotovou, chybí jen povrchová úprava a pak pokovení. Víte, udělal jsem ji teď z plasty, aby už nelákala zloděje kovů a nezmezela jako ta předchozí. Ale leží u mne v ateliéru... Mrzí mne, že Jistebník není hrdý na osobu tak věhlasnou jakou Bezruč byl. Jezdil sem, měl zde několik přátel, jistě si zaslouží, aby byl vzpomenut. Je škoda, že asi nikdo nepocituje újmu na jeho věhlasu ve spojení s Jistebníkem. Zdá se mi, že doba celkově nevychovává k vlastenectví, hrdosti na svůj původ.

Doufám, že se to v dohledné době změní a rád se přijedu podívat na její nové odhalení. Ale zmínili jste množství prací. Bylo by zajímavé udělat jejich inventarizaci, nemyslíte?

Jistě bylo a mohu říct, že se to i chystá. Dr. Petr Pavliňák, ředitel Výtvarného centra Chagall

Bývalá busta P. Bezruče před Základní školou v Jistebníku (Foto Radim Jarošek).

z Ostravy připravuje mou monografii. Tam by měly být nejučelnější informace o mé tvorbě. Uvidíme, jestli si ještě na vše vzpomenu za těch let. Ale jak říkám, nejde o žádné konečné hodnocení. Na odpočívání mne příliš neužije, stále je co dělat a nejen teď, mám plány do budoucna, ještě bych toho chtěl dost stihnout!

Vyprávěli jsme dlouho, o jeho výtvarném umění, o jeho zálibě v motorkách a dalším. Pak jsem ještě zvedavě požádal, zda bych mohl vidět staronovou bustu Bezruče a rozloučili jsme se. U dveří mi ještě padl zrak na pozvánku na nějaké motocyklové závody. „Budu tam na nějakém tom svém vehiklu,“ povídá, „chybět bych na startu nechtěl, ale už kdovíjak rychle to nejde.“ Inu osmdesát je osmdesát, že... říkám si.

Dovalte, pane Rybičko, abych Vám poděkoval za rozhovor a především Vám popřál za sebe a jistě i za mnohé další vše dobré do dalších let, hodně tvůrčí síly a zdraví!

Radim Jarošek

***

Vyznání Miroslava Rybičky o reliéfu a plaketě

„Cesta od reliéfu k plaketě byla na mne dlouhá. Můj první reliéf – to byla vlastně přisazená figura na pozadí – havíř se sbíječkou – tehdy Úderník“. To jsem vyhrál Soutěž tvořivosti mládeže, bylo mi devatenáct let.

Postupně se „výška“ reliéfu snižovala až na téměř jenom plastickou bustu medailí, nebo volně „z ruky“ tepaných plechů. Těch byly desítky, někdy i na počkání. někdo měl narozeniny, svátek či já potřeboval někoho obdarovat – neměl jsem peníze, tak jsem něco „vyklepal“... Časem jsem se přes reliéfy státních znaků (málokdo je chtěl dělat) dostal k zajímavým zakázkám. Vytvořil jsem řadu výzdob interiérů s náměty figurativními i abstraktními. Požadavky investorů byly různé. Pokud to bylo na mé vůli, pak jsem se obracel ke genu lidové tvorby – např. na motivu lidových výšivek, řezby ornamentů, ozdob, různá kování apod. Vytvořil jsem řadu domovních znamení se zvířátky, ptáky, znaky zvěrokruhu apod. Díla to byla často i dost rozměrná – třeba prolamovaný tepaný a kovaný reliéf pro košické letiště nebo dřevěný reliéf pro obchodní dům v Karviné... U této tvorby často podmínil námět volbu materiálu. Jindy byl přímo určen druh materiálu, třeba bronz, tepaný plech, dřevo nebo syntetická pryskyřice.

Zvláštní část mojí tvorby zaujímají vitráže z hutnického skla, které vytvářelo neobyčejně barevné efekty. Mé ješitnosti kumštýře velmi lichotilo (tehdy) zvládnání všech požadovaných materiálů a technik. Někdy se stalo, že v časové tísní jsem podvědomě zpracoval materiál do překvapivého účinku výtvarného. příklad za všechny: revers medaile „Mezinárodní den dětí 1979“ má ve svém středu šest karafiátů. Jaké bylo

moje překvapení (a radost), když mladý ředitel Státní mincovny v Kremnici mi sdělil, že jsem první sochař, který udělal opravdové karafiáty – ostré a bohaté květy. Vznikly tak, že v časové tísní, kdy už jsem musel dodat definitivní model pro ražbu – model nebyl. Tak jsem vzal čistou sádrovou desku a přímo do ní dlátem a rydly jsem jen podle kresby květy vyřezal...

Je pravdou, že medaile – to je ohromný kus práce. Vyžaduje velké soustředění, dobré oko, citlivé ruce – a nebát se často už „hotovou“ věc znovu předělat třeba pro propadlý koutek oka nebo neplastický profil či „vysoké ucho“ apod. Také písmo v medaili a plaketě – to je věda sama o sobě.

Za to nahlídnutí a seznámení se s medaillemi a plaketami vděčím nezapomenutelnému Otakarovi Španielovi, který nám, jenom pro posluchače Akademie přednesl několik přednášek na téma historie medaile, plakety a kameí se zakončením o principech vojenských medailí a řádů. Také mnohaletému přátelství a spolupráce s J. V. Strakou, asistentem prof. Španiela (jenž posléze vedl i jeho školu medailérství) – to byla krásná doba intenzivního učení...

V současnosti si plakety ponejvíce odlévám sám ze slitin olova a cínu nebo kombinací syntetických pryskyřic s různými plnidly. Řadu plaket jsem vytvořil i tak, že jsem do kovové desky či destičky vyryl a vysekal celý negativní tvar i písmo budoucího odlitku. I některé moje plastické papírové novoročenku mají tuto techniku vzniku. Prostě – člověk, pokud aspoň trochu sebou vládne, má zkusit všechno, protože tvůrčí práce nemá konce...“ (Napsáno pro Lýskův nadační fond v Brně – K.L.).

Plaketa, autor M. Rybička (Foto Jan Lipina).

Jak dál?

Před časem oslovili POODŘÍ učitelé ze Základní školy a mateřské školy v Suchdole nad Odrou s dotazem, zda by bylo možné prezentovat své aktivity v časopise. Mají se čím pochlubit a rádi vás proto v následujícím příspěvku seznámíme s jejich pestrou činností v r. 2008 týkající se především životního prostředí. Domníváme se, že může být v mnohém inspirovající i pro další školy.

Naše škola.

Jednou ze zajímavých ekologických akcí, jichž se naše Základní škola a mateřská škola v Suchdole nad Odrou v měsíci dubnu zúčastnila, byla zdařilá akce firmy ASOMPO v Životicích u Nového Jičína, konaná 22. 4. 2008 ke Dni Země. Jelo na ni deset žáků naší školy, kteří nejvíce ze všech mají podíl na tom, že o ekologii nemluví, ale že pro ni něco konkrétního dělají.

Byli to tito žáci: Lenka Bardoňová, Lucie Bělíčková, Martin Cáb, Tereza Harabišová, Radovan Richtářík, Kristina Indráková, Tereza Mičulková, Jiří Šrámek, Petra Šromová, Adam Zajas. Protože dva žáci onemocněli, nahradili je dva další žáci, kteří si to zasloužili: Rostislav Maček a Vladislav Grešák. Adam Zajas byl v průběhu této akce oceněn.

Při vstupu do areálu nás uvítala nejen hudba, ale i letecké modely, kroužící nad námi. Vyslechli jsme zahajovací projev předsedy ASOMPA pana Ing. Miroslava Ondračky a několika jiných odborníků. Byli jsme seznámeni s programem.

Rozdělili nás do skupin a pozvali k prohlídce areálu životické skládky. Každá skupina dostala svého průvodce. Ten náš, pan Josef Rivec, uměl velmi zajímavě vyprávět. Byli jsme seznámeni se způsobem zakládání skládky a následné rekultivace. Upozornil nás na zvláštní plastovou fólii dovezenou z Rakouska, na kterou se kladou pneumatiky, aby folii před vrstvením odpadu chránily před protržením. Prohlédli jsme si i velký bagr s obrovskými koly s výstupky, který upravuje vrstvení odpadu a následné zasypávání zvláštním druhem porézního

šterku. Poslední vrstvou je zelený odpad, na něj stačí navézt jeden až dva metry zeminy a zasít travu. V konečné úpravě vznikne zelený kopec. Nic nenapovídá tomu, že je pod ním skládka, že tam kdesi uvnitř vzniká plyn, s nímž se obchoduje, a že se jeho prodej bohatě rentuje. Všude kolem je neskutečně čisto. Zatímco na keřích podél dálnice vlají fábory polyethylenových praporů, tady ani jeden. „Že jste tu nahonem uklízeli?“, ptám se našeho průvodce. „Kdepak“, směje se pan Rivec. „Nevím, máme mu věřit?“

Ale když jsme si vyslechli pozdravné projevy před uvedením kogenerační jednotky č. 2 do provozu, mimo jiné i sdělení pracovníka odpovědného za chod skládek, že jde o nejčistší skládku v republice, uvěřili jsme, že je možné skládku vést i jinak, než jsme zvyklí z minula. Tato skládka je funkční 15 let a ještě 10 let by měla fungovat. A pak? Pak ji zakladatel skládky musí ještě 15 let monitorovat, nese za ni odpovědnost.

To je dobře, snad to s tím naším vztahem k přírodě není tak zlé, snad máme ještě šanci své chování k ní změnit. Je ale nutné začít hned a každý by měl začít u sebe. Proto i letos pokračujeme v tradici sběru starého papíru. Pod vedením pana učitele Pavla Valy a Daniela Hermana probíhá sběr tříděného papíru. Žáci nasbírali od září 2007 do 27. května 2008 celkem 6 503 kg papíru. Jedná se o noviny, časopisy, vlnitou lepenku a smíšený papír. Nejúspěšnější sběrači jsou: Harabišová Tereza (1. třída) – 481 kg, Šrámek Jiří (7.A) – 410,5 kg, Ďuricová Katka (4. třída) – 314 kg, Mitáš Marek (1. třída) – 312,5 kg, Klich Dominik (5. třída) – 285 kg, Staňková Veronika (4. třída) – 251 kg. Třídy s největším množstvím nasbíraného papíru jsou:

1. třída – 1 701 kg (81 kg na žáka), 4. třída – 1 078,5 kg (51,3 kg na žáka) a 3. třída – 789 kg (39,5 kg na žáka).

Při této příležitosti bychom chtěli poděkovat všem, kteří se na sběru papíru podíleli a pomohli nám naplnit smysl soutěže, jejímž cílem je vychovat děti k třídění odpadu a snížit tak množství černých skládek, jež devastují flóru a faunu naší přírody.

My se k tomu snažíme přispět i besedami s odborníky ze sdružení VITA z Ostravy. Všichni žáci naší školy prošli praktickými semináři, kde si ověřili své znalosti z oboru ekologie.

Děti 1.–5. stupně měli program „Vítání jara“ plný zajímavostí a nápadů. Praktickou činností, která navazovala na lidové zvyky, byly děti nadšeny.

Žáci 8.–9. ročníku si zahráli environmentální hru na mapě světa a 7. a 6. ročník se zapojil do programu, „Co skrývá popelnice“. Toto téma bylo pojato zajímavým způsobem – jako škola hrou. Pan Komenský, který stráží naši školu, by měl jistě radost. Program byl plný diskuze o obalech, odpadech, jejich třídění a recyklaci.

Došli jsme k názoru, že Středisko ekologické výchovy v Ostravě dělá záslužnou práci a zcela jistě v příštích letech budeme opět vybírat vhodné programy z jejich nabídky.

Jen teorie by však byla málo, pro environmentální výchovu je nutné taky něco udělat. Proto v loňském roce naše škola požádala Povodí Odry

o povolení výsadby deseti kusů dubů na parcele č. 2290 v katastrálním území Suchdol nad Odrou, v lokalitě od silničního mostu Suchdol nad Odrou – Kunín po zaústění Křivého potoka.

Dne 28. 5. 2007 jsme toto povolení obdrželi, duby následně naši žáci se školníkem panem Bělíčkem zasadili a pečují o ně. Zapojili jsme se tím do projektu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky – „Miliarda stromů pro planetu Zemi“. Právě za tento projekt spolu s akcí, která byla vyhlášena v červnu a vyhodnocena v září 2007 „Prázdniny, příroda a já“, jsme získali ocenění za monitorování oblasti životního prostředí a za mimořádné ekologické aktivity. Základní a mateřská škola Suchdol nad Odrou obdržela Referenční list vydaný v Ostravě 31. 10. 2007, sdělující, že v celokrajské soutěži získáváme titul „Ekologická škola v Moravskoslezském kraji“. Z rukou hejtmána Moravskoslezského kraje Ing. Evžena Tošenovského toto ocenění převzal osobně ředitel naší školy pan Mgr. Miroslav Najmon. Takové ocenění nás všechny zavazuje dokázat, že si je právem zasloužíme.

Na chodbách i ve třídách máme pokojové květiny. V učebně přírodopisu se o ně starají žáci velmi pilně a pečlivě. V současné době tam pěstujeme 78 květin, asi 40 druhů rostlin. Nechybí ani koutek exotických rostlin, zázvor, fíkovník, ananasovník, kávovník, draceny, pryšec. Žáci, kteří mají zájem o některou květinu, obdrží od paní učitelky výhonek této rostliny s výkladem, jak se o něj postarat než zakoření.

Rovněž do našeho skleníku si děti ze semínek pěstují sazeňičky okurek, paprik, rajčat, které posléze vysadí a následně o ně pečují v odpoledních hodinách, o víkendech i o svátcích.

Jednoho dne jsme dostali nápad založit koutek exotických rostlin v atriu. „Proč ne?“ souhlasil pan ředitel a začali jsme náš plán uskutečňovat. Nejdříve jsme rostliny objednali. Současně jsme začali připravovat půdu. Na určeném místě bylo nutné vyvézt jalovou zeminu, navézt kompost

a koupit zahradnický substrát. Velmi obětavě se do toho pustili chlapci devátých tříd pod vedením pana školníka. Postup práce denně sledoval a kontroloval pan ředitel.

Když byla půda připravena, přišla zásilka samičích a samičích kiwi Hayword a kiwi Ken's Red, jehož plody se konzumují jako švestky i se slupkou. Jsou mrazuvzdorné do $-25\text{ }^{\circ}\text{C}$, stejně jako banánovníky Musa Basjoo. Vše děti zasadily, stejně tak i okrasné trávy v protilehlém koutku atria. Žáci nyní o vysazené rostliny pečují a možná za pár let přijdou i exotické plody ochutnat.

J. A. Komenský kdysi řekl: „Pochopení věci – ať jakékoli – je světlem paměti.“ Toto naplňovat je posláním učitele.

Pochvalu zaslouží Adam Zajas, který se stal členem Sněmu dětí ČR v Praze. Jeho dospělým spolupracovníkem je paní učitelka Irena Kopecká. Ze 156 uchazečů o členství ve Sněmu dětí z celé České republiky bylo vybráno jen 35 žáků. Po dvou splněných úkolech, týkajících se pozorování a měření v živé přírodě, ho nyní čeká devítidenní akce s bohatým programem a setkáním s lidmi z Agentury Koniklec a bývalými členy Sněmu dětí, kteří nyní vypomáhají organizačně. Poznává stejně staré a zajímavé lidi z celé ČR. Má možnost účastnit se seminářů v různých místech naší vlasti

i v zahraničí. Úkoly, které plní, jsou vyhodnocovány a nejlepší z nich jsou zveřejňovány v časopisech. Nejen to, má možnost zastupovat Sněm v rámci našeho kraje a celorepublikových i mezinárodních akcí po dobu čtyř let.

V letošním roce agentura ve spolupráci s Ondřejem Simonem ze sdružení DUHA a Výzkumným ústavem vodohospodářským T. G. Masaryka připravila program s názvem „Od pramene k velké řece.“ Ten právě dává možnost uvědomit si význam vody pro život člověka.

Aby si to děti uvědomily, vypracovala vedoucí družiny velmi zajímavý projekt „Otevírání studánek“. Žáci pomocí pokusů s vodou objevují její význam pro rostliny, živočichy a lidi. Navštíví studánku vody pitné, vlastní, lesní, blízké, daleké, krásné, prázdninové, živé i věčné.

Také víme, jak důležitá je pro zdraví dětí správná životospráva. Proto jsme v loňském roce otevřeli na naší škole mléčný bar, kde si mohou děti u kruhových stolečků s modrými židlemi, které si žáci vlastnoručně natřeli, pochutnat na jahodovém jogurtu nebo na ovocném mléku z automatu.

Naše škola je zapojena do sítě škol, zabývajících se ekologickou výchovou s výstižným názvem M.R.K.E.V. Jsou to vlastně začáteční písmena slovního spojení: metodika a realizace komplexní ekologické výchovy. Na osvědčení s platnou registrací do 31. 12. 2008 čteme: *Jako škola zapojená v této síti soustavně usiluje o zavedení kvalitní a trvalé se zlepšující ekologické (environmentální) výchovy do výuky i do celého života školy.*

Ekologická výchova je však tak náročným úkolem, že se nám bez pomoci rodičů nemůže podařit ji splnit. Jsme šťastni, že u nás na škole jsou rodiče, kteří si to uvědomují.

Pod vedením Ing. Věry Lošákové vypracovali ekologický projekt „Příroda v Poodří – ta nás vždycky udobří“, který byl podpořen a schválen z rozpočtu Moravskoslezského kraje. V současnosti běží v mnoha směrech, v literatuře, výtvarné výchově,

ve fotografování, ve výrobě ptačích budek, nádob na tříděný odpad a podobně.

Jednou z plánovaných akcí byla i návštěva záchranné stanice Bartošovice. Vybrali jsme si ekoprogram č. 1: „Živá příroda na dosah“.

I když nám příliš nepřálo počasí, pan Jan Kašinský nás velmi zajímavě provázel vnitřní expozicí i areálem živých zvířat, o kterých jsme se dozvěděli mnoho nového. A když nadzvedl opatrně stříšku ptačí budky a pomocí zrcadla nám ukázal snůšku ptačích vajíček, neobešlo se to bez hlasitých výkřiků překvapení.

Děti byly rovněž poučeny co dělat, když naleznou poraněné či netečné zvíře. Pak se žáci se svými učiteli odebrali do parku Bartošovického zámku, kde si prohlédli nádherný platan a jiné zajímavosti. Lze říci, že tato akce se všem líbila. Dětem bylo hezky ve společnosti ptáků, stromů, krajiny.

Aby však příroda mohla lidem dávat kladnou energii, je nutné, aby nebyla ničena a poškozována úmyslným zásahem člověka. Proto celá škola vyrazila 2. května sbírat odpad do povodí Odry. Celou akci pomohli zajistit skauti, za což jim patří dík. I toto čištění Poodří bylo zahrnuto v dílčím projektu: „Příroda v Poodří – ta nás vždycky udobří“.

Mezi další aktivity plynoucí z ekoprojektu, který naše škola uskutečňuje, bylo zhotovení ptačích budek a jejich rozvěšení, i tento úkol žáci úspěšně provedli pod vedením zástupce ředitele Petra Kudly.

Své výtvarné schopnosti si mohou naši žáci ověřit i malováním na stěnu DEPA, což jistě bude zajímavé, ale i nelehké, a bez pomoci rodičů to nepůjde.

Vyvrcholením celého ekologického projektu byl 29. květen 2008. V rámci Dne dětí byly právem odměněny ty, které si to zasloužily. Celý pořad uváděl úspěšný televizní moderátor dětských soutěží pan Roman Pastorek (viz str. 27).

Literární soutěž, v níž se děti zamýšlely nad různými ekologickými náměty často udivila vyzrálostí jejich přístupu k danému tématu.

Soutěže se zúčastnilo celkem 183 žáků, 54 dětí z I. stupně, 129 z II. stupně.

Vyhodnocení literární soutěže:

1. třída	se nezúčastnila	Téma:
2. třída	1. Vojtěch Kalíšek 2. Petr Cihlář 3. Kateřina Pernická	Vycházka do přírody Jaro Chráníme přírodu
3. třída	1. Iveta Golová 2. Nikol Hyklová 3. Tereza Zapletalová	Rodina uklízí odpadky Den u Odry Děda a čisté ovzduší
4. třída	1. Jáchym Pantálek 2. Michaela Vaňková 3. Tereza Kalíšková	Voda v Odře Kopretina Jarní kvítí
5. třída	1. Dominik Klich 2. Hana Vandlíková 3. Aleš Planka	Ekologičtí kamarádi Lev a myška Příroda
6. třída	1. Aneta Helešicová 2. Ondřej Uhýrek 3. Marek Brandejský	Každé tři hodiny zemře dítě na extrémní chudobu Když lidé plivají na Zemi, plivají také na sebe /Seattle/ Země nepatří lidem, lidé patří Zemi /Seattle/
7. A	1. Dana Glogarová 2. Lenka Bardoňová 3. Petr Fárek	Člověk netkal nit života, je jen vláknem v této síti /Seattle/ Všechno je navzájem propojené Země nepatří lidem, lidé patří Zemi /Seattle/
7. B	1. Libor Václavík 2. Dušan Staněk 3. Josef Dostál	Odra Ekologie řek Ekologické zemědělství
8. A	1. Tereza Mičulková 2. Radovan Richtárik 3. Petra Jakešová	Všechno je vzájemně propojené Neubližujte přírodě Co se přihodí Zemi, přihodí se dětem Země /Seattle/
8. B	1. Petr Cupal 2. Denisa Mojteková 3. Michaela Kruttová	Globální oteplování Příroda Poodří Člověk versus zvířata

9. A

1. Jan Marčišovský	CHKO Poodří
2. Adam Zajás	Týrání zvířat
3. Pavla Zajíčková	Týrání zvířat

9. B

1. Vladislav Grešák	CHKO Poodří
2. Lucie Ďuricová	Krajina kolem nás
3. Radovan Lažek	Budoucnost udává čin

Mezi nejzdařilejší práce patří **Chráněná krajinná oblast Poodří** Vladislava Grešáka z IX. B:

V této lokalitě žiji od narození. Pořád mě na ní něco překvapuje. Nejen nové věci a krása, ale i lidská bezohlednost a lhostejnost. Někdy si myslím, že některé věci by ani člověk udělat nemohl, ale opak je pravdou.

Proč se tak lidé chovají k přírodě v CHKO a dalších chráněných územích? Tak to opravdu nevím. Lidé vyvázejí odpad včetně starých pneumatik s klidem do volné přírody, jen aby za recyklaci nemuseli platit, kolem cest pohazují odpadky. Každým rokem na jaře, když se Skautem uklízíme břehy v povodí Odry, tak posbíráme mnoho odpadu. Loňského jara jsme nasbírali dohromady asi deset plných pytlů odpadků. A to jsme prošli jen 1,5 km po obou stranách koryta řeky. Tyto odpadky k nám většinou připlují při každoročních jarních povodních.

Je nutné investovat do čistíček odpadních vod? Ano, má to smysl. Čističku by měla mít každá obec. Vím, že to přírodě pomáhá. Také bychom se měli zamyslet nad tím, jak to udělat, aby klesla spotřeba vody.

Má CHKO vůbec smysl? Určitě má. Vždyť se tady vyskytuje mnoho živočichů, kteří jsou na pokraji vyhynutí. Proti proudu Odry, ve vojenském prostoru Libavá, žijí ještě také raci. I tam však pomalíčku vymírají. I ledňáček u nás v CHKO hnízdí. Člověk může jít do přírody relaxovat a to je v dnešní uspěchané době moc dobře.

V této krajině se mi velmi líbí. Nikdy bych se nemohl odstěhovat někam do města. Lidé by si toho kousku zachované přírody měli vážit. Chraňme neporušenou přírodu, je to nejcennější věc, kterou na této Zemi máme.

A jak si vedli žáci při výtvarné soutěži?

1. místo za celý I. stupeň získala Karolína Bártová z 2. třídy,
1. místo za celý II. stupeň Nikola Kosturová a Katka Horzinková z VIII. A

Velmi pěkné práce vytvořili:**1. třída**

Marek Mitáš a Ondřej Juroška

3. třída

Aneta Žitníková, Iveta Golová, Gabriela Sehnalíková – skupin. práce

4. třída

Klára Jurošková

5. třída

Denisa Kutějová, Lucie Jemelková a Sandra Šatánková – skupin.práce

6. třída

Hana Kozubková a Tereza Miková

7. A

Lenka Bartoňová a Kristýna Indráková

7. B

Markéta Molová a Kateřina Nesrstová

8. B

Kristýna Lošáková, Lucie Steinitzová

9. A

Zuzana Žitníková

9. B

Veronika Gardoňová

Ve fotografickém zápolení provedli vyhodnocení paní učitelka Iveta Čelková a pan učitel Daniel Herman. V objektivu dětí se objevily krásy pooderské přírody stejnou měrou jako vrásky na tváři krajiny, které jí způsobil člověk.

Nejzdařilejší byly fotografie Lucie Steinitzové z 8.B, která originálně zachytila detaily květů. Na 2. místě Lenka Bartoňová ze 7.A, která technicky přesně a s trpělivostí vystihla půvab zejména živočišné říše. Na 3. místě se umístila její spolužačka Kristýna Indráková, ta velmi zdařile ukázala nejen jizvy přírody způsobené člověkem, ale zároveň odhalila netušenou poetiku těchto výjevů.

Ve výtvarném zpracování odpadkových košů vybrat ten nejhezčí bylo těžké, vždyť úkolem bylo vytvořit pomocí zvolené výtvarné techniky a materiálu koš na plastový odpad.

Porota se při hodnocení zaměřila na tato kritéria:

1. hodnocení I. stupně zvlášť, hodnocení II. stupně zvlášť
2. praktičnost a funkčnost koše
3. nápaditost a fantazie
4. výběr výtvarného materiálu

Byla oceněna pouze 1. místa na I. a II. stupni ZŠ:

I. stupeň: 1. místo – 2. třída

II. stupeň: 1. místo – 8. A

Vítězné třídy se zúčastní raftování v Bartošovicích. Gratulujeme!

A jak si vedli žáci I. stupně při **výtvarné soutěži**, která probíhala přímo v sále při programu?

Úkolem bylo nakreslit školu, ve které by se ti líbilo, nebo jak si představuješ Suchdol n. O., aby se ti v něm hezky žilo.

Jejich odborným poradcem byl pan zástupce ředitele Petr Kudla, Zdenka Kouřilová a p. učitelka Buchtová.

Bylo velmi těžké vybrat tu nejlepší práci, protože všichni měli je velmi hezké a nápadité.

Zvítězilo družstvo 3. třídy ve složení: David Šrom, Petra Helešicová, Iveta Golová a Renek Foltin.

Co by děti po panu starostovi Ing. Richardu Ehlerovi vlastně chtěly ve svém městě mít?

Zoologickou zahradu, přírodní koupaliště, lanové centrum, minigolf, ski centrum.

Jistě to jsou náměty vhodné k zamyšlení.

V závěrečném programu soutěžilo družstvo zelených šestáků a sedmáků ve složení:

6. tř. Ondřej Uhýrek, Vladimír Jeřábek

7. A Lenka Bardoňová

7. B Bohuslav Kovář

s družstvem oranžových osmáků a devátáků:

8. A Martin Cáb

8. B Petr Cupal

9. A Adam Zajas

9. B Rostislav Maček

Rozhodčí byli v bílém:

7. A Katka Gardoňová

7. B Katka Nesrstová, Jaromír Gebauer,
Daniel Sikora

Hlavní rozhodčí: televizní komentátor Roman Pastorek

Soutěž v přírodovědných znalostech a ekologii probíhala mnohdy za mohutného povzbuzování všech přihlížejících. Vítězné družstvo oranžových bylo za námahu oceněno knižním darem. Radost ale měli všichni soutěžící i porotci, protože tričko a kšiltovku si mohli ponechat. Soutěž se všem líbila a nejvíc nám imponoval svou pohotovostí a vtipem příborský rodák pan Roman Pastorek.

Celý pořad natáčel pan Pavel Nedoma z DUYVIS VIDEO z Příbora. Dokument z této zdařilé akce tak bude k nahlédnutí všem, kdo o něj projeví zájem a nemohl se pořadu osobně zúčastnit.

Závěrem celého projektu bude vybrané žáky čekat raftování na Odře a táborák s opékáním buřtů, u kterého se sejdou i rodiče a učitelé.

Bylo velmi namáhavé plnit celý ekologický projekt při plném pracovním vyčerpání učitelů. Mnoho hodin navíc bylo během letošního roku věnováno dětem, ale jsme přesvědčeni, že to mělo smysl a že jsme s pomocí rodičů u mnohých dětí položili základ jejich další orientace ve vztahu k přírodě a k životu vůbec. A to je environmentální výchova v praxi, to je víc, než mluvit o ní, plánovat ji, zaznamenávat její přesahy do vyučovacích předmětů. To je cesta, jak dál.

Irena Kopecká,

Základní škola a mateřská škola v Suchdole nad Odrou

HARTY

1780-1956

Úvodem

Stál jsem na okraji areálu mošnovského letiště a díval se přes drátěný plot na rovinu před sebou. Na nízkém horizontu směrem k Albrechtickým se v oparu táhl pás stromů, pole v němž se dala vytušit letištní plocha a to je vše. Už nic nepřipomínalo skutečnost, že se dívám na místo, kde stávala kolonie Lilien, později samostatná ves Harty. Vesnice byla zbourána v roce 1956 při výstavbě letiště u Mošnova.

Pak jsem si všiml otevřených vrat, vstoupil na pole a došel až k místu, kde stávaly první domy. Tak tady stály... zvláštní pocit, který člověk mívá na podobných místech, která fyzicky nejsou a přitom jsou spojena s životy několika generací lidí, kteří zde prožívali své dobré i špatné chvíle.

Snažil jsem se najít alespoň nějaký pozůstatek, ale nenašel jsem nic, terén byl vyrovnán a uhlazen. Zmizely domy, nezamizely však osudy a lidé. Právě ti se nejvíce zasloužili o to, že Harty znovu „ožily“ na stránkách POODŘÍ a pomohli svými vzpomínkami a fotografiemi je opět přiblížit. Jim patří poděkování za ochotu a čas, který to-

mu věnovali. Jsou to paní a pánové – Bohumila Klečková, Anna Malíková, Anna Lyčková, Richard Řepka, Václav Gans, Jaroslav Horkel, Zdeněk Šindel, Jiří Lyčka, Ladislav Lyčka, Antonín Strakoš a Vojtěch Myška.

Z pohledu lidského života je více než padesát let od doby, kdy obec zanikla, už dosti dlouhá doba a Harty se pomalu vytrácejí z povědomí. Mnozí současníci ani z nedalekého okolí už nevědí, že Harty vůbec existovaly. To bylo hlavním důvodem vzniku tohoto čísla POODŘÍ – připomenout a přiblížit tuto malou ves, která byla osudově spojena s letectvím a která započala svou historii v roce 1780, kdy se na rovině mezi řekami Odrou a Lubinou ještě nacházel les a přišli první osadníci.

Rádi bychom, abyste si až pojedete kolem Mošnova nebo po cestě z Albrechtíček do Petřvaldíku, někdy vzpomněli, že na dnešním letišti stávaly Harty, obec, které bylo vyměřeno 176 let.

- redakce

Prostor letiště, kde do roku 1956 stávaly Harty (Foto Radim Jarošek).

Pamětní kniha Hartů

Za jasného dne možno až z vrcholu Radhoště shlédnouti směrem severozápadním bílý pásek domků, které jsou nápadné tím, že stojí v řadě podél cesty skoro ve stejných vzdálenostech od sebe. Tato skupinka stejných domků tvoří obec Harty.

Harty leží přibližně uprostřed mezi řekami Lubinou a Odrou v půlhodinových vzdálenostech na přímce mezi Studénkou a Petřvaldem na Moravě a na spojovací cestě mezi Petřvaldíkem a Mošnovem. Rozkládají se v úrodném Kravařsku na veliké rovině, která se táhne jako stůl k Sednici a Ostravě a je věnčena straně jižní a východní Beskydami, na straně západní vrchy Oderskými. Na sever je otevřena „Oderskou branou“ větrům velmi nevídaným severním, které jsou pojmenovány případným názvem „Prajzák“.

Kromě mírné vlny táhnoucí se od Sednice přes Harty a postupující směrem k Petřvaldíku a dál, není v Hartech vůbec kopce, což je dobré pro hospodáře, ale nemilé pro děti, které se v zimě nemohou ani pořádně sáňkovat. Cesty jsou dosti široké udržované obcí Hartami navážením říčního štěrku. Voda čerpá se ze studní, které jsou už dnes u každého domku. Ve většině případech se voda čerpá ještě „gbebelem“ (vědre) pomocí rumpálu. Někde už též mají zařízení vodovod a potrubím vedou vodu ze studny až do stavení. Větší vodní nádrže, nebo jezírka v Hartech není, což je velmi závažné pro případ požáru. Domky jsou všechny zděné, ohozené omítkou, pečlivě

každým rokem líčené. Krytina až na tři domky (Myška, Sklenák, Venclík), které mají střechy pokryté došky, jest vesměs tvrdá.

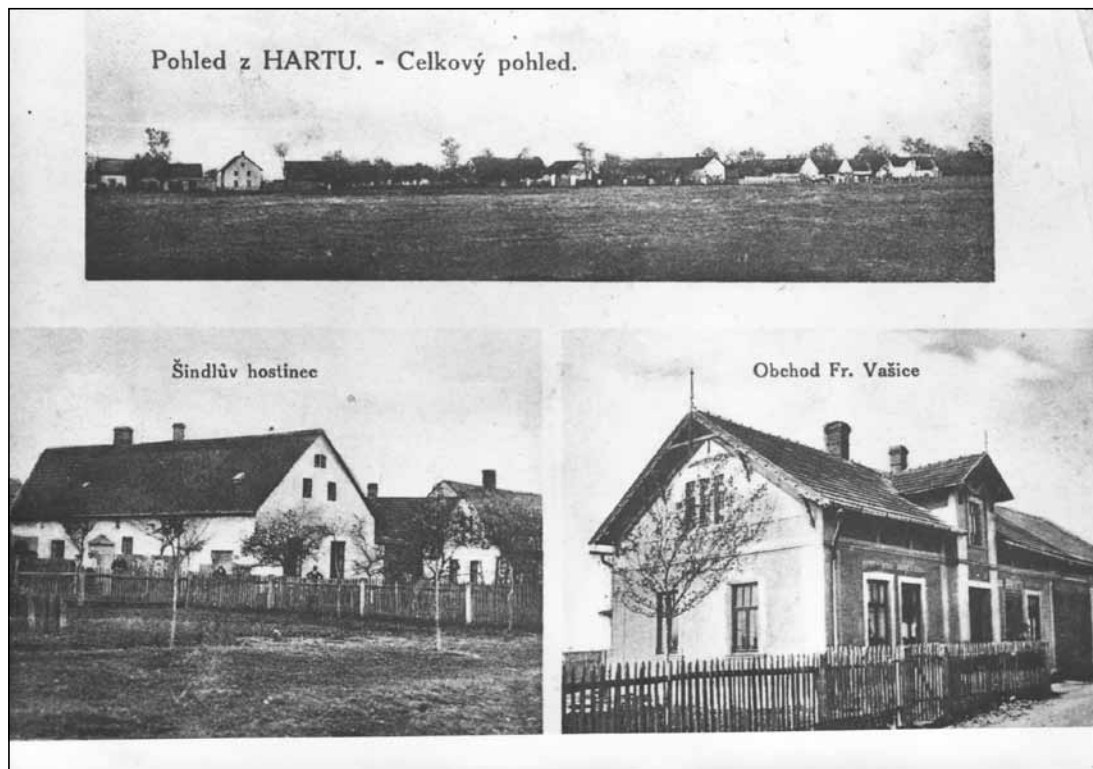
Harty mají 38 katastrálních čísel. U každého čísla jsou pozemky, takže i ti nejchudší jsou ve většině případech soběstační. Z vědomí soběstačnosti vyvinula se u hartovských občanů jistá sebevědomá pýcha, která někdy přechází až v domýšlivost. Dnešní poměry a krise hospodářská způsobily, že většina mužů, kteří dříve dojížděli za výdělkem do Vítkovic a Ostravy, jest doma. Zbývající, kteří ještě nebyli propuštěni, pracují jen několik dní v týdnu a jsou víc doma než v práci.

Obyvatelstvo Hartů je pracovité s vyvinutým smyslem pro pořádek, což je zřejmo jak z vzhledu příbytků, tak z úpravy polí. Všimá si nových směrů v hospodářství, užívá moderních hospodářských strojů. Hodně čte knihy a časopisy politické i odborné. Po politické stránce je rozvrstveno na sociální demokraty, agrárníky a lidovce. Nábožensky je příslušno k římským katolíkům, čechoslovákům a bezvyznání. Stavebního ruchu není v Hartech vůbec. Hospodský život velmi slabý.

To jest dnešní obraz Hartů.

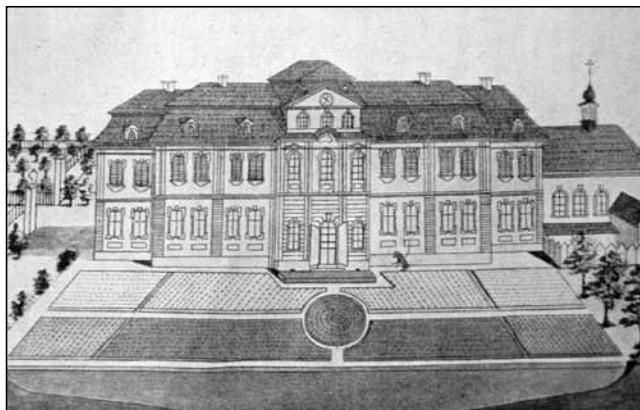
To jsou slova, kterými začíná Pamětní kniha Hartů, tedy obecní kronika. Se záznamy v ní započal v roce 1928 Adolf Hýl.

Pamětní kniha, která je uložena v Státním okresním archivu Nový Jičín, byla důležitým zdrojem informací pro následující texty.

Pohled z HARTU.

Vznik obce

Zámek Nová Horka v roce 1817, který patřil Vetterům z Lilie, na kresbě Františka Kletenského.

Harty vznikly r. 1780 v období tzv. raabizace.¹⁾ Dvorní rada František Antonín Raab již za císařovny Marie Terezie navrhoval, aby bylo umožněno vrchnosti propustit poddané z nevolnictví (ne však z poddanství) a rozdělit pole, louky a lesy poddaným, aby mohli založit drobná hospodářství. Tato změna měla být dobrovolná. Vrchnost by propůjčila půdu za pravidelný nájem, který by byl základem jejich stálých příjmů. Šlo o tzv. pozdní vnitřní kolonizaci.

Tak také na panství hrabat Vetterů z Lilie došlo ke kolonizaci bukového a dubového lesa zvaného „Na Hartách“. Vetterové z Lilie pocházeli z vedlejší větve francouzského vládnoucího rodu a ve značnou mělu měli lilii. Na Moravě v državách olomouckých biskupů měli významné hospodářské a duchovní funkce. V našem okolí jim mimo jiné patřilo od roku 1660 panství Nová Horka, které bylo manstvím olomouckého biskupství, resp. v té době povýšeného na arcibiskupství.

V tomto lese, který ležel na samých hranicích panství, byla původně jen hájovna. Ve kterých místech se nacházela, nelze již dnes určit. Snad jí odpovídá červený bod na mapě 1. vojenského mapování.

Vesnice byla vystavena v mírném návrší tvořící předěl mezi řekami Lubinou a Odrou, které se táhne od západního okraje Mošnova přes Harty až k Zimnému dolu mezi Košátkou a Petřvaldíkem. Jen samota Loučky (Wiesen) se nacházela asi 500 m jižně při cestě k panskému dvoru v Mošnově (Mošnovci – Klein Engelswald, který ležel v místech dnešního autobazaru Sita). Tvořila ji cesta vedoucí ve směru k západu, která se ke konci zatáčela směrem na Petřvaldík, kde byl také nejvyšší bod, a to 243 m n. m. Jednotlivá hospodářství byla postavena jen na severní straně cesty.

Vrchnost jí dala název podle svého přídomku Lilien. Název se v německy psaných dokumentech uváděl téměř sto let (asi do roku 1851), ale mezi převážně českým obyvatelstvem přežívaly a přežily Harty.

Kolonisté dostali pro postavení domku, dvorek a zahradu, každý pozemek o výměře 300 sahů a 5 měřic pro pole. Za to měli ročně platit po 3 zl. a 15 dní roboty. V čele vesnice byl dědičný rychtář Ignác Bilík, který měl za povinnost vybírat daně a platy, najímat na robotu a vykonávat bezplatně službu hajného v panském lese. Za to byl osvobozen od roboty. Ve vsi měla být původně hospoda, ale rychtář převzal prodej panských nápojů (piva – v Nové Horce byl původně pivovar – vína a kořalky), a tak na uvolněném pozemku byla ještě do roku 1794 postavena dvě hospodářství. Ve vsi se nacházel dřevěný kříž, o který se musela obec starat.

V roce 1794 byla mezi manskou komisí a kolonisty uzavřena smlouva o prodeji, podle které byly dohodnuty podmínky splátek a další závazky.

Důležitým pramenem je Protokol z téhož roku uložený v Zemském archivu v Opavě – více viz další strany.

Vesnice se začínala pozvolna rozrůstat a okolní les pomalu mizel. Na mapě stabilního katastru z r. 1833 už po něm není ani památky. Po zrušení roboty a patrimoniální správy došlo patrně ještě pod vlivem stávajících poměrů k utvoření jedné politické obce s Mošnovem.

Jiří Lyčka

Poznámka

- 1) František Antonín Raab z Korutanska podal v roce 1775 návrh na robotní odstranění a dělení půdy velkostatků, který císařovna Marie Terezie přijala. Pozemkové úpravy prováděné v našich zemích podle Raabova návrhu se nazývají raabizace. Podstatou raabizace bylo dělení půdního fondu velkostatků a jeho přidělování drobným uchazečům, přičemž robotu se převáděla na stále každoroční platby peněžní nebo naturální. Na území Čech bylo raabizováno 147 panství, na Moravě 69 a bylo přitom založeno 128 nových vsí. Raabizace byla však už v roce 1785 pozastavena.

Erb hrabat Vetterů z Lilie z přelomu 19. a 20. století. Železný štít s korunou se třemi lilijemi na vrcholu brány bočního vjezdu do zámeckého areálu. Původně byl doplněn listovou korunou, která se doposud nachází na erbu nad hlavním vjezdem.

Protokol z roku 1794

Důležitým pramenem je Protokol z roku 1794, ve kterém jsou uvedena jména prvních osadníků a je rovněž dokladem o tom, že Harty byly založeny v roce 1780.

Protokol,

který byl sepsán v záležitosti osady Lilien, založené na způsob zákupní v roce 1780, a jímž se písemně dokládají práva i závazky (osadníků) tak, jak byly dosud respektovány a manskou komisí dne 15. října 1794 přijaty. O tom bude možno se dočíst ve vyšetřovacím protokolu ze dne 18. listopadu 1794, stejně jako o měřítku (zásadách) k prodeji (dotyčných) pozemků.

Přítomni:

*Pan Josef von Vetter hrabě von der Lilien
Pan Ferdinand von Vetter hrabě von der Lilien
Ignác Konečný, správce*

- 3 Ignác Bilík, osadník a rychtář*
- 1 Josef Lička, osadník a purkmistr*
- 11 Josef Hrabovský, radní*
- 5 Mathes Riedl, radní*
- 4 Anton Räder*
- 7 Jiří Hrbáč*
- 8 Jakob Bortl*

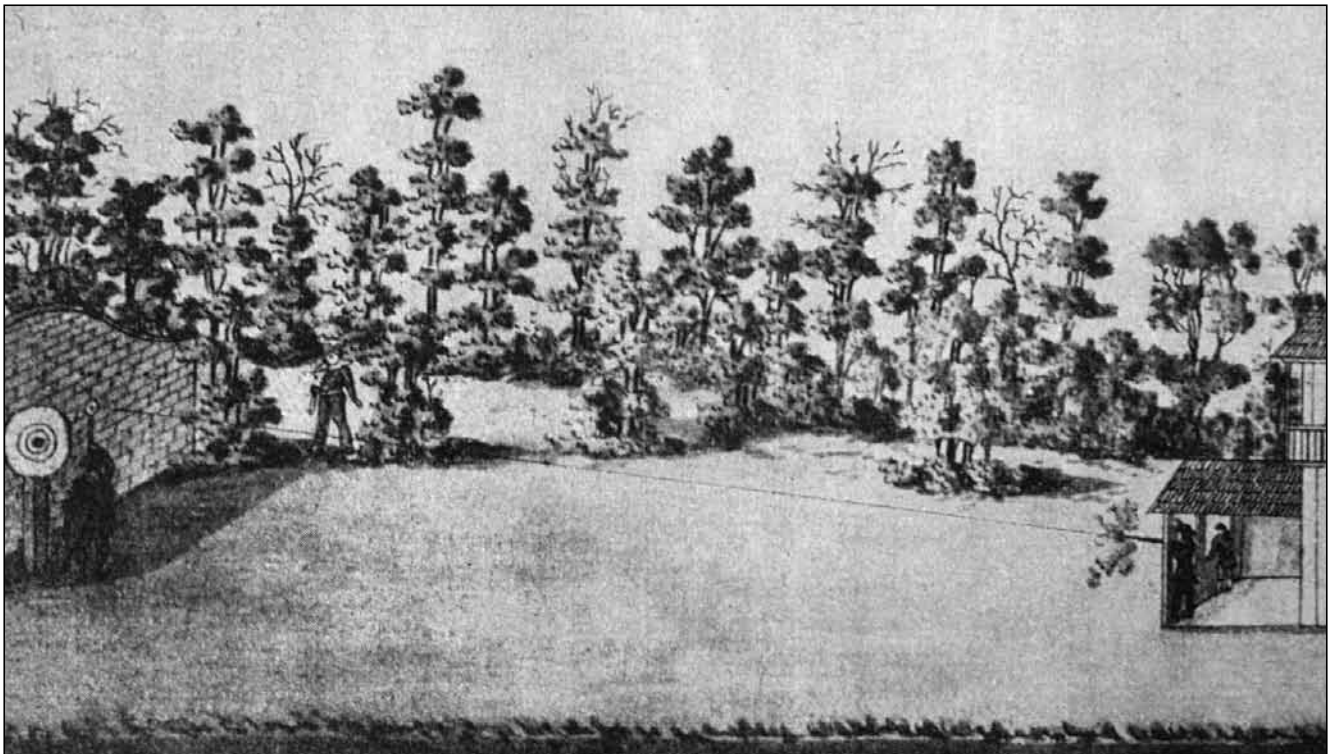
- 9 Anton Riedl*
- 11 Franz Schindler*
- 14 Jan Hajduček*
- 15 Martin Novák*
- 16 Jan Sedláček*
- 2 Jan Lička*
- 6 Anna Chromečková, vdova*
- 12 Matěj Sojka*
- 13 Peter Schindler*
- 17 Josef Vysocký, nový osadník, který si teprve přistavěl*
- 18 Jakub Raška, nový osadník, který si teprve přistavěl*

Urychleně byla stanovena výměra, tedy jak velký pozemek má každý osadník vlastnit – na výstavbu obytného domku, na dvůr a zahradu.

Poznámka

Čísla před jmény jsou v originálu psána červeně, jsou to zřejmě popisná čísla domků v osadě. Křestní jména i příjmení (patrně většiny) českých osadníků jsou přepsána česky.

Překlad z němčiny Antonín Grůza.

Na zámku v Nové Horce se kdysi nacházela střelnice. Kresba F. Kletenského, kolem roku 1817.

Protokol.

Abtisch in Böhmen das in dem Jahr 1780. nicht so weitern Land
 namentlich Collonie Lilien, mit dem Reich der Kaiser, mit dem
 Reichspräsidenten, so diejen Anstellung worden, in dem Reichlichen
 Reichspräsidenten zu bringen, den bei den zusammengehörigen Commission
 und dem 18. October 1777. zusammengekommen, den dem Reichlichen
 Reichspräsidenten, jedoch den Reichspräsidenten zu dem Reichlichen
 Reichspräsidenten zu geben, mit dem 18. October 1777 zusammengekommen
 worden.

Personen

- 1. Herr Johann v. Puchner Graf von der Lilien
  - 2. Herr Anton v. Puchner Graf von der Lilien
  - 3. Herr Johann v. Puchner Graf von der Lilien
  - 4. Herr Johann v. Puchner Graf von der Lilien
  - 5. Herr Johann v. Puchner Graf von der Lilien
  - 6. Herr Johann v. Puchner Graf von der Lilien
  - 7. Herr Johann v. Puchner Graf von der Lilien
  - 8. Herr Johann v. Puchner Graf von der Lilien
  - 9. Herr Johann v. Puchner Graf von der Lilien
  - 10. Herr Johann v. Puchner Graf von der Lilien
  - 11. Herr Johann v. Puchner Graf von der Lilien
  - 12. Herr Johann v. Puchner Graf von der Lilien
  - 13. Herr Johann v. Puchner Graf von der Lilien
  - 14. Herr Johann v. Puchner Graf von der Lilien
  - 15. Herr Johann v. Puchner Graf von der Lilien
  - 16. Herr Johann v. Puchner Graf von der Lilien
  - 17. Herr Johann v. Puchner Graf von der Lilien
  - 18. Herr Johann v. Puchner Graf von der Lilien
- Demnach wird die beschriebene ansetzen, wie weil von
 dem Reichlichen Reichspräsidenten zu dem Reichlichen Reichspräsidenten
 Reichspräsidenten, Hof und Reichspräsidenten zu bringen geben.

Protokol je uložen v Zemském archivu v Opavě. Velkostatek Nová Horka, Gruntovní kniha pro Harty (Collonie Lilien), 1794-1838.

Požár obce

představenstvo vidělo se uchopiti se příslušných prostředkův proti této nemoci.

Neštěstí. Dne 27. září hrál si syn domkaře L. ze Životic v zahradě otce svého s flintou. Právě když blávně mřel na sebe, kohoutek spustil a rána střelná projela mladistvého L. Poranění jest nebezpečná. — Dne 28. září uchvátna 18letá služka Anna Matúškova z Brenné v Děhylově (u Těšína) strojem mlátičím za nohu i bylo jí dolní stehno vytrhnuto. Donesena do nemocnice Těšínské brzy vykrvácením zamřela. — Podobně při mlátičím stroji polámal si nedávno v Chabičově čtrnáctiletý chlapec na kole stroje ruku.

Ohně. Dne 24. září shořela o půl osmé hodině večer v Rychalticích (u Místku) stodola obilím naplněná. -- Dne 25. září byl oheň v Messendorfě (u Bruntále). Tamějšímu rolníku L. shořela stodola, kůlna s veškerým obilím, krmivem a hospodářským náčiním. — Dne 29. září v 11 hodin v noci shořela v Stanislavicích (u Těšína) stodola hraběte Laryše. — Dne 29. září, v sobotu, vypukl v Hartech (u Příbora na

O p a v s k ý T ý d e n n í k.

Moravě) požár. Stráveno ohněm 19 stavení a stodol se všemi zásobami. Z celé osady zachráněno toliko šest čísel. Až na jednoho nebyl nikdo pojištěn. Oheň založily děti. Dítě 9leté při tom zahynulo. — Dne téhož asi o 1/11 hod. v noci shořel u Opavy broh (stoh) podle silnice ku Komárovu postavený, jenž

Ubíhaly roky a ves žila pravděpodobně celkem poklidným životem, alespoň v pramenech se nepodařilo nalézt více informací. V Hartech bydlela celá řada zručných řemeslníků, kteří pracovali v okolních vesnicích, byli zaměstnáni v pivovare a jinde. Od 2. poloviny 19. století stále více obyvatel dojíždělo za prací do dolů a hutí v Ostravě a okolí.

Až do osudného roku 1877...

V Pamětní knize Hartů se dočteme následující:

Jako dějinnou událost sluší též zaznamenati největší požár, který Harty postihl a zničil téměř celou vesnici.

Roku 1877 ve 3 hod. 15 min. vznikl na u Bruzkových čp. 10 požár, který byl největší požárem v dějinách obce. Děti Bruzkovy si udělaly ohníček po kůlnou, od čehož se vzřála kůlna a další stavení. Osadníci, pracující v té době většinou na poli se rychle vraceli, ale vzhledem k tomu, že ke čtyřem studnám v obci nebylo pro žár přístupu, byli proti živlu bezmocní, voda by asi ale stejně nestačila... Ještě nejlépe se

osvědčila „obecní kaluža“. Dostavily se požární sbory ze Sedlnice a Petřvaldu, 19 usedlostí však bylo zničeno. Byly to: Venclík, Olbrich, Šindel, Vjaclovský, Tyleček, Vašica, Toman, Brauner, Böhm, Bruzek, Šindel, Bortel, Hrabovský, Klímeck, Dybalík, Sklenák, Huvar, Vavroš a Lednický. Postiženým obyvatelům pomáhali lidé z okolí – obyvatelé z Petřvaldíku darovali každému dvě měřice obilí, z Petřvaldu pak dohromady 36 měřic, podporu poskytli z Butovic, Staré Vsi a jiných. Z Bělé byly dovezeny 4 fůry zboží.

Pomoc poskytl i císař František Josef I., poskytl 400 rýnských. Arcikníže, majitel panství na Hukvaldech dal 100 zlatých, Kudielka majitel pivovaru a velkostatek v Petřvaldě rovněž věnoval 100 rýnských.

V dalším textu je pak odkaz ještě na jeden, podstatně menší požár v obci:

Od posledního požáru, kdy vyhořela stodola p. Bortla dne 1. 3. 1909 v Hartech nehořelo. Bylo nasnadě, že však požár může přijít kdykoliv, a tak hasičské sbory z Petřvaldu, Petřvaldíku a Mošnova úspěšně vyzkoušely při cvičení přitáhnout vodu hadicemi až z Lubiny, mnozí občané z Hartů jsou rovněž členy Sboru dobr. hasičů v Petřvaldě, uvažovalo se i s výstavbou nádrže, k tomu však již nedošlo.

Pamětní kniha je jistě důležitým, ale přece jen druhotným zdrojem a navíc byla psána až od roku 1928, tedy více než 50 let po oné události jen na základě vzpomínek.

A není proto divu, že zde chybí zde rovněž přesnější údaj – datum. Bylo otázkou, zda i leto-počet je správně, neboť literatura nepřímo odkazuje i na rok 1867...

Začalo tedy pátrání v archivních pramenech. Bohužel údaje z různých hasičských materiálů a kronik okolních obcí nepomohly. Už to vypadalo, že se nepodaří s jistotou potvrdit či vyvrátit udaný odpočet z kroniky obce, až když se nám podařilo najít drobnou zmínku v dobovém tisku – v Opavském týdeníku (č. 40, roč. VIII, s. 7) ze soboty 6. října 1877 o tom, že v sobotu 29. září 1877 bylo požárem zničeno v Hartech 19 stavení a dokonce zahynulo malé dítě...

Další zaznamenané události v obci

- r. 1878 zapálil blesk stavení na severním konci („u Kovalčíka“)
- 14. července 1887 ve 2 hod. v noci vyhořel dům Josefa Bortela
- 22. července 1888 v 15. hod – způsobilo škody silné krupobití

Zpracoval Radim Jarošek

Kronika Hartů

Se záznamy v pamětní knize započal Adolf Hýl, jeřábík Vítkovických železáren v roce 1928 podle vlastivědných pramenů a výpovědi nejstaršího občana Vincence Vavroše, nar. 1850. Tyto záznamy byly v roce 1933 upraveny a přepsány Vojtěchem Sklenákem. Po delší přestávce opět pokračoval se záznamy Adolf Hýl. Po r. 1945 (min. do r. 1948) zpracovával záznamy Miroslav Hýl, konstruktér Vítkovických železáren. Záznamy v kronice ukončil v lednu 1962 Adolf Hýl (důchodce).

Jak zachytili kronikáři události 20. století?

Snahy o odloučení od Mošnova

Harty byly od svého vzniku správně přiděleny k německému Mošnovu. Od roku 1850 volili Hartovští za přítomnosti zástupce z Mošnova tři členy výboru z nichž se vždy jeden účastnil jednání zastupitelstva v Mošnově a v Hartech pak sděloval, o čem zastupitelstvo jednalo. Prvým členem byl p. Vašica, který Harty zastupoval nejdéle, pak Dybalík, Brauner, Golda, Hrabovský, Klimek a Lednický. Roku 1900 podali hartovští občané žádost sepsanou řídícím učitelem Janem Richterem z Petřvaldu o odloučení od německého Mošnova.

Tato žádost byla zamítnuta, protože syn zakladatele Hartů Moritz Vetter z Lilie byl poslancem moravského sněmu a měl snahu Harty poněmčit.

O vzhledu obce

Podél cesty jdoucí po délce vesnice táhla se pole p. Veřmiřovského. Tento později odkoupil pozemky od p. Klosa směrem k Lubině a roli u hartovské cesty rozprodal. Každý občan si odkoupil kousek před svým stavením, osázel ovocným stromovím, oplotil, čímž vzniklo na průčelní straně Hartů mnoho krásných zahrad, které zvyšují malebnost vzhledu obce.

1. světová válka

Nastaly těžké časy první světové války, která zasáhla Harty velmi citelně a narukovali: Alois, Vincenc a Emil Lyčkovi, Alois Pokluda, František Huvar, Ludvík Hrabovský, Viktor Kanclíř, Vojtěch Kilnar, Vilém, František, Josef a Leopold Žurovcovi, František Vašica, Viktor a Karel Vjaclovský, František Šindel, Alois Břežný, Alois Hýl, František a Leopold Ševčíkovi, Emil Venclík, Alois a Josef Vavrošovi, Richard Řepka, Albert Sklenák a František Bruzek. Do ruského zajetí se dostal Viktor Kanclíř. Lehce raněných bylo hodně, na bojišti zůstali František Bruzek a Vojtěch Kilnar.

Válka se zdála bez konce, všude se pracovalo bez chuti za stálého neklidu a nejistoty nadchá-

zejících zítřků. Úroda i dobytek se z větší části odváděl pro vojsko. Když nebylo dodáno vše v patřičné míře, přicházely rekvizice. Nastávala nouze... O obilniny a domácí produkty až tak nouze nebyla, horší to bylo s výrobky, které lidé byli nuceni kupovat. V žádném stavení nechyběl mlýnek na obilí, do mlýna se jezdilo často tajně. Potraviny se kupovaly většinou na lístky (cukřenky, chleбенky, masenky), které byly vydávány vždy v neděli dopoledne v obecním hostinci v Mošnově. Zaznamenány jsou rovněž přetrvávající střety mezi mošnovskými Němci a Čechy z Hartů při přidělování lístků, kdy si Hartovští stěžovali, že jsou rozdělovány nespravedlivě.

Konec války se však blížil a v posledních měsících se hartovští občané podíleli na kopání zákopů za Petřvaldem a Košatkou.

Osamostatnění obce, parcelace

Vznik samostatné Československé republiky v říjnu 1918 bylo pro občany Hart důležitým mezníkem. Došlo k zavedení všeobecného, rovného, přímého a tajného hlasovacího práva v obecních volbách a dosavadní obecní zastupitelstvo bylo přejmenováno na obecní radu a obecní výbor na obecní zastupitelstvo.

Vznik samostatného Československa v roce 1918 znamenal i úpravu volebních pravidel. Při prvních obecních volbách v Mošnově, kterých se Hartovští poprvé účastnili jako česká menšina, získali tři členy v obecním zastupitelstvu. Byli to Felix Lednický, Vincenc Lyčka a Jan Vašica. Rovněž se obnovila nepřetržitá snaha po osamostatnění obce. Felix Lednický přímo v Národním shromáždění v Praze tlumočil přání Hartovských o samostatnost obce. Žádost o přidělení k hartovskému katastru projevil i mošnovský občan, rolník Josef Kovář.

V srpnu 1923 byla žádost Hart o odloučení od Mošnova kladně vyřízena. Než však byla rozluka úředně potvrzena, museli se hartovští občané v listopadu 1923 zúčastnit obecních voleb v Mošnově. Ihned po těchto volbách bylo vládní vyhláškou z 5. listopadu 1923 úředně provedeno osamostatnění obce a byla ustanovena správní komise, která vyřizovala záležitosti obce až do řádných voleb.

V srpnu 1924 byla žádost o odloučení ministerstvem vnitra vyřízena. Po obecních volbách v listopadu 1924 bylo pak úředně provedeno rozdělení obcí.

Pro Harty byl jmenován vládním komisařem Jan Mrkvica, který vyřizoval obecní záležitosti až do řádných obecních voleb v roce 1925. Ty se však pro vzornou jednotnost obyvatelstva nekonaly – Hartovští se dohodli na jediném kandidátce a starostou byl zvolen Felix Lednický, který „nezištně

obětoval mnoho, aby bylo dosaženo toho, po čem toužili všichni dobří občané Hartovští – osamostatnění.“

Ihned po osamostatnění bylo přikročeno k opravě a rozšíření cest, jelikož byly ve velmi ubohém stavu. I zde je zmiňována jednotnost občanů, kdy byly práce hrazeny z jejich vlastních prostředků.

Rozdělením obcí byl též rozdělen jejich společný majetek a to v poměru 1:6 a Hartům byl vyplacen jejich podíl ve výši 36 000 Kč.

V roce 1923 došlo k jednání mezi obyvateli Hartů, které zastupoval F. Lednický a majitelem velkostatku v Nové Horce (Nelhubli) Moritzem Vetterem ohledně parcelace. Ten však na s podmínkami nesouhlasil a nato byla podána Hartovskými žádost, aby mošnovský dvůr, který rovněž patřil k Nové Horce, byl vzat v zábor a byl rozparcelován.

Po dlouhém jednání k parcelaci skutečně došlo a uchazeči obdrželi 3 měřice orné půdy. Příkladně neobdrželi ti, kteří měli dostatek vlastní půdy a pak ti, kteří se o ni neucházeli. Byli to František Šindel, Vincenc Bruzek a Emil Lyčka. Cena pak byla občany následně splácena. S velikostí a umístěním přidělů však občané spokojeni nebyli. Rovněž obec z parcelace získala 2 hektary půdy, která měla být následně pronajímána chudým.

Po parcelaci nelhubelského (novohoreckého) velkostatku se rovněž Harty ucházely o přiděl luk. Obec obdržela 2,02 ha luk.

Velký podíl na osamostatnění obce měla kromě ústředí Národní jednoty v Olomouci nesporně i Národní jednota v obci. Dne 9. července 1919 se sešli téměř všichni občané Hartů v hostinci pana Šindela, kde po přednášce p. učitele Milbergra, předsedy příborského okrsku, se skoro všichni občané stali členy nově založeného odboru Národní jednoty. Počet členů byl 49 a první měl toto složení: Felix Lednický, předseda, Adolf Hýl, jednatel, Josef Šindel, pokladník, František Vašica a Helena Havránková, členové výboru a Alois Vavroš a Ludmila Kylnarová byli náhradníci.

Národní jednota se stala ohniskem veškeré činnosti v obci a byly pořádány četné přednášky, plesy, hrána divadla v přírodě a byl podporován odběr Nového lidu. Z finančního zisku z akcí byly pořizovány předměty a nářadí určené pro společné užívání členů, tak např. v roce 1922 byly zakoupeny luční brány.

2. světová válka

Začátkem roku 1940 byl v Mošnově zřízen úřad vedoucího obvodu (Amtsleiterbezirk), v jehož čele stál vedoucí jménem Seidenberg. Harty byly spolu s dalšími přiřčeny k tomuto obvodu a na něj také přešla část pravomocí starosty obce. Během války byl z funkce starosty dne 13. července 1940 odvolán Ad. Hýl na základě stížnosti Ant. Bortla. Došlo k tomu po třetím napomenutí. Důvodem

Zleva domy: čp. 17 Gansovi, čp. 23 Vjaclovští, čp. 38 obecní domek a vpravo čp. 30 Myškovi.

odvolání byla povinnost úřadovat německy, včetně veškerých písemností. Novým starostou byl jmenován Rudolf Scheuter, Němec z Rosenthalu (dnes Dvorek, součást Petřvaldu), který stál v čele obce až do konce války.

Za zaznamenání rovněž stojí to, že v září 1941 bylo z Hartů (v době války Lilien) vypovězeno 13 rodin. Občané se měli vystěhovat do jednoho měsíce do Protektorátu. Šlo o rodiny následujících obyvatel: A. Hýl, J. Kilnar, L. Kuběna, L. Rozehnal, K. Vjaclovský, V. Gelnar, R. Řepka, E. Venclík, Fr. Huvar, Fr. Venclík, R. Gans, J. Stuchlý, A. Břežný.

Místo nich měly zde být umístěny německé rodiny. Po jejich odvolání však byla tato výpověď zastavena.

Za projevenou nespokojenost týkající se distribuce krmiv na veřejné schůzi byli vězením v délce jednoho měsíce potrestáni Alois Břežný a František Huvar.

V roce 1942 byl uskutečněn pokus odebrat občanům pozemky, které jim byly předěleny pozemkovou reformou. Pozemky měly být ponechány v nájmu. V roce 1943 bylo občanům odepřeno užívání luk na studéneckém katastru, které jim byly přiděleny pozemkovou reformou v roce 1927. Majitelé mohli zde získat za odměnu 20 % nasušeného sena. Tento stav trval dva roky.

Začal rok 1945, konec války a první měsíce po ní jsou v kronice obce zachyceny takto: „Poslední rok německé poroby byl patrný hned po Novém roce, když z bojiště v Horním Slezsku bylo slyšet dělové rány. Obcí procházeli ojedinelí němečtí vojáci a desorganisované menší jednotky. Mezi Albrechticami a Mošnovem – „Na panském“ – bylo opět zřízeno německou armádou polní letiště. Skoro každodenními hosty nad naším krajem

byly svazy angloamerických bombardovacích letadel. V katastru naší obce nepadla žádná bomba. V dubnu 1945 přiblížila se fronta až na horizont kraje, takže byla pozorována na slezských pahorcích. Občané mohli pozorovati jaké hrůzy přináší s sebou válka, neboť noční požáry ve slezských vesnicích působily strašlivým dojmem.

Ze strachu před Rudou armádou projížděli kolem 28. dubna Němci z Jistebníka n. O. a jiných vesnic Hartami. Do vnitrozemí. S těmi odešla i rodina Antonína Bortla. Poslední týden poznali naši občané několik německých vojáků a důstojníků v obci ubytovaných. Poznali ty, kteří si od občanů vyprosili civilní šaty, aby mohli prchnouti, poznali i ty, kteří ač věděli, že boj proti Rudé armádě, je marný chovali se nadutě a panovačně. Na obranu Hart postavili Němci několik děl „na zálesi“ a u J. Stuchlého č. 22. Němci však z nich pro nedostatek střeliva nevystřelili.

Vojska Rudé armády přiblížila se v noci na 3. května do Petřvaldíku a dospěla až na jeho okraj. 4. května dostala naše obec první pozdrav Rudé armády, první ostřelování. U Emila Lyčky č. 1 byl první zásah, když důstojníci německé armády právě obědvali. Občané se svými svršky odstěhovali se do sklepů. Všechny domy v obci byly ostřelováním poškozeny. Nejvíce bylo poškozeno stavení Jaroslava Stuchlého č. 22. 5. května kolem 9 hodiny za deštivého počasí zaútočilo po celé šířce obce ze sousedního Petřvaldíka na Harty 13 tanků Rudé armády. Němci v obci prakticky nekladli odpor. Při bojích padli v Hartech 3 Němci, z Rudé armády nepadl žádný voják. Chvilí osvobození byly radostné a osvoboditelé byli podle toho uvítání a odměňování. Dva dny procházely obcí jednotky, vozy Rudé armády, aby pronásledovaly ustupující Němce. S postupující armádou byly vzaty koně (devět) i dobytek na zásobování. Týden pracovali občané na úpravě letiště.

Poválečné události

Život samosprávy začal schůzí bývalého obecního zastupitelstva, kterou svolal jeho bývalý starosta Adolf Hýl ve svém bytě. Členové uznali, že dosavadní složení již není možné a tak byl ustaven 13. května 1945 první místní národní výbor v tomto složení: Adolf Hýl, Jaroslav Stuchlý, Richard Řepka, Gelnar Josef, Myška František, Břežný Felix, Tománek Miloš a Břežný Alois. V obci byla ustanovena z místních občanů milice. Jejím velitelem byl ustanoven Leopold Žurovec. Vojenským velitelem obce byl Rus v hodnosti staršiny (rotmistra), který předal obec samosprávně Adolfu Hýlovi.

Jedinci nesouhlasili s touto volbou a proto staršina svolal občany před hostinec a nechal veřejně projevit vůli občanů. Všichni občané projevili Adolfu Hýlovi důvěru. Novým velitelem milice byl zvolen Felix Břežný. Sbor milice fungoval asi

do 15. června. Milice měla hodně práce, neboť někteří místní občané byli viděni, jak chodili na procházku do německých usedlostí Bortlových s pytlím na zádech.

Velkým přínosem pro občany byl příchod čsl. letců, kteří byli v Hartech ubytováni. Počet strojů na letišti „na panském“ byl 378. Letci byli u občanů velmi oblíbení, o čemž svědčí malá slavnost v zahradě p. Richarda Řepky, kterou jim občané připravili (opatřili i kapelu). Josef Gelnar a Miloš Tománek provedli soupis věcí a náradí z usedlostí Bortlových a MNV vyzval občany o dobrovolné vrácení všech odcizených věcí. Mnozí občané věci vrátili, mnozí si je ponechali a přihlásili jako konfiskát, ale přesto mnoho věcí se ztratilo.“ ... „Když se uprchlí Němci vrátili, přivedli partyzáni vedení Břetislavem Hrubým bývalého politického vedoucího v Hartech Antonína (Bortela) a veřejnými posměšky ho vedli vesnicí. Bitím ho nutili, aby pověděl, kteří občané z Hart chodili k němu žalovat na spoluobčany. Bortel po delším otálení pověděl.“ ... „Svršky zabavené A. Bortlovi byly předány pí Marii Havlíkové, neboť A. Bortel byl spoluviníkem na smrti jejího manžela.“ ... „Německé usedlosti Antonína a Jana Bortla byly dány pod národní správu. Čís. 33 bylo přiděleno Oldřichu Tománkovi, který se přidělu vzdal ve prospěch svého bratra Miloše Tománka a čís. 34 Felixu Břežnému.

O státní občanství podávají si žádost Jan Bortel a Čeněk Veřmiřovský. Proti žádnému nebylo ve vyhláskovém řízení námitek, ale Janu Bortlovi čsl. občanství přiznáno nebylo.“

Dne 20. září 1945 byly v obci aklamací provedeny volby do místního národního výboru v hostinci J. Šindla a z pléna byl následně předsedou zvolen Adolf Hýl.

A kronikář uzavírá rok 1945 těmito větami: „Z Hart se odstěhoval Gelnar Josef s rodinou. Narodily se čtyři děti. Zemřeli: Huvar Josef, Jan Bortel ml., Klímek Josef, Vašicová Filipina. Během léta byly skoro všechny domky uvedeny do původního stavu.“

Zemědělské družstvo

V Hartech nikdy nevzniklo skutečné zemědělské družstvo. Ovšem již před 2. světovou válkou byly prováděny společné nákupy zemědělských strojů. Důvodem pro společný nákup byl nedostatek finančních prostředků jednotlivých zemědělců. A tak se seskupovali a nakupovali různé stroje, které nazvali jako družstevní – byly to secí a žací stroje, mlátičky apod.

Po elektrizaci obce v roce 1936 bylo vytvořeno 17členné mlátičí družstvo, byla zakoupena výkonná mlátička, během okupace byli členy družstva všichni zemědělci.

Bohužel nekvalitní fotografie. Pohledů zachycujících více domů je málo (Pamětní kniha, Státní okresní archiv Nový Jičín).

Veřejná doprava

Harty nikdy nebyly přímo napojeny na železniční nebo autobusovou dopravu. Zachoval se však dopis Okresního úřadu v Novém Jičíně z 30. října 1930 adresovaný Ondřeji Swientoňovi ze Zábřehu nad Odrou, kde se o možné autobusové lince z Ostravy do Hart píše. Byl-li provoz skutečně zahájen, není známo.

Dopis je uložen ve Státním okresním archivu Nový Jičín.

1946

V červenci byla odsunuta rodina Johanna Bortela, předsedou MNV se stal Alois Hýl, na krmáš sehráli ochotníci pod vedením Josefa Ganse „Podhorský grunt“, odstěhoval se Dominik Válek do Ostravy-Hrabůvky a okresní národní výbor navrhl sloučení Hart s Petřvaldem proti čemuž se místní národní výbor v Hartech odvolal.

1947

Byly konfiskovány dvě německé usedlosti – Hartovští občané obdrželi pozemky z konfiskátu Jana a Antonína Bortela (částečně), Alfréda Pische, Josefa Meiera, Anežky Simprové a Rudolfa Scheutera. Jak uvádí kronika: „Přídělové řízení se neobešlo bez třenic mezi místními občany. Mnozí záviděli těm, kteří měli přednostní právo. Celá záležitost byla nakonec vyřízena ve smíru.“ Obci bylo přiděleno 60 arů A. Pische a štěrkoviště za usedlostí Bortlů.

Vodní družstvo vybudovalo kryté potrubí kolem zahrady J. Bojdy (čp. 21) až k zahradě R. Řepky (čp. 26). Do vlastnictví byla Felixi Břežnému přidělena usedlost čp. 34 a čp. 33 Vladimíru Lhotákovi, volyňskému Čechovi, který se v Hartech usadil, když mu tuto usedlost odstoupil Miloš Tománek.

1948

Na krmáš sehráno v režii J. Ganse divadelní představení „Hanička z Podlesí“.

1949

Byl založen přípravný výbor sboru dobrovolných hasičů, předseda byl Emil Venclík ml., bylo vybudováno veřejné osvětlení v obci, odstěhoval se Vojtěch Mácha (čp. 20) a 2.–3. července přišla povodeň.

1950

V lednu byl založen sbor dobrovolných hasičů, bylo vybudováno telefonní vedení z petřvaldské pošty (hovorna byla na čp. 29 u Vojtěcha Gelnara).

1951

Přistěhoval se na čp. 25 Břetislav Hrubý a z téhož čísla se odstěhoval Emil Venclík a Josef Gans (čp. 17).

1952

Josef Bojda se rozhodl provést venkovní instalaci pro obecní rozhlas, opatřoval si k tomu i sám materiál a spolupracoval s Aloisem Vašicou. Dne 11. května bylo provedeno zkušební vysílání. Přistěhoval se Jaroslav Raník s rodinou na čp. 15 a Josef Malík na čp. 25, odstěhovali se Bohumír Lednický a Josef Gelnar do Petřvaldu. Nový dům si postavil František Klečka (čp. 41), stál proti zahradě A. Vašici (čp. 6) a byl dostavěn v r. 1953. Samostatní zemědělci byli: Lad. Lyčka (7,78 ha), Lud. Hrabovský (6,73 ha), L. Žurovec (7,37 ha), Vl. Lhoták (10,62 ha), J. Veřmiřovský (10,08 ha) a A. Břežný (7,41 ha). Většina obyvatel byla zaměstnána ve Vítkovických železárnách nebo kopřivnické Tatře, mnozí byli kovozezemědělci.

Zimní nálada málo (Pamětní kniha, Státní okresní archiv Nový Jičín).

1953

Dne 17. ledna se uskutečnil tradiční hasičský ples, na schůzi 4. února 1953 byl zvolen přípravný

výbor pro případ jednání o vytvoření JZD, lidovou knihovnu se 164 svazky tenkrát vedl Josef Frýdl.

Kam vyrazíme? Momentka z křižovatky v obci, v pozadí dům Veřmiřovských (Foto zapůjčil Václav Gans).

1954

Na podzim se započalo s přípravou stavby vodní nádrže, která měla být na pozemku Karla Vjaclovského. V listopadu byl založen výbor žen předsedkyní byla Dobroslava Tománková.

V kronikářském záznamu z roku 1954 se objevuje věta, která předznamenává další osud obce:

„V září započali příslušníci čsl. armády zaměrování v katastru obce i v katastrech sousedních obcí. Mezi občany se šíří domněnky, že v katastru obce bude letiště, a obec bude přestěhována. Pravdivost těchto domněnek není možno prozatím ověřit.“

1955

„Vyměrování katastru započaté na podzim minul. roku, uvádí kronikář v následujícím roce 1955, pokračovalo po celou zimu. 12. dubna bylo předsedovi národ. výboru Zd. Machovi sděleno, že obyvatelé obce Harty se musí do konce r. 1955 vystěhovat. Okresní národní výbor nabídl občanům usedlosti v obcích t. zv. pohraničí. Obě tato rozhodnutí byla pro občany Hart velmi krutá. Skoro všechny domky byly opraveny a hospodářství zveleběna přičinlivostí jich samotných. Většinou domkaři zaměstnaní v průmyslových závodech věnovali se po práci svým malým hospodářstvím, která si udržovali v pořádku. Nyní jsou jim nabídnutá zničená a opuštěná hospodářství v pohraničí.

S takovým rozhodnutím se občané nemohli smířiti. Žádali, aby jim byly postaveny náhradní

rodinné domky. O tomto návrhu se vedla dlouhá jednání, byl zkoumán způsob nabytí přímo v obci orgánem národní bezpečnosti, zda někdo nenabyl majetek ziskuchtivým způsobem. Návrh občanů na stavbu rodinných domků byl přijat a občanům byly nabídnuty typové domky celostátně schválené pro individuální bytovou výstavbu. Byly nabídnuty tři typy. Občané nebyli spokojeni s uspořádáním – s ohledem na místní poměry bydlení (výměnkáři) a žádali o překonstruování navržených typů.

Aby se občané mohli rozhodnout o velikosti nové stavby, žádali o provedení odhadů starých usedlostí a stanovení výkupní ceny. Zástupci krajského národního výboru provedli soupis nemovitostí u jednotlivých usedlostí (soupis trval 6 dní). Rovněž i soupis ovocných stromů byl proveden. Pro krajský archiv bylo provedeno ofotografování budov. Tyto přípravné práce trvaly do 27. května.“ ... „Veškeré budovy i pozemky byly vykoupěny na letiště cca za půl milionu korun Kč, což se rovná obnosu, který byl v r. 1937 zaplacen za provedenou melioraci katastru obce Harty. Občanům byly předloženy k projednání předběžné návrhy čtyř nových typů domků.

Dne 23. června bylo započato s uzavíráním prodejních smluv mezi majiteli domků a čl. státem zastoupeným okresním národním výborem. Hartovští občané prodávají za odhadní cenu a čl. stát se zavazuje postavit jim náhradní domek zvoleného typu do konce r. 1956.“

Dne 25. září 1955 se do Petřvaldíku jako první odstěhoval Miroslav Šrámek s rodinou. Viktor a Anežka Kanclířovi si zakoupili mlýn v Petřvaldíku a odstěhovali se 28. června 1956. Dne 25. července 1956 se odstěhoval do Stikovce u Příbora Václav Mácha (jeho dům č. 2 stál již na katastru Petřvaldíka, těsně za hranicí obce). Vladimír Lhoták se odstěhoval do hospodářské usedlosti v Příboře, Rudolf Gans si koupil domek v Příboře a František Myška se rozhodl postavit si domek sám. Většinu občanů však byl postaven náhradní dům.

„Krajský národní výbor s voj. správou zajistili pozemky pro náhradní domky v sousedním Petřvaldě na t. zv. Landeku v rozloze 6 ha. Každý domek bude mít i zahradu o celkové výměře 1 500 m². Situační rozmístění nových domků v zastavovacím plánu bylo ponecháno na vůli občanů. Tímto si občané si zvolili sousedy buď podle toho, jak byli již dlouhá léta na ně zvyklí nebo si zvolili sousedy nové.“

Probíhala řada jednání o konkrétní podobě projektů domů a dne 17. října započala prováděcí firma národní podnik Moravoslav z Přerova s výstavbou.

Osud Hartů se chýlil ke svému konci, přesto byla ještě v posledním roce pořádáno několik kulturních akcí, v den krmáše byla uspořádána dokonce veselice.

Dětský ples, 12. 2. 1956.

1956

V kronice obce se o roce 1956 píše: „Celou zimu byly časté plískanice a sněžení s malými mrazíky, ale občané se zájmem sledovali výstavbu nového sídliště v Petřvaldě, kde se po celou zimu pracovalo nepřetržitě.“

Rovněž na úpravě plochy pro letiště se horečně pracovalo, ornice byla, na celé ploše která byla určena na letiště, svážená na veliké hromady, nížiny byly vyrovnávány a jen docela malé plochy byly obhospodářovány. Předseda místního národního výboru Zdeněk Mach měl hodně práce a starostí s likvidováním obce, snažil se podávat informace a pokyny nejen občanům, ale i všem úřadům, které byly zúčastněny na vyhlazení obce. Majetek občanů hartovských byl vykoupen obnosem 4.000.000 Kč kterýžto obnos byl uložen na vázaný bezúročný účet u státní spořitelny v Nov. Jičíně.

Pro vzpruhu a zahnání myšlenek na ztrátu majetku v Hartech byla v červnu 1956 založena pobočka jednoty zahrádkářů, která měla za úkol školiti mladé občany ku zakládání zahrad v novém

sídlišti v Petřvaldě. Do vínku zahrádkářům darovali občané mlátící soupravu, která byla prodána a za získaný obnos byla zakoupena traktorová fréza s pluhem a valníkem, tato má sloužiti všem zahrádkářům v novém sídlišti.“

Datum stěhování bylo určeno na slavnostní veřejné schůzi místního národního výboru dne 29. září 1956 na rozloučenou, kam se dostavili všichni občané Hart a hosté.

Těžce se loučili starousedlíci s vykoupenými domky, které byly určeny na zbourání.

První stěhování do nových domů v Petřvaldě proběhlo 1. října, další následně a poslední se stěhoval dne 16. prosince hostinský Josef Šindel s rodinou.

Bohuš Klečka s rodinou z č. 12 byl přestěhován do závodního bytu v Ostravě-Hulvákách koncem ledna 1957 a v únoru Josef Malík č. 26 do Havířova.

Po vystěhování byly okresním národním výborem rozprodávány domy za odhadní ceny. O materiál byl zájem z celého okolí, dokonce až z Hlučínska či Slovenska.

Za nízkou cenu či zdarma byl získán materiál z hospodářské budovy č. 19 na stavbu školičky v Petřvaldě, na přístavbu sokolovny v Petřvaldě byla využita hospodářská budova č. 7 a požárníci v Petřvaldě získali materiál z hasičské zbrojnice.

Zachování církevních památek se ujal mošnovský farář Jan Willisch (farářem v l. 1939–1959), ten nechal odnést do Mošnova obraz Umučení Páně z kapličky, která snad postavil rolník Demel z č. 35. O samotnou kapličku postavenou z darů občanů se nezajímal nikdo... Kamenný kříž byl rozebrán a p. Františkem Venclíkem z č. 1 v Petřvaldě svépomocí znovu postaven.

Společná fotografie z výletu na Bouzov, asi v roce 1956 (Foto zapůjčil Václav Gans).

Podpisy obyvatel schůze místního národního výboru v Hartech 29 září 1956 byli přítomni:

Člověmnik	Venlíková etn.
Čádky	Sklenářová Tereza
Zboravice	Lyska Emil
č. Křížek	Trubišma Lud
Jan Kopecký	Kučerová Marie
Michal Křížek	Slavoušek
Michal Křížek	Šimůnek Martin
Levi Šnajber	Bojda Jos. Janek Jaromír
uprky Kupala	Časna Klara Kambová Libuše
ster Hrabec K. Huf	Hruba Šestomáčeková Jirina
Fr. Klouček	Pepková Jarmila Lednická L.
Klebová Boh.	Pepka Richard ~~Korobilský~~
Vosínová Boř.	Sládek Karel
Vojtovský Broděl	Sládek Karel
Školovský Luděk	Rajduchová Hlma Šantíček Prošková, eterna elkyšková
Štěpáněk J. V. V. V.	Břížný Teta
Lyska Lud.	Sládek Jos. Šantíška Veronika
Šyčková E.	Šteclík Josef Jan Veronický
Školovská Marie	Šyčková Bláženka
Šimůnek Milada	Šyčková Bláženka
Lapold Lurovec	Vasíková Františka
Marie Vyšková	Šyčková Lenka
Anna Vlachovská	Vasíková Františka
Frydlová Terzie	Tománková Sobotava
Prof. Vladimír	Tománek Miloš
Hortel Petr	

Podpisy obyvatel z poslední veřejné schůze místního národního výboru 29. září 1956. Na rozloučenou... (Pamětní kniha, Státní okresní archiv Nový Jičín).

Harty dům od domu

Pamětní kniha Hartů obsahuje i cennou fotografickou dokumentaci domů před jejich zbouráním.

Dům čp. 1 patřil Antonii a Františkovi Venclíkovým.

V čp. 2 bydleli Anna a Alois Břežní.

Dům čp. 3 patřil Anně a Josefu Šindelovým (hostinský).

Dům čp. 4 Marie a Felix Horkelovi.

Čp. 5 Ludmila, Jiřina a Bohumír Lednický.

Dům čp. 6 vlastnili Božena a Alois Vašicovi.

V čp. 7 bydleli Milada a Leopold Žurovcovi.

Čp. 8 Anežka a Josef Kilnarovi.

Dům čp. 10 patřil Anně a Karlovi Novobilským.

V čp. 11 bydleli Viktorie a Karel Frýdlovi.

Čp. 12 V pronájmu – bydlela zde rodina Boh. Klečky.

Dům čp. 13 Marie a Ludvík Hrabovští.

Dům čp. 14 Milada a Karel Klímkovi.

Čp. 15 patřilo Marii a Františkovi Huvarovým.

Dům čp. 16 Josefka a Zdeněk Machovi.

Čp. 17 Marie Máchová, Rudolf, Amálie a Karla Gansovi.

V čp. 18 bydleli Helena a Ludvík Rozehnalovi.

Dům čp. 19 Marie a Ludvík Kuběnovi.

Čp. 20 Eliška a Ladislav Lyčkovi.

Pohled na dům Alžběty a Jaroslava Stuchlých, čp. 22.

Dům Milady a Josefa Mrkvicových čp. 24.

Dům Jarmily a Richarda Řepkových (čp. 26).

Pohled na dům (čp. 27) od jihovýchodu, kde bydleli Adolf Hýl a Karolína a dále Jaruška a Miroslav Šrámkovi.

Dům Anežky Smolenové (Sklénákové) čp. 28.

Čp. 29 – Blaženy a Vojtěcha Gelnarových.

Dům čp. 30 Anna a František Myškoví.

Dům čp. 32 Františka a Jan Veřmiřovští.

Dům čp. 38 – budova MNV postavená v roce 1928.

Usedlost čp. 39 Miluše a František Huvarovi.

Čp. 40 – hasičská zbrojnice.

Čp. 41 Klečka František a Bohumila.

Demografické údaje

Nejstarší údaje jsou uvedeny v protokolu z roku 1794 (viz samostatný text), další konkrétní údaje jsou z roku 1900.

Čísla popisná.

1 Marie Venclíková	15 Marie a František Huvarovi
2 Alois Břežný	16 Josefka a Zdeněk Machovi
3 František Šindel	17 Marie Máchová, Rudolf, Amálie a Karla Gansovi
4 Karel Caga	18 Helena a Ludvík Rozehnalovi
5 Fil. Vašicová	19 Marie a Ludvík Kuběnovi
6 Jan Vašica	20 Eliška a Ladislav Lyčkovi
7 Josef Žurovec	21 Anna a Josef Bojdovi
8 Josef Kilnar	22 Alžběta a Jaroslav Stuchlí
9 Felix Kanclíř	23 Anna a Karel Vjaclovští
10 Vinc. Brusek	24 Milada a Josef Mrkvicovi
11 Jan Fridl	25 Drahomíra Hrubá
12 Josef Huvar	26 Jarmila a Richard Řepkovi
13 Josef Hrabovský	27 Karolína a Adolf Hýlovi a dále Jaruška a Miroslav Šrámkovi
14 Adolf Klímek	28 Anežka Smolenová (Sklenáková)
15 Vinc. Huvar	29 Blažena a Vojtěch Gelnarovi
16 Isidor Sklenák	30 Anna a František Myškovi
17 Jan Gans	31 Františka a František Vašicovi a rodina Vincence Lyčky
18 Cyril Toman	32 Františka a Jan Veřmiřovští
19 Josef Gold	33 Vladimír Lhoták a Anastazie
20 Antonín Dostál	34 Felix Břežný
21 Vinc. Vavroš	35 Dobroslava a Miloš Tománkovi
22 Jan Řepka	36 bylo prázdné
23 Karel Vjaclovský	37 Veřmiřovská Anežka
24 Vinc. Lyčka	38 místní národní výbor (obecní domek)
25 (1827), Marie Kovalčíková	39 Miluše a František Huvarovi
26 ?	40 hasičská zbrojnice
27 Josef Hýl	41 Klečka František a Bohumila
28 Petronila Sedláčková	
29 Růžena Gelnarová	
30 Petr Myška	

Doplněno dle plánu Zdeňka Macha.

Zdroj:

Velkostatek Nová Horka, kolonie Lilien, gruntovní kniha, uloženo v Zemském archivu v Opavě

Zpracoval Jiří Lyčka

Harty – čísla popisná a majitelé, r. 1956

- 1 Antonie a František Venclíkovi
- 2 Anna a Alois Břežní
- 3 Anna a Josef Šindelovi (hostinský)
- 4 Marie a Felix Horkelovi
- 5 Ludmila, Jiřina a Bohumír Lednický
- 6 Božena a Alois Vašicovi
- 7 Milada a Leopold Žurovcovi
- 8 Anežka a Josef Kilnarovi
- 9 Anežka a Viktor Kanclířovi
- 10 Anna a Karel Novobilští
- 11 Viktorie a Karel Frýdlovi
- 12 Marie Břežná, Karla Šrámková. V pronájmu zde bydlela rodina Boh. Klečky.
- 13 Marie a Ludvík Hrabovští
- 14 Milada a Karel Klímkovi

Počet obyvatel

Rok	Počet domů	Počet obyvatel celkem	z toho Čechů/Němců
1811	19		
1880	30	186	182/4
1890	29	210	125/85
1900	29	196	126/64/4 židé
1910	30	208	188/10/2 židé
1921	31	195	194/1
1930	35	215	201/14
1939	-	217	204/13
1952		179	

(Pozn.: údaje o počtu obyvatel a národnosti se z různých údajů mírně liší.)

Správní začlenění obce – správní okres

R. 1850 okres Nový Jičín, 1855 Příbor, 1868 Nový Jičín, 1850 osada Mošnova, 1923 samostatná obec, 1956 obec zrušena. R. 1957 název Hartý jako obce zanikl.

Harty jsou připomínány i ve **znaku** Petřvaldu z roku 1999 – v červeno-modře polceném štítu

drží stříbrný páv, který je erbovním znamením rodu Petřvaldských, zlatou biskupskou berlu volně se vázící k symbolice starších obecních pečeti. Barevností štítu se obec hlásí k Moravě, jeho rozpolcení připomíná připojení dvou obcí se samostatným katastrem – Petřvaldíku a Hart.

Náboženské vyznání obyvatel

Občanstvo hartovské bylo náboženského vyznání římskokatolického, jen přechodně bydleli v Hartech Židé. Po osamostatnění Československa přestoupila řada občanů k nově vzniklé národní církvi československé a mnoho jich též vystoupilo do bezvyznání. Podle sčítání lidu v roce 1930 bylo římskokatolického vyznání 140 obyvatel (69,65 %), československého 55 lidí (27,36 %) a bez vyznání 6 obyvatel (zdroj: Kronika Římskokatolické farnosti Petřvald u Nového Jičína).

Osada po svém založení byla přifařena do Mošnova a vzhledem k tomu, že zdejší osadníci byli většinou Češi došlo r. 1794 ke změně a Harty spadaly do Petřvaldu. Farní obvod tvořil Petřvald, Petřvaldík, Harty a od r. 1787 i dva domky z Košatky v Zimném dole.

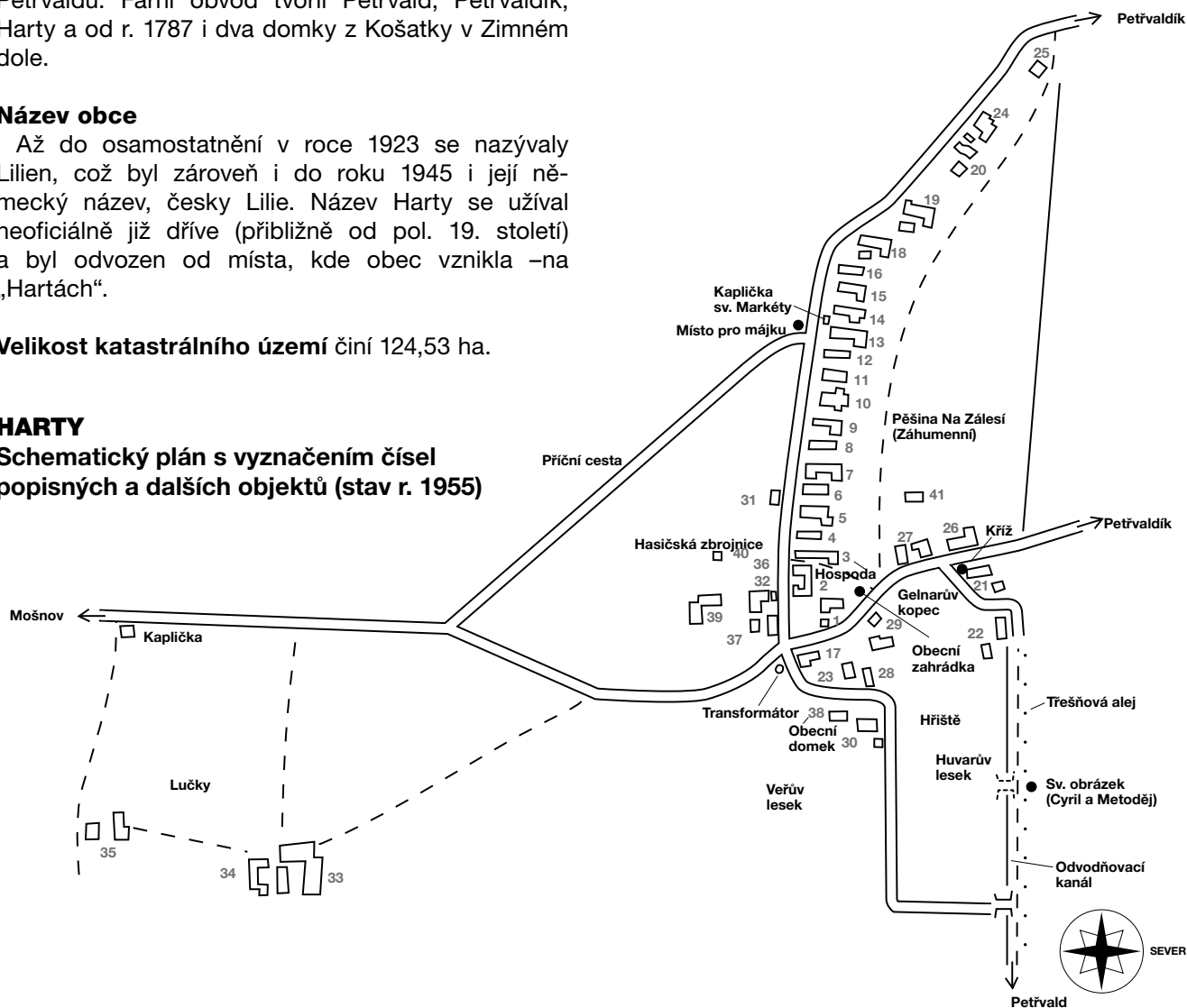
Název obce

Až do osamostatnění v roce 1923 se nazývaly Lilien, což byl zároveň i do roku 1945 i její německý název, česky Lilie. Název Harty se užíval neoficiálně již dříve (přibližně od pol. 19. století) a byl odvozen od místa, kde obec vznikla – na „Hartách“.

Velikost katastrálního území činí 124,53 ha.

HARTY

Schematický plán s vyznačením čísel popisných a dalších objektů (stav r. 1955)

Zpracováno dle originálního podkladu Zdeňka Macha.

Představitelé obce

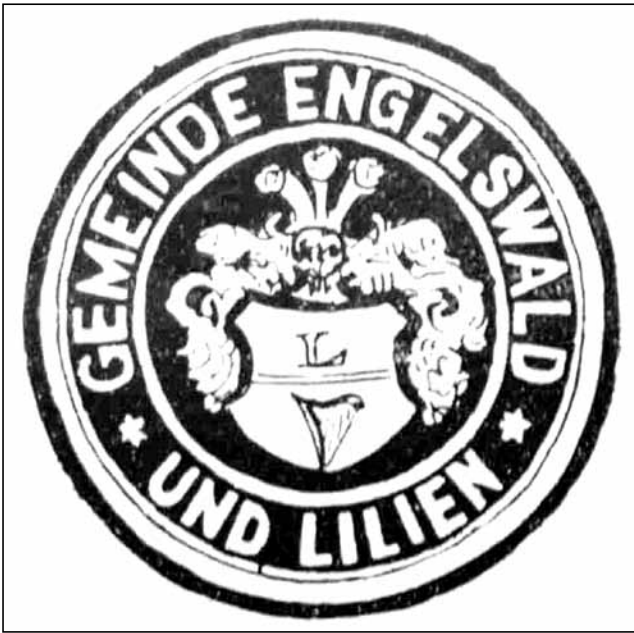
Poslední člen obecní rady v Mošnově byl Čeněk Lyčka.

Po osamostatnění byli tito starostové:

- 1923–1924 Čeněk Lyčka
- 1924–1928 Felix Lednický
- 1928–1932 Ludvík Hrabovský
- 1932–1941 Adolf Hýl
- 1941–1945 Rudolf Scheuter
- 1945–1954 Adolf Hýl
- 1954–1956 Zdeněk Mach

Osada Harty spadala po správní stránce k německému Mošnovu. Od r. 1850 volili hartovští občané tři členy výboru a bylo používáno razítko GEMEINDE ENGELSWALD¹⁾ UND LILIEN. Člen představenstva měl právo ověřovat méně významné doklady razítkem OBEČNÍ PŘEDSTAVENSTVO V LILII.

Po osamostatnění obce se používalo razítko s nápisem – Obecní úřad v Hartech.

V období okupace – Gemeinde Lilien.

Po roce 1945 – Místní národní výbor Harty a posledním bylo razítko s nápisem – Rada místního národního výboru v Hartech, okres Nový Jičín.

Poznámka

1) Engelswald – Mošnov

Někteří řemeslníci a učitelé pocházející z Hart

- **řemeslníci** – Anton Bortel, stolař, Jan Veřmiřovský, kovář František Huvar, malíř písma a pokojů, Karel Klímek, oprava kol (měl první motorku v Hartech), L. Žurovec, svážel mléko a vozil jej na otevřeném nákladáku zákazníkům do Ostravy, Josef Mrkvica, rovněž mlékař, František Vašica, obchod, Josef Šindel, hostinský.

- **učitelé** – Vilém Hýl, bydlel a učil v Jistebníku na měšťance, František Gelnar, učil v Ostravě na vys. škole, František Vašica, učitel ve Staré Vsi n. Ondřejnicí.

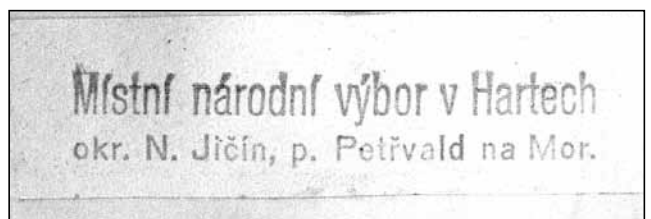
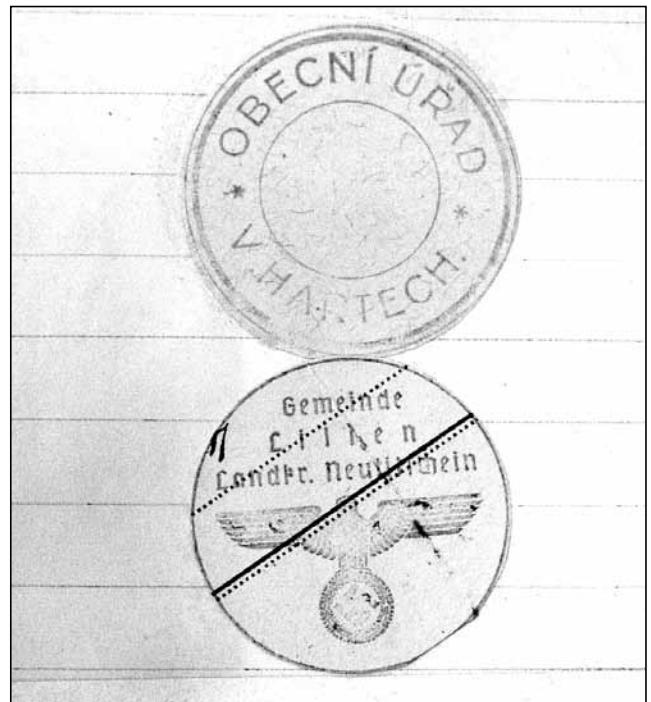
Zdroje:

Pamětní kniha Hartů.

Kronika obce Petřvald.

Harty – inventář, zpracoval Mgr. Pavel Šustala, Státní okresní archiv Nový Jičín.

Turek Adolf a kol. (2004): Místopisný rejstřík obcí českého Slezska a severní Moravy, Zemský archiv v Opavě, Opava.

Památky a jiná místa v obci

Sakrální stavby

- dřevěný **kříž** – byl v obci pravděpodobně již od založení a stál před domem č. 21. V roce 1898 byl nahrazen křížem z bílého mramoru. Z Hart byl převezen do Petřvaldu a dnes stojí v zahradě domu čp. 209, ul. Harty. (Pozn.: v literatuře se porůznu uvádí, že kamenný kříž byl vybudován v r. 1841.) Kříž nese nápis: Poutníče zde málo stůj,/rány moje rozvažuj,/rány moje kynou,/léta

Kamenný kříž z roku 1898 v Hartech.

tvoje hynou,/přijde smrt, soud nastane,/kam se duše tvoje dostane.

- **kaplička sv. Markéty** byla postavena po požáru, který postihl obec v roce 1877. Kaplička stála mezi č. 13 a 14, nebyla využívána k církevním záležitostem, v kapli byl dřevěný oltář, zvonilo se ráno, v poledne a večer. Obrázek z kaple je snad v kostele v Petřvaldě. Kaplička byla vystavena na místě dřívější zvonice (pravděpodobně v podobě dřevěného sloupu se zvonem), která při požáru v roce 1877 shořela. Do nové kaple z ní byl přenesen zvon.
- **kaplička** u cesty do Mošnova – stála na levé straně ve směru z Hart do Mošnova (na straně Luček), možná na rozhraní katastrálních území. Byla zasvěcena P. Marii Sedmibolestné, nacházel se v ní obrázek na plechu. Byla zděná o půdorysu cca 1,0x1,5 m, s malým oknem a dvířky na otvírání, na střeše se nacházel křížek a okolo stály dvě lípy. Byla podobná kapličce v Petřvaldě u kostela.
- **obrázek Cyrila a Metoděje** za sklem, byl umístěn na dřevěném sloupu se stříškou, stál u cesty do Petřvaldu v místech, kde se napojoval chodník vedoucí kolem hřiště a „lesíku“, kde se hrávalo divadlo na krmáš.

Další stavby a místa

- dřevěný **větrný mlýn** stál v Hartech u čp. 24 a byl zbourán ve 30. letech 20. století (info Ladislav Lyčka, rovněž v publikaci Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960 je zmínka o mlýnu – v roce 1911).
- **obecní domek** čp. 38 – postaven r. 1928 nákladem 29 000 Kč. Byla v něm kancelář místního národního výboru, obecní knihovna a obecní váha.
- **hasičská zbrojnice**, sloužila i konání schůzí apod. plesy byly v hospodě. (Více viz kapitola Místní jednota Sboru dobrovolných hasičů.)
- dřevěná, již značně chatrná hřbitovní **lávka** přes Lubinu v Petřvaldě byla koncem r. 1928 na náklad úřadů stržena a byla postavena nová r. 1930
- jediná zpevněná **komunikace** v obci byla Petřvaldík–Harty–Mošnov. Ostatní byly prašné polní cesty nebo chodníky.
- **obchod** čp. 31 Františka Vašici – smíšené zboží, otevřen tenkrát „když byli doma“
- **hospoda** čp. 3 (Josef Šindel) – občasně se hrávalo kino, nacvičovalo se divadlo a v sále schůze, rovněž se zde konaly bály – jedenkrát v roce v zimě, vždy v neděli odpoledne.
- oplocená **Obecní zahrádka** (mezi čp. 1 a 27) – místo, kde se konaly oslavy státních svátků, byla zde v r. 1918 zasazena lípa, květinové záhony

Kaplička sv. Markéty.

- **hřiště** u čp. 30 bylo zřízeno po 2. sv. válce, bylo travnaté hřiště, v Hartech se ale nehrála žádná soutěž.
- **Veřův lesek** – březový hájek, kde se hrávalo divadlo před 2. svět. válkou, po válce v **Huvarově lesíku**
- **Gelnarův kopec** (u čp. 29) – mírný svah, jediný v obci, kde se sáňkovalo
- **Šindelův chodník** – zkratka kolem Obecní zahrádky přes hospodu na hlavní silnici
- **poštovní schránka** na čp. 31, docházel zde pošťák z Petřvaldu
- **telefon** – obecní hovorna u p. Gelnara čp. 29, linka zavedena z pošty v Petřvaldě v roce 1950
- na **vlak** se docházelo hlavně do Jistebníku, neboť to bylo blíže než do Studénky a do Ostravy to pak bylo levnější. Do Petřvaldu se pak pěšky chodilo na autobus, do školy, k lékaři, do kostela a na hřbitov.
- nebyl obecní **vodovod**, ale každá chalupa měla svou **studnu**
- kolem domů byly zahrady a dále pak pole (pěstovalo se obilí, brambory, řepa a další), na seno se chodilo na louky u Odry

Některé významnější události v obci

- 1931 se započalo s regulací Lubiny v úseku kolem Hart
- 1935 vodní družstvo, které bylo v Hartech založeno též roku, předložilo okresnímu úřadu v Novém Jičíně projekt na odvodnění celého katastru. Jeho předsedou byl Adolf Hýl. Odvodnění bylo realizováno v l. 1937–1939 pod odborným dozorem Aloise Pernici ze Zubří. Kolaudace proběhla 23. února 1939.
- elektrizace obce započala v lednu 1936
- v červenci 1936 bylo ustanoveno mlátičí družstvo s 15 členy, bylo zakoupeno mlátičí složení
- v obci nebylo založeno zemědělské družstvo, jakýmsi předchůdcem po válce byly obecní zemědělské stroje, které byly využívány více rolníky – obecní mlátička, fukar, brána apod. Obilí se vozilo mlít do mlýna v Mošnově přes brod. Dodávky obilí, brambor apod. se odvážely vozy na železnici do Sedlnic.

Poutě a jiné akce

Krmáš se konal o víkendu nejbližší svátku sv. Markéty (13. 7.), hrálo se divadlo a konala se mše v kostele v Petřvaldě, nechybělo kolo štěstí, vystupoval s krasojízdou p. Adámek z Petřvaldu, atrakcí byla lanová dráha, hasiči měli své soutěže. Tradiční byly rovněž smaženice v Podlišťi a kácení máje (májka stávala přes cestu naproti čp. 13). Spolkovou činnost reprezentoval mimo jiné odbor Národní jednoty (založen 9. července 1919), který organizoval přednášky, plesy a další.

Zpracováno podle Pamětní knihy Hartů a vzpomínek pamětníků.

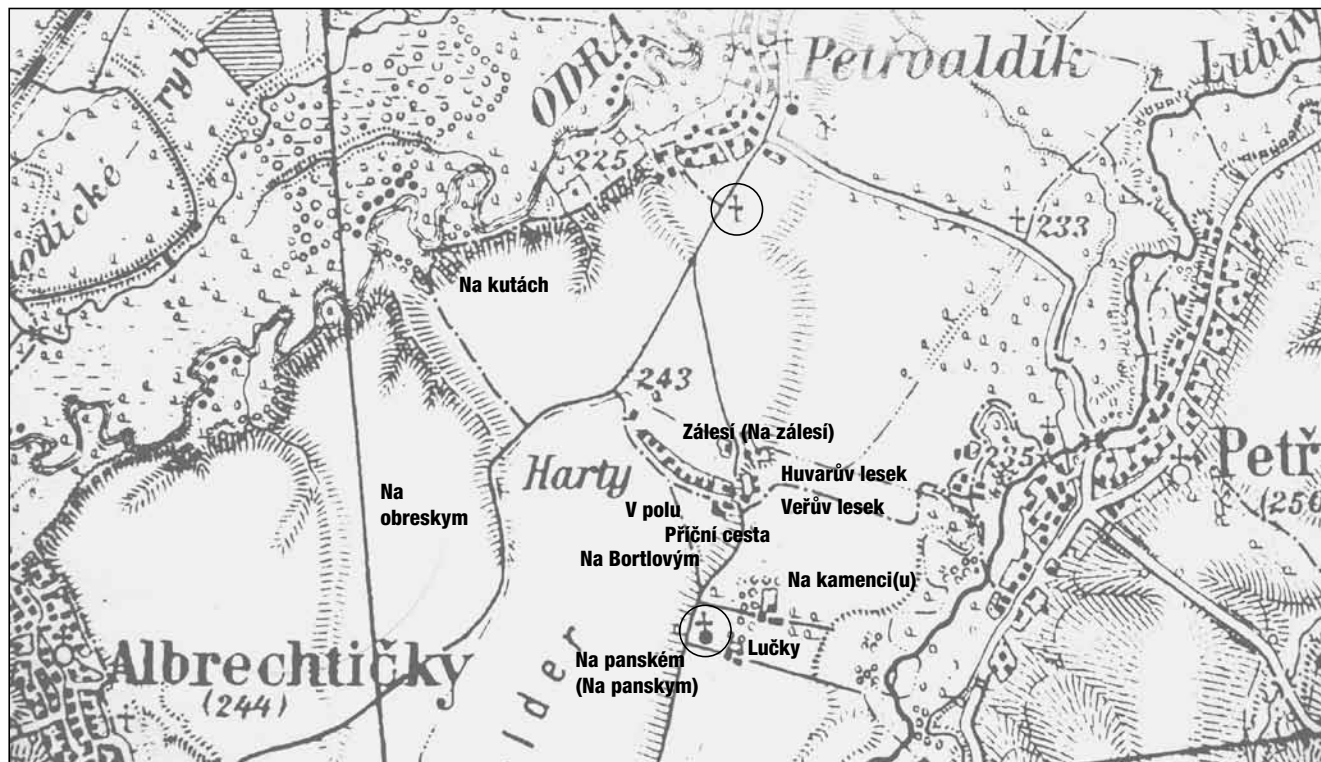
Fotografie jsou uloženy ve Státním okresním archivu Nový Jičín.

Připravil Radim Jarošek.

Hasičská zbrojnice.

Pomístní názvy

Hartý na mapě z. r. 1931, kterou vydal Vojenský zeměpisný ústav v Praze, list Nový Jičín, orig. měřítko 1 : 75 000.
Zřetelně je znázorněno mírné návrší oddělující Odru od Lubiny, které se táhne od Mošnova, přes Hartý až ke Košatce. Je zachycena kaplička na Lučkách a kříž již na katastru Petrovaldík (šlo pravděpodobně o dřevěný kříž).

Jak se v Hartech mluvilo

Hartý patřily spolu s okolními českými obcemi do lašské nářeční oblasti, konkrétněji do přechodové oblasti mezi nářečním typem západolašským (opavským) na jedné straně a východolašským (ostravským) a moravskolašským na straně druhé.

Příklad mluvy:

Kaj iděš? Iděme z Myščenu, Žurovčenu a Vencličku vypichovat osti do rypsu staré Veřce na Bortlové. Přiděš tež? Vem si trávnícu na osti.

(Kam jdeš? Jdeme s paní Myškovou, Žurovcovou a Venclíkovou vypichovat bodláky (osti) do řepky tchyni paní Veřmiřovské na pole, které patřilo panu Bortlovi. Přijdeš taky? Vezmi si trávníci.

Pozn.: Trávníce je čtverec látky se čtyřmi popruhy, dva se uvázaly v pase a dva svázaly za krkem a tím se vytvořila kapsa na břicho na odkládání ostí. Používala se na nošení trávy, na ni se dala hromádka trávy, popruhy se svázaly do kříže a na zádech odnesla domů.

Slova se zkracovala a mluvilo se krátce.

Příklady slov:

Brco – dřevěný trámec – část vah na které se připevňovaly postroje od chomoutu, pokud vůz

táhla dvě zvířata (úslví: křivý jak brco – mírně ohnutý)

Ganěk – chodba domě

Hnojačka – močůvka

Humno – hliněná udusaná podlaha ve stodole (mlat)

Chliv – chlív

Chlivky – malé chlívky pro prasata, kozy

Chomut – chomout

Kobzolový koš – proutěný košík se dvěma uchy na sbírání brambor

Mostiny – kulaté trámce, byla z nich udělána podlaha u prasat

Ohrabčak – velký proutěný koš na plevy, seno

Pjatro – strop nad mlatem

Plac – dvůr

Potinek – malý, prkny oplocený dvorek

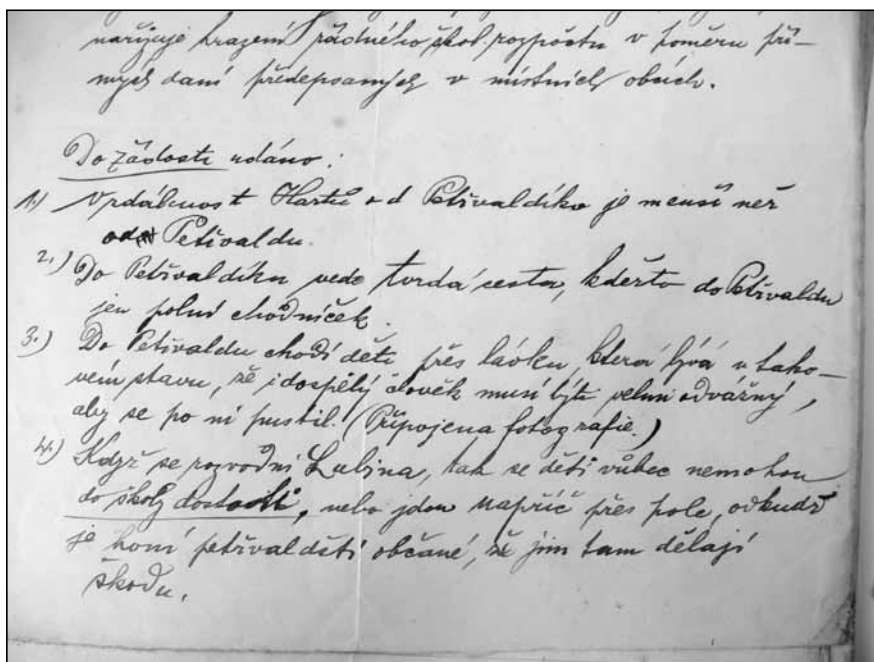
Susek – prostor ve stodole vedle mlatu, byl oddělený prkennou stěnou a sloužil na uložení slámy, sena

Rež – žito, mouka na chleba

Žito – pšenice, mouka na bílé pečivo

Připravil Václav Gans

Škola

Takto byl v žádosti zdůvodňován zájem přeškolení do Petřvaldíku.

V Hartech se škole nenacházela a děti docházely do školy v Petřvaldu. Se školní docházkou souvisí i vleklá jednání o přeškolení do Petřvaldíku.

Vše začalo v roce 1926 a důvodem zájmu o přeškolení byla přehlednější a bezpečnější cesta do Petřvaldíku, zmiňován byl nedobrá stav lávky přes Lubinu. Oficiálně návrh padl na jednání zastupitelstva v Hartech dne 12. prosince 1926, návrh tenkrát podal p. Šindel. Pro přeškolení bylo 5 členů, pro zachování stávajícího stavu 4 a dva se hlasování zdrželi. V Petřvaldíku byl návrh Hartovských přijat kladně, v Petřvaldě však z důvodů finančních a pro udržení čtyřtřídní obecní školy byli naopak proti.

Okresní školní výbor v Novém Jičíně rozhodl výnosem č. 153 ze dne 3. února 1929 o přeškolení Hart do Petřvaldíku, avšak Zemská školní rada v Brně výnosem č. 224 ze 24. června 1929 sdělila, že Petřvald podal odvolání a přeškolení bylo zrušeno. Aby mohlo být pokračováno v řízení, bylo zapotřebí dodat do Nového Jičina některá vysvětlení ohledně cesty a lávky, pak následovalo komisionální řízení okresním úřadem a zástupci obou obcí na místě samém, byly prohlédnuty obě školy, obě vzdálenosti docházky časově změřeny, byla posouzena schůdnost a bezpečnost.

Vleklá několikaletá jednání nakonec vyzněla ve prospěch přeškolení do Petřvaldíku. Avšak 17. září 1933 obecní zastupitelstvo v Hartech rozhodlo, že s žádostí rodičů o přeškolení nesouhlasí a žádá, aby další jednání bylo zastaveno a tak se tomu i dne 23. října 1933 stalo! V kronice obce je k tomu blíže uvedeno následující: „Nyní se mohlo s určitostí očekávat po tak zdlouhavém důklad-

ném šetření a jednání rozhodnutí odpovídající kladně vroucím přáním občanů hartovských. Leč nastaly zde zjevy velmi zarážející. Lidé, kteří celou akci vyvolali, pro ni usilovně pracovali, stali se bořiteli celé vykonané práce. Z důvodu divného přeorientování politického sháněli nepravdivé informace, kterými znechucovali ty, kteří chtěli jako lidé charakterní a důslední dokončiti rozumnou věc, která si vyžádala tolik členů zastupitelstva a úřadů. Podařilo se jim ve schůzi obecního zastupitelstva v Hartech docílit, že bylo odsouhlaseno usnesení, že obecní zastupitelstvo v Hartech nesouhlasí se žádostí rodičů ze dne 27. června 1927 o přeškolení do Petřvaldíku a přeškolení tohoto si nepřejí. Celá záležitost se tedy stala pro úřady bezpřed-

mětnou a celé jednání, které trvalo od r. 1926 do 23. října 1933, skončilo výsledkem rovnajícím se nule. I když nepřihlížíme k výsledku jednání, nutno se přece pozastaviti nad způsobem jednání, který má tak nízkou úroveň, že pisatel se zdrží jeho plné kvalifikace. Budiž však naučením i výstrahou budoucím.“

Nutno ještě dodat, že se Petřvald ještě v průběhu jednání (v roce 1932) postaral o postavení nové lávky se železnou konstrukcí a betonovými základy přes Lubinu.

Pro úplnost zbývá dodat, že do měšťanky chodily děti do Jistebníku.

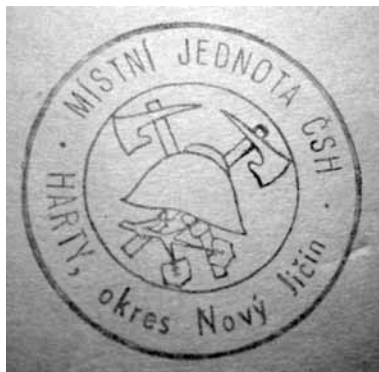
Dle pamětní knihy a spisového materiálu uloženého v Státním okresním archivu Nový Jičín.

Zpracoval Radim Jarošek.

Stará dřevěná lávka přes Lubinu.

Místní jednotka Sboru dobrovolných hasičů

Sbor dobrovolných hasičů v Hartech byl založen dne 8. ledna 1950. Jeho prvním starostou byl Adolf Hýl (současně i starosta obce) a velitelem byl Miroslav Šrámek. Ke cvičením zapůjčoval

Hartovským ruční stříkačku sbor v Petřvaldíku.

Druhým starostou byl zvolen v r. 1952 Felix Břežný, velitelem zůstal Miroslav Šrámek. V roce 1952 přidělil okres Hartům přenosnou motorovou stříkačku a Hartovští se činili dále. Koupili za 80 000 Kč od Státních statků ve Studénce vrak otevřeného osobního vozu Škoda Super a pod vedením Jana Blahuta jej členové sboru upravili a 15. června 1952 se s vozem představili na okrskové soutěži v Petřvaldíku, kde se umístili na třetím místě. Na okrskovém cvičení v Mošnově 19. července 1952 byli družstvem s nejlepším časem a i v dalších letech vykazovali velmi dobré výsledky. Velmi agilní bylo rovněž devítičlenné družstvo hartovských žen – vyhrálo nejprve okrskovou soutěž v Hartech, následně okresní soutěž v Kopřivnici a poté reprezentovalo okres v krajské soutěži v Bohumíně, kde se stalo opět nejlepším družstvem. Ženy se pak zúčastnily celostátního kola soutěže v Olomouci, kde skončily na 10. místě ze 24 družstev, a to jim ještě porucha stroje pokazila lepší umístění.

Cvičení sboru probíhalo v Hartech na hřišti pravidelně každou neděli – dopoledne žáci a muži, odpoledne cvičily ženy. Hasičské soutěže byly konány v době krmáše. Protože v obci nebyla žádná nádrž ani potok, byla voda ze začátku čerpána ze tří domovních studní (u čp. 23, 28 a 38), později byla tažena z Lubiny (ze vzdálenosti asi 800 m).

Vybavení hasičů bylo následující – hasičské auto, hasičská stříkačka PP 8 a další potřebná hasební technika. V říjnu 1952 započali Hartovští se stavbou požární zbrojnice v obci. Místo postoupil – ze své zahrady – Jan Veřmiřovský čp. 32). Na krmáš 18. července 1954 bylo v Hartech uspořádáno okreskové cvičení a po něm slavnostně odevzdána zbrojnice do užívání sboru. Ve zbrojnici byla dole garáž, šatna, WC, v patře kulturní místnost (konaly se zde obecní záležitosti – schůze), kuchyň, zbrojnice byla majetkem hasičů.

Po skončení této náročné práce (odpracováno 4 784 brigádnických hodin) začaly přípravy na vybudování vodní nádrže. V září 1954 však již začalo zaměřování katastru pro výstavbu letiště a přípravy skončily.

Třetím a posledním předsedou sboru byl Miloš Tománek a velitelem Jaroslav Horkel (od r. 1956), který tehdy ještě neměl ani 18 let.

Na podzim 1956 byla zbrojnice, stejně jako ostatní domy, zbourána a některé její části využity v Petřvaldě. Hasičský vůz byl se vším příslušenstvím přemístěn do Petřvaldu a v roce 1960 byl prodán do Výškovic u Bílovce. Všech 42 členů hartovského sboru se přihlásilo do sboru v Petřvaldě.

Radim Jarošek

Zpracováno podle:

- zápisků Aloise Blahuta: 90 let – 100 let dobrovolné požární ochrany v Petřvaldě
- Záznamu o docházce do cvičení hasičského (požárního) sboru Harty (1951–1956)
- ústních informací Jaroslava Horkela

Fotografie zapůjčila Anna Lyčková a Václav Gans.

Z výstavby hasičské zbrojnice. Zleva – J. Bojda, L. Hrabovský, V. Gans, M. Žurovec, A. Vašica, M. Šrámek.

Ze slavnostního otevření zbrojnice.

Ženské družstvo.

Nástup dom. družstva.

Momentka z tréninku.

Hasičská zbrojnice.

Hasičský vůz.

Hasiči – dorostenci, r. 1955–1956. Zleva klečící – A. Vjaclovský, L. Lhoták, M. Venclík. Zleva stojící – L. Žurovec, V. Kilnar, J. Horkel, M. Huvar, V. Gans, M. Horkel a M. Šrámek.

Divadlo

Dražba na nevěstu bylo divadelní představení z doby před 2. světovou válkou.

Za 1. republiky se hrálo divadlo v přírodě ve Veřově lesíku, po válce pak v Huvarově lesíku (čp. 15). Představení ochotnického divadla bylo vždy součástí poutí, které se v Hartech konaly jednou ročně – na sv. Markétu kolem 13. července.

Jmenujme některá představení z období před 2. světovou válkou – možná prvním byla „Žena legionářova“ (to bylo asi výjimečně 22. května 1922), dále „V českém ráji“, „Kráska ze Šumavy“ nebo „Dražba na nevěstu“, „Babí léto“ a další.

V období po válce hry nacvičoval Richard Řepka st., později Adolf Hýl. Účinkující: B. Stuchlá, E. Břežná, M. Hrabovská, M. Novobilská, J. Hýlová,

Z neznámého představení ochotníků u Veřova lesku.

J. Lednická, B. Vašicová, L. Kilnarová, J. Máchová, L. Myšková, T. Štěpánová, L. Huvarová, K. Fridl, J. Gans, A. Vašica, M. Lednický, Z. Žurovec, F. Bruzek, K. Vjaclovský, A. Řepková, E. Venclík, M. a O. Tománkovi, J. Lyčka, J. Vjaclovský.

Když později R. Řepka onemocněl, přestaly se hrát operety a se souborem začal nacvičovat činohry Adolf Hýl.

V Pamětní knize najdeme několik zmínek o jednotlivých představeních.

V červenci 1945 slavili v Hartech opět svobodné posvícení – krmáš. Zaslouhou Richarda Řepky byla sehrána v přírodě veselohra České děvče srdce zlaté. Krajský časopis „Hlas“ napsal, že Hartovští jsou mezi prvními v kraji, kteří osvobození oslavují divadlem, ne jako všechny ostatní vesnice taneční zábavou.

V roce 1946 byl sehrán Podhorský grunt. Dne 6. března 1947 proběhla v hostinci J. Šindela oslava narození TGM a na krmáš byla v divadle

Další ukázka z představení ve Veřově lesku.

v přírodě sehrána opereta „Hospůdka u Markyty“, režii měl Josef Gans. V roce 1948 bylo sehráno v režii J. Gans divadelní představení „Hanička z Podlesí“. V roce 1951 se hrálo představení „Na letním bytě“ (pozn.: je uváděn i rok 1947).

Divadelní představení byla značně navštěvovaná, na některá z nich přišla snad až tisícovka diváků. Pro úplnost zbývá dodat, že v Hartech byla hrána i loutková představení a konaly se dětské maškarní plesy.

Informace poskytli Anna Malíková a Richard Řepka.

Další zdrojem byla Pamětní kniha Hartů.

Foto zapůjčila Anna Lyčková a Václav Gans.

Podhorský grunt, 13. červenec 1946.

Hospůdka u Markyty, 13. červenec 1947.

Začátek hartovských muzikantů po roce 1938

Vzpomíná p. Richard Řepka ml.

Desátník Richard Řepka (nar. 1892 v Hartech) v roce 1914. Za první světové války nastoupil jako klarinetista do vojenské hudby do Jaroslavi u Přemyšlu v Polsku (viz foto str. 58).

V té době v Hartech už byli tři muzikanti, kteří hráli v kapele v Petřvaldě a Košatce. Byl to p. Myška František, strýc bývalého starosty obce. Jeho otec byl také rodák z Hartu. Druhý muzikant byl p. Žurovec Leopold, hrál housle ve vedlejší dědině Košatka. Třetí muzikant byl můj otec Richard Řepka, který také hrál v petřvaldské kapele po vedením svého bratra Ludvíka Řepky. Byl to můj strýc.

Otec byl horník, býval dlouhodobě na ubikacích havířských a také hrával s různými havířskými kapelami ze šachet. Na učení mladých muzikantů neměl moc času, proto se toho ujal jeho kamarád, také horník, který bydlel v Petřvaldě. Byl to p. Hložanka František. Dojížděl do Hartu

na kole, v zimě pěšky aby kluky naučil hrát na nějaký nástroj. Než začal učit kluky můj starší bratr Jaroš, tak on začal jezdit za p. Hložanku do Petřvaldu, aby se něco naučil. Když nastoupil do závodu v Kopřivnici a seznámil se s klukama ze Štramberku, kteří už hráli v kapele p. Sochy ve Štramberku, začal tam jezdit na zkoušky, aby se zdokonalil ve hře na klarinet, neboť hra na housle do kterých ho nutil otec se mu nelíbila. Začal s p. Hložankou a otcem, který už byl v invalidním důchodu dávat dohromady kapelu. Vše se dělo za války. Začali se učit Venclík Emil křídlovku, Lyčka Laďa tenor, hraje dodnes, Karel Vjaclovský a Jarek Hrabovský es trubky, Šindel Otakar trombon, Lednický Mirek bas, buben jsem hrál já jako osmiletý kluk, to už jsem hrál i housle. Začali hrát i další kluci, ale nevydrželi. Když přešla fronta, začalo se hrát i na veřejnosti, výlety, různé oslavy, průvody a jiné. Dříve se hrálo jen na pohřbech. Když se fronta převalila bratr Jaroš odešel ihned dobrovolně na vojnu do Vítkovic i když neměl ještě 18 let a to k vojenské hudbě.

Co jsme zůstali v Hartech jsme přešli do dechové hudby v Petřvaldě, kterou řídil můj strýc Ludvík Řepka. Když jsem měl 25 let, to se psal rok 1958, mě udělali kapelníkem a tuto funkci vykonávám dodnes. V roce 2008 to bylo 10. 5. padesát let.

Bratři Jarošovi na vojně přidělili druhý nástroj a to hoboj. Jezdil z Moravské Třebové, kde se vo-

Ludvík Řepka (nar. r. 1890 v Hartech) byl kapelníkem petřvaldské hudby do r. 1958. Foto z let 1. světové války, kdy působil v bosenské Banja Luce u hudby c. a k. pěšího pluku č. 100.

jenská hudba přestěhovala do Prahy na hodiny k profesorovi Hantákovi. Po skončení vojenské služby udělal zkoušku (konkurz) do divadla v Ústí nad Labem. Tam hrál tři roky, ale k profesorovi jezdil pořád, aby se zdokonaloval. Seznámil se tam se zpěvákem tenoristou, který tam přišel taky na konkurz z Ostravy s panem Havlákem Lubomírem z Fryčovic.

Jaroslav Řepka po nástupu prezenční služby u vojenské posádkové hudby v Moravské Třebové.

Ten po třech letech odešel do Bratislavy, po roce tam přetáhl bratra, který tam byl jenom rok a udělal si konkurz Brněnské filharmonie a zároveň do Národního divadla v Praze. Dal přednost Praze, v té době ještě bez konzervatoře. Když se začali zajímat studenti ze škol, musel si konzervatoř udělat. Po roce v Národním divadle přetáhl zase bratr toho kamaráda tenoristu Luboše Havláka. Takže byli zase spolu. Třetí do party byl z Brušperka hudební skladatel, národní umělec Jožka Matěj. Složil polku „Brušperačku“, „Košatské vinobraní“ a „Hartovský valčík“. Jeho i jiné skladby se možná hrají po celém světě na školách, hlavně pozounové sólové party.

V prázdniny tito dva navštěvovali bratra ještě v Hartech, než jsme se přestěhovali do obce Petřvald kvůli letišti.

Richard Řepka ml. (nar. 1933 v Hartech).

Na okraj jednoho výročí

V roce 2008 si připomínáme řadu významných výročí. Nepřekvapí proto, že některá jako by byla zapomenuta. Takový je i osud řady výročí z oblasti ne příliš často zmiňované a známé – z oboru letectví.

V r. 1903 – před 105 lety – vzletli poprvé bratři Wrightové s motorovým letounem těžším než vzduch a zahájili tak éru moderního letectví.

Rok 1918 je rokem vzniku nové mladé Československé republiky a také jejího vojenského letectva. U jeho zrodu stál místní rodák z Loučky u Nového Jičína, major Robert Lev Melč (1891–1934). Není jistě bez zajímavosti, že v roce vzniku Československé republiky vzletl poprvé i vrtulník konstruktéra Ing. Viléma Žurovce (1883–1935), který technickými parametry a výkony překonal všechny konkurenty své doby.

Kdo to byl Ing. Vilém Žurovec, významný letecký konstruktér?

Pocházel z našeho kraje – z malé vesničky Harty (německy Lilien). Vesnička je dnes již neznámá – je více než symbolické, že ustoupila v 50. letech 20. st. výstavbě nynějšího Letiště Leoše Janáčka Ostrava – Mošnov. V malém parčíku před vstupní halou letiště, utopený v zeleni, stojí skromný pomníček Ing. Viléma Žurovce a jeho dvou bratrů – Josefa (1891–1936) a Leopolda (1894–1971). Bratr Josef sestrojil první letadlo do-

mácí konstrukce na Moravě, Leopold byl obětavým spolupracovníkem obou svých starších bratrů.

Rodiče bratrů Žurovcových František a Marie vlastnili v obci Harty malé hospodářství o rozloze asi 3,5 ha. Postupně se jim narodilo devět dětí – pět chlapců a čtyři děvčata. Otec aby zajistil početnou rodinu pracoval jako slévač ve Vítkovicích. Každé ráno odcházel po třetí hodině ranní pěšky do Jistebníku nad Odrou a odtud pak vlakem do Vítkovic. Péče o hospodářství, domácnost a devět dětí ležela pak na bedrech starostlivé a milující matky. Otec po návratu z práce ještě pracoval na malém hospodářství. Děti docházely do školy do nedalekého Petřvaldu.

Chlapce nejvíce přitahovala poměrně dobře vybavená otcova dílna, která byla i jejich královstvím. S otcem opravovali zařízení a nástroje, neustále vymýšleli různá zlepšení a malé vynálezy. Někdy museli být z dílny vyháněni, aby pomohli také rodičům na poli. Otec své syny všemožně podporoval a radil jim. S radostí a uspokojením sledoval pokroky svých synů, kteří byli neobyčejně manuálně zruční. Proto nepřekvapilo, když odvedl svého nejstaršího syna Viléma do učení ve Vítkovicích, aby se připravoval na profesi elektrikáře a zámečníka.

Mistr odborné výuky i dílenský inženýr si všimli neobyčejného zájmu a schopností svého učně,

Bratři Žurovcovi. Zleva František, Vilém, stojící Josef a poslední sedící vpravo Leopold.

jeho zručnosti a nadání v matematice, a tak mohl Vilém posléze získat závodní stipendium a vystudoval průmyslovou školu. Později za pomoci rakouského státního stipendia úspěšně vystudoval i vysokou školu technickou v Berlíně.

Po studiích procestoval Ing. Vilém Žurovec řadu zemí v Evropě. Usadil se v Německu v městečku Volkersdorf nedaleko českých hranic (dnešní Mirsk v Polsku poblíž Frýdlantského výběžku). Nejbližším českým městem bylo Nové Město pod Smrkem. Zde se také oženil – vzal si dceru ředitele místního pivovaru – a zařídil si malou továrnu na turbínová čerpadla a kovové zboží. Továrna jeho rodinu slušně užívala, a tak mohl svůj veškerý volný čas věnovat své celoživotní zálibě – letectví. Bylo možno jej potkávat v leteckých dílnách, kde se aktivně podílel na konstrukčním řešení letadel. Postupně se z něj stal uznávaný a vyhledávaný odborník v oboru konstrukce letadel. Se svou rodinou v Hartech na Moravě udržoval především písemný styk.

První letadlo domácí konstrukce na Moravě

Když v r. 1909 přeletěl slavný letec L. Blériot kanál La Manche, rozhodl se v dalekých Hartech na Moravě Josef Žurovec, elektrikář a zámečnický firma „Nesselsdoorfer-Wagenbau-fabrik, A. G.“ (pozdější Tatra Kopřivnice), že si také postaví vlastní „létadlo“ a vzlétne.

Jistě smělý nápad smělého dvacetiletého mladého muže, který ve svém životě skutečné letadlo

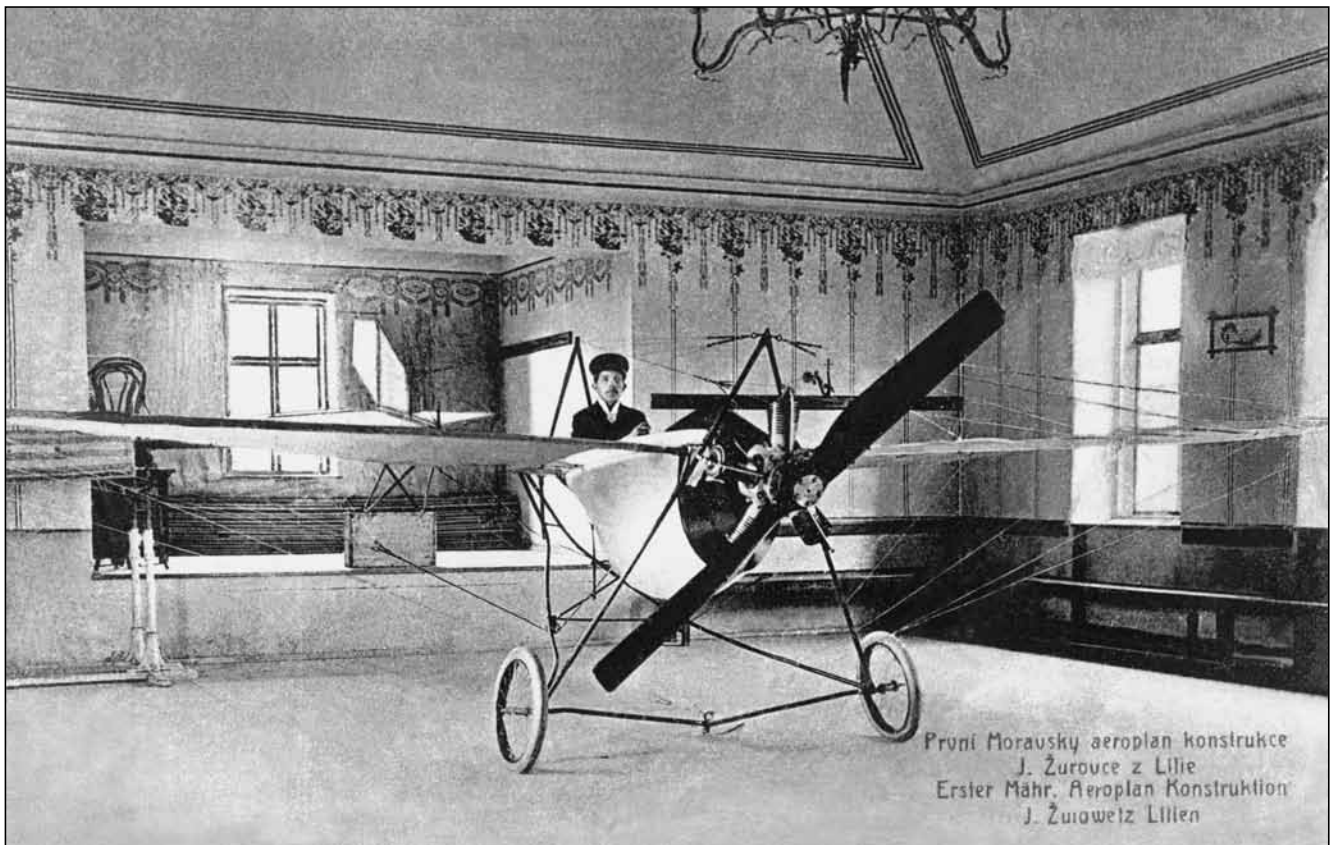
nikdy neviděl, pouze na obrázcích v novinách a na fotografiích svého staršího bratra Viléma. Ale mládí takové bývá – naštěstí ... Josef netušil, že brzy uvidí letadlo skutečné a dokonce v letu ... Všechno se zakrátko mělo změnit.

První vzlet letadla těžšího než vzduch na Moravě

V srpnu r. 1910 pozvali členové ostravského autoklubu slavného českého pilota Ing. Jana Kašpara do Ostravy, aby s ním domluvili první letecké vystoupení na Moravě. Ing. Jan Kašpar skutečně do Ostravy přijel i se svým impresáři p. Hugonem Freundem.

Vyhlednuté místo startu a přistání letadla na polích za Svinovem se sice zdálo Ing. Kašparovi ne příliš velké, nicméně souhlasil. Jeho impresáři vybral dokonce i zálohu na dopravu aeroplánu do Ostravy, ale pilot Ing. Jan Kašpar z neznámých důvodů své vystoupení v Ostravě nakonec odřekl.

Vedení ostravského autoklubu se tedy obrátilo na pilota Ing. A. Warchalovského, který své letecké umění předvedl krátce předtím ve Vídni. Následovala oboustranná dohoda a vystoupení Ing. A. Warchalovského se uskutečnilo v neděli 2. října 1910 na improvizované letištní ploše za Vítkovicemi při cestě do Bělé. Ing. A. Warchalowski předvedl se svým dvoumístným dvojplošníkem Farmanova typu hned několik úspěšných vzletů a přistání. Mezi tisíci nadšených diváků (přijely speciálně

Mladý Josef Žurovec v kokpitu svého letadla. Velký sál hostince Fridolína Huvara v Albrechticích. Rok 1912.

Příprava pozorovacího balonu ke vzletu. Na snímku je patrná početná pozemní obsluha. 1. světová válka.

vypravenými vlaky ze širokého okolí) byl i mladý Josef Žurovec, pro kterého byl tento den nezapomenutelným zážitkem a osudově na něj prezentace letů zapůsobila. Ing. A. Warchalowski uskutečnil podobné působivé vystoupení i 30. října téhož roku v Brně. Mladý Josef Žurovec se o nové dojmy podělil se svým starším bratrem Vilémem a spolupráce dvou bratrů začala dostávat novou konkrétní podobu.

Brzy začaly do Hartů docházet balíčky s odbornou literaturou, které bratr Vilém zasílal z Německa. Josef se seznamoval s nejmodernějšími poznatky v oblasti aerodynamiky, stavby leteckých motorů a letadel i jejich pilotáže. Dnes víme, že studoval i z odborných časopisů (Der Junge Aviatiker).

Své originální myšlenky a nápady konzultoval s bratrem Vilémem. Začal stavět modely letadel – nejdříve z vrbových prutů a latí. Vycházel pragmaticky ze svých možností, protože věděl, že nikdy nebude mít tolik finančních prostředků k uskutečnění svých snů, jako měli slavní piloti té doby.

Za pomoci mladšího bratra Leopolda a dalších přátel a spolužáků v Albrechticích a Petřvaldu začal s konstrukcí svého prvního letounu. Motor, vrtuli a látku k potažení stroje zakoupil v Německu s pomocí bratra Viléma. Je téměř neuvěřitelné, že ve vesnických podmínkách malé zemědělské obce (Harty kolem r. 1910 měly 35 domů a necelé dvě stovky obyvatel) vznikl model prvního letounu domácí konstrukce na Moravě.

Za pomoci bratra Viléma, Leopolda, rodičů a za široké podpory a přízně vesnických dílen v okolí bylo v r. 1912 dílo hotovo.

Kostru křídel mu z kvalitního jasanového dřeva zhotovila v nedalekém Petřvaldě stolařská firma rodiny Ševčíků. Svaření trupu a podvozek letadla z kvalitních tenkostěnných trubek o průměru 30-40 mm mu zajistil mistr Bajnar ve své dílně u Albrechtic.

Aby byly peníze na vrtuli z Německa, prodala jeho starostlivá a milující matka, která své syny

všemožně podporovala, dokonce krávu. Josef pak odjel do Kolína n. R., kde zakoupil nový pěti-válcový rotační motor Gnome-Delfose o výkonu 35 Hp a také zde zakoupil kvalitní vrtuli lepenou z javorového a smrkového dřeva. Bratr Vilém ještě poštou a vlakem zaslal potřebný hedvábný cellon impregnovaný emailitem.

Konečně byl letoun v r. 1912 hotov – byl to jednomístný hornokřídý jednoplošník o rozpětí křídel 9 m, hloubka křídel byla 130 cm, poháněn pěti-válcovým motorem o výkonu 35 Hp. Byl vystaven ve velkém sále dnes již neexistujícího hostince Fridolína Huvara v Albrechticích. Poslední úpravy na letounu byly hrazeny z vybraného vstupného (hlavně výpravy dětí ze škol) a z prodeje pohlednic na místě. Konstruktor Josef Žurovec musel narukovat na vojnu – příznivou rukou osudu byl po základním výcviku převelen do Letecké školy ve Fischamendu u Vídně a úspěšně zde absolvoval pilotní výcvik.

V r. 1914 se vrátil do Hartů s novými praktickými poznatky oboru letectví a pilotáže a začal svůj letoun připravovat k létání. První motorové zkoušky prováděl za asistence svého bratra Leopolda a přátel na loukách u Albrechtic. Bylo zjištěno, že motor má pouze 900 otáček/min. na místo uváděných 1200 otáček/min. Josef uvažoval o tom, že sám vyladí motor na vyšší obrátky s rizikem bezpečnosti a životnosti motoru, ale pak od záměru ustoupil.

Nastoupil do kokpitu svého letounu a začaly vlastní motorové zkoušky. Letoun byl zpočátku umístěn na špalcích a postupně pojížděl upoutaný na silném laně, drženém skupinou přátel a příznivců. Pilot sám ověřoval vlastnosti a chování svého letounu. Stalo se např., že se vytrhl svému běžícímu doprovodu, vznesl se do výše asi 2 m a než stačil pilot let vyrovnat, zřítíl se na pravou stranu a poškodil křídlo, které bylo nutno opravit.

Posléze přišlo rozhodnutí k samostatnému letu. Na jaře r. 1914 se pilot Josef Žurovec vznesl do výše asi 30 m, když vyšší dostup znemožňoval slabý motor. Sledován zraky desítek přihlížejících

Návrat bratří Žurovců z Maďarska v r. 1919 se zakoupeným letadlem FOKKER B6.

Pohlednice od válečného pilota Josefa Žurovce z 1. světové války.

zakroužil nad loukami u Albrechtic a k velké úlevě přítomných diváků bezpečně přistál.

Další úspěšné letecké pokusy přerušilo vypuknutí 1. světové války, která zasáhla do osudů milionů lidí a také bratří Žurovců.

Ing. Vilém Žurovec narukoval jako rakouský státní příslušník nejdříve ke 100. pěšímu pluku a dále byl převelen do leteckých dílen. V r. 1916 byl opět převelen do Fischamendu u Vídně. Zde se podílel se známým leteckým odborníkem Ing. Dr. Theodorem Karmánem na vybudování zkušebny vrtulí. Bratr Josef byl po přeškolení převelen

jako polní pilot na ruskou frontu. Dochoval se jeho deník, který je cenným pramenem informací k dějinám rakouského letectva za 1. světové války. Bratr František (1891–1946) se nadšení svých bratrů pro letectví neúčastnil. Na počátku války padl do ruského zajetí a přes Sibiř se mu podařilo utéct až do Číny. Působil později v Pekingu na tamější technice. V Číně žil František dvacet let, podařilo se mu zde získat značné jmění. Domů do nové republiky se vrátil až v r. 1934.

Vrtulník Ing. Viléma Žurovce

Velení rakousko-uherské armády v průběhu 1. světové války došlo k poznání, že dosud používané pozorovací balony plněné hořlavým vodíkem jsou nejen snadno zranitelné, ale pro pozorovatele v nich přepravované i nebezpečné a pro polní službu nadále zcela nevhodné. Usilovně bylo hledáno náhradní řešení. S návrhem nahradit dosud používané balony upoutaným pozorovacím vrtulníkem přišel velitel vídeňského Flieger Arsenalu plk. Petroczin. Realizací byl pověřen Ing. Dr. T. Karmán, jehož spolupracovníkem byl Ing. Vilém Žurovec. Ing. Karmán odjel do Budapešti, aby u firmy MAG zahájil práce na konstrukci vrtulníku poháněného výkonným elektromotorem, který pro tento účel vyvíjela firma Daimler. Ing. Vilém Žurovec zatím zůstal ve Vídni a pracoval na koncepci upoutaného pozorovacího vrtulníku poháně-

Snímek zkušebního letu vrtulníku s nasazenou pozorovací gondolou. Rok 1918.

ného leteckými motory. Oba konstruktéři museli vyřešit řadu nových a nepředvídaných technických problémů z oboru aerodynamiky a dalších.

Vývoj vrtulníku Ing. Dr. T. Karmána byl financován státem, projekt Ing. V. Žurovce byl financován ze zdrojů Uherské banky a firmy Dr. Liptak. Z Vídně odjel Ing. V. Žurovec do Pestzentlörincz nedaleko Budapešti, kde firma Dr. Liptak et comp. A.G. ocelárna a slévárna působila a měla v tehdejší době 4 000 zaměstnanců. Firma Dr. Liptak ve svém závodě vybudovala i zvláštní letecké oddělení. V této dílně začali pracovat i Vilémovi bratři Josef a mladší Leopold.

Na jaře r. 1918 byl prototyp vrtulníku Ing. V. Žurovce hotov a bylo možno přikročit k letovým zkouškám. Byl sestrojen ze tří paprskovitě rozbíhajících se nosníků a byl snadno demontovatelný pro přepravu. V každém nosníku byl zabudován letecký rotační motor Gnome o výkonu 100 Hp. Každý ze tří motorů měl vlastní benzínovou nádrž a nádrž na olej. Výkon motorů byl převáděn do redukční skříně umístěné v centrálním sloupku, který tvořil těžiště i osu vrtulníku. Z převodové skříně byly soustavou ozubených kol poháněny dvě protiběžné vrtule o průměru asi 6 m. Nad centrálním středovým sloupem a nad vrtulemi byla umístěna gondola pro pozorovatele – 1,5 m vysoká a 1,3 m široká. Pozorovatel tak měl z gondoly ničím nerušený výhled. Ing. V. Žurovec myslel i na záchranu pozorovatele – v případě ohrožení se tento mohl snést velkým padákem i s poškozeným strojem, nebo byla možnost gondolu pyrotechnickými náložemi odstřelit z dosahu vrtulí a ta se pak na padáku i s pozorovatelem bezpečně snesla na zem. Potřebnou stabilitu vrtulníku zajišťovala tři lana.

Z každého nosníku jedno s navijákem a s elektromotory, které odvíjely lana v závislosti na měření tahu v nich.

Vrtulník stál a přistával na gumovém nafukovacím vaku, který vzduchem plnily motory. Vrtulník přistával za plného chodu motoru stahován lany. Celková hmotnost stroje s palivem na 1 hodinu letu byla asi 1 200 kg. Při letových zkouškách v dubnu 1918 dostoupil stroj až do výšky 150 m, což byl fantastický výkon, uvážíme-li, že dosavadní světový rekord měl hodnotu pouhých 1,5 m! Vrtulník dokázal obvykle vystoupat do výše 50 m a setrvat v této výši asi 30 minut.

Ing. V. Žurovec si nechal svůj vynález patentovat v Rakousku-Uhersku, v Německu a po skončení války v r. 1919 i v Československu.

V květnu r. 1918 získal Ing. V. Žurovec výkonější motory typu Rhone, každý o výkonu 110 Hp. Nechal je zabudovat do zkoušeného stroje, na zkouškách spolupracovali i jeho bratři Josef a Leopold.

V červnu r. 1918 byl Ing. V. Žurovec vyzván vojenskou komisí k předvedení vrtulníku v letové

Josef Žurovec ve stejnokroji rakousko-uherského letectva. Po dobu 1. světové války létal na ruské a posléze na italské frontě.

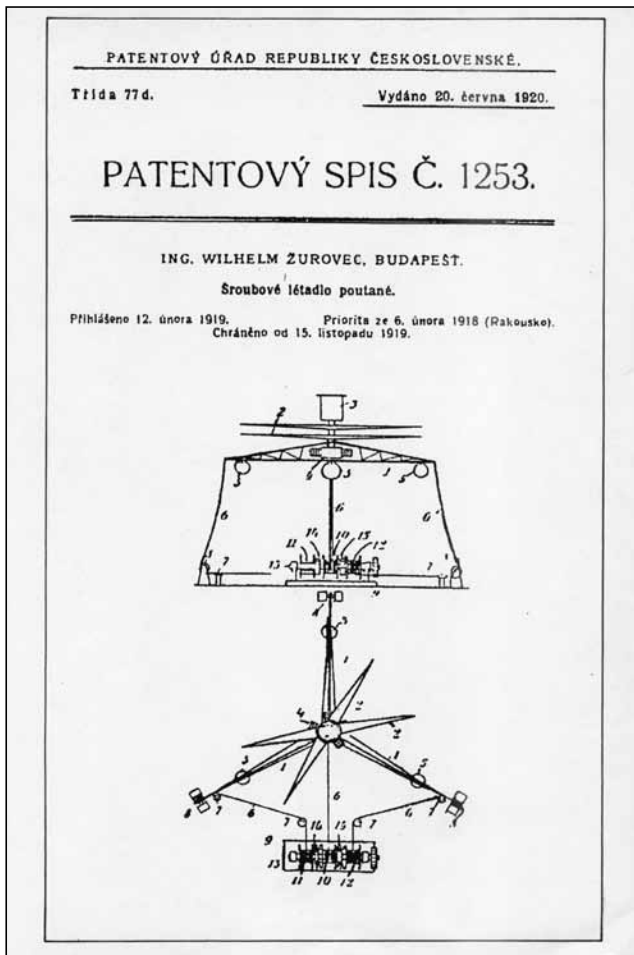
zkoušce s novými motory. Konstruktor váhal, protože nové motory nebyly dostatečně zaběhnuty a projevovaly se i potíže s jejich chlazením. Ale musel uposlechnout rozkaz.

Zkouška proběhla 10. června 1918. Dle předpokladu se projevil nepravidelnosti v chodu motorů a vrtulník jevil známky nestability. Pozemní obsluha začala vrtulník stahovat k přistání. Přistávací manévry se nezdařil a vrtulník se z výšky asi 1,8 m zřítil na zem. Stroj byl těžce poškozen. Ing. V. Žurovec rozhodl o jeho opravě a přípravě na novou zkoušku, která byla stanovena na 1. listopad r. 1918. Mezitím ale události politicko – společenské dostaly zcela jiný spád.

Rakousko-Uhersko kapitulovalo, monarchie se rozpadla, vznikla nová Československá republika. Opravený vrtulník odvezly italské okupační orgány. Ještě mezi válkami bylo možno vidět vrtulník jako exponát v jednom italském muzeu. Po skončení 2. světové války však definitivně zmizel.

Možno konstatovat, že to byl především experimentální stroj, označovaný PKŽ2 (Petroczin – Karmán – Žurovec). Ve své době byl předstupněm vývoje k plně funkčnímu stroji.

Bratři Žurovcové se v r. 1919 vrátili z Maďarska zpátky domů do Hartů – a nepřijeli s prázdnou.

Patentový spis č. 1253 Republiky Československé chránil především systém upoutání vrtulníku a navijáku.

Stačili ještě v Maďarsku zakoupit dvoumístný dvojplošník Fokker D.VI., osm leteckých motorů a další leteckou techniku. Podnikali vyhlídkové lety pro odvážné zájemce, startovali a přistávali na loukách u Albrechtic. Při jednom z přistání najel letoun nedopatřením do vegetací porostlého odvodňovacího kanálu, došlo k poškození podvozku a vrtule. Bratři neměli peníze na opravu, a tak s létáním skončili.

Slavný předválečný letoun Josefa Žurovce byl mimořádně zapůjčen jednomu známému k letu do Bohumína. Ten ale těsně před cílem havaroval a i když pilot vyvázl bez zranění, letoun byl zničen.

Letoun typu Stol Ing. Viléma Žurovce

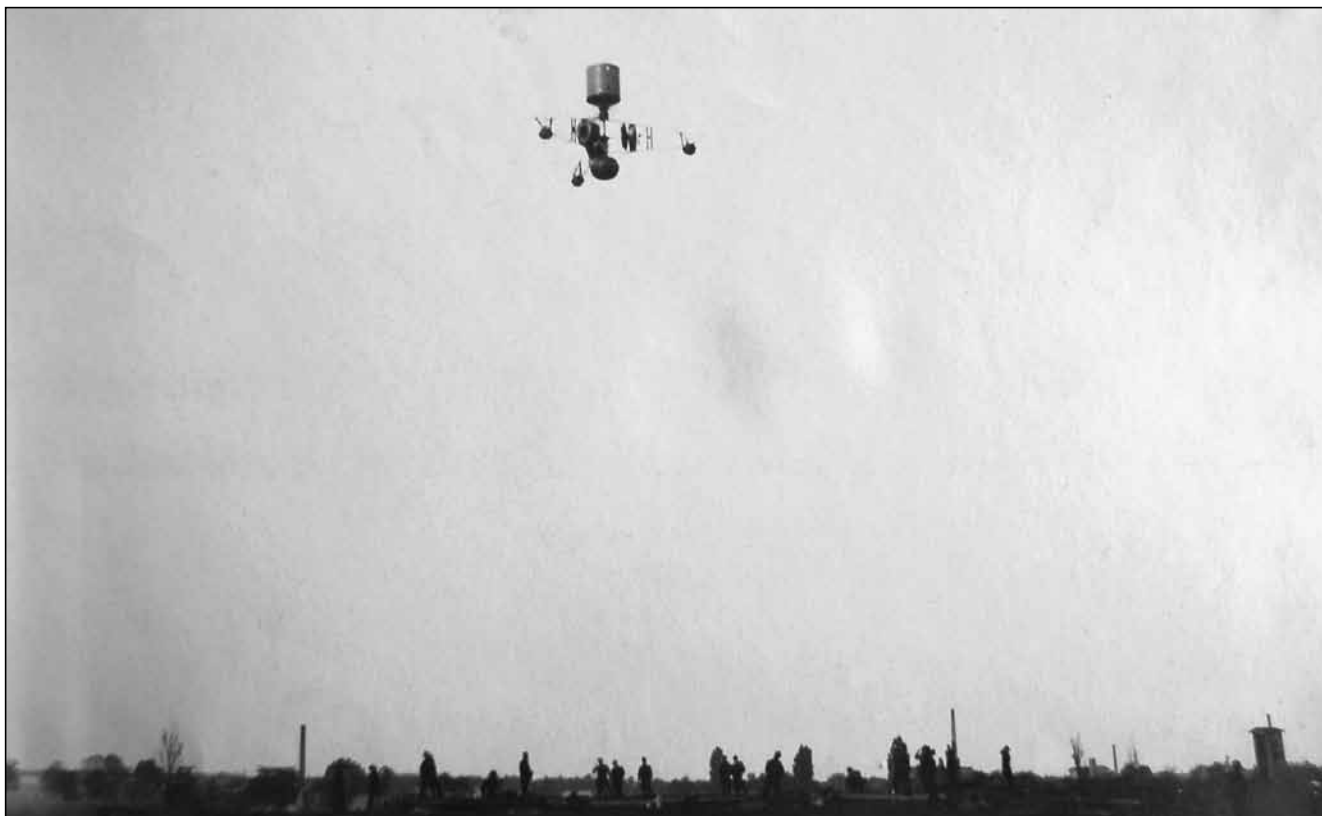
Po 1. světové válce se Ing. Vilém Žurovec vrátil zpět do Německa – do města Volksdorfu. Obnovil činnost své firmy, aby zajistil svou rodinu. Po stabilizaci poměrů se vrátil ke svým konstrukcím v oboru letectví a i nadále si ponechal dvojí státní občanství – československé a německé. V dalším vývoji opustil svou původní koncepci vrtulníku a navrhl letadlo s krátkým nebo kolmým startem a přistáním – i v tomto případě předběhl o několik desetiletí vývoj v leteckém průmyslu.

V této své nové další vizi se vrátil ke koncepci klasického letounu, který měl mít po celé své délce náběžné hrany křídla motorky s vrtulemi. Ty měly zajistit ofukování křídla při malé či dokonce nulové rychlosti. Na svém vynálezu spolupracoval s němec-

Bratři Josef a Leopold (uprostřed v leteckých přilbách) u svého fokkeru.

Vrtulník s nasazenou pozorovací gondolou při zkouškách. Let 10. června 1918.

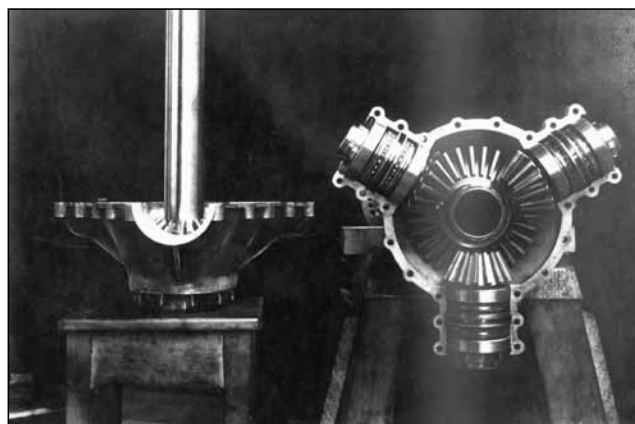
kým leteckým výzkumným ústavem DVL v Berlíně-Adlershofu. Svůj vynález chráněný patenty nabídl i tehdejšímu Československu. Řadu pokusů s novým typem letadla prováděl Ing. Vilém Žurovec ve Vojenském leteckém ústavu studijním v Praze-Letňanech.

Počátkem třicátých let si se společníky zřídil v Praze na Vinohradech Leteckou kancelář ŽNP /Žurovec – Novotný – Prajzler/. Rozběhlo se jednání o využití posledního vynálezu s Ministerstvem národní obrany ČR. Na počátku r. 1933 odjel Ing. V. Žurovec opět pracovně do Německa. Uvažoval již delší dobu o tom, že si v Německu uspořádá své pracovní a osobní záležitosti a přestěhuje se do

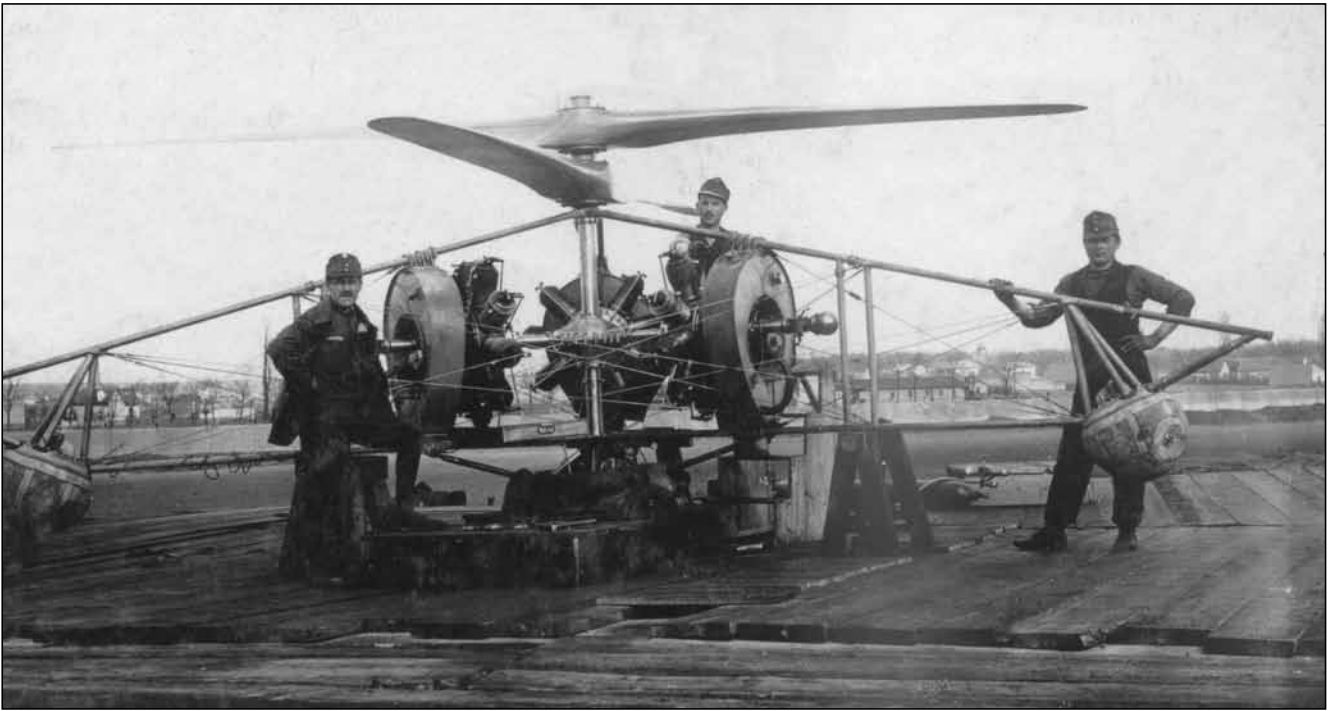
Československa. V Německu se v této době dostali k moci nacisté v čele s Adolfem Hitlerem. Při této poslední pracovní cestě do Německa se stal Ing. V. Žurovec neznámým i se svou projektovou dokumentací. Ihned jej začala hledat jeho žena, později se k ní připojili i jeho společníci z Prahy Ing. Novotný a Ing. Prajzler. Bylo zjištěno, že je Ing. V. Žurovec internován v německém koncentračním táboře Leschwitz u města Görlitz (Zhořelec). Až po intervenci čsl. konzulátu přímo v Görlitz byl Ing. V. Žurovec propuštěn, ale musel se denně hlásit na německém policejním komisařství. Byl údajně obviněn z pokusu o špionáž a případ se měl „došetřit“. Jeho společník z Pra-

Ing. Vilém Žurovec při zkouškách modelu svého nového letounu v laboratořích berlínského Adlershofu.

Demontovaná převodová skříň vrtulníku Ing. Viléma Žurovce. Vlevo v bočním pohledu je dolní část skříňe s hřídelí horního rotoru. Vpravo pohled na průřez horní částí převodové skříňe s hřídelí dolního rotoru.

Obsluha připravuje vrtulník ke startu. Stroj je umístěn na přistávacím vaku. Jsou patrný tři hvězdicové motory, před nimi jsou upevněny plechové palivové nádrže vejčitého tvaru. Vrtulník na této fotografii nemá pozorovací gondolu.

hy Ing. Prajzler se s Ing. V. Žurovcem setkal na hraničním přechodu Německo – Československo. Sem byl Ing. V. Žurovec přivezen německými příslušníky SA ve zbědovaném fyzickém i duševním stavu. Čsl. finančníci a četníci zajišťovali osobní bezpečnost Ing. Prajzlera, aby nebyl unesen a odvečen do nacistického Německa. Ing. V. Žurovec se vyjádřil v tom smyslu, že se vše jistě brzy vysvětlí a on se vrátí domů.

Ale nestalo se tak. Německé úřady sice oznámily, že Ing. V. Žurovec byl propuštěn, ale do čtrnácti dnů byl opět internován v koncentračním táboře. Jeho pobyt tam se prodloužil na více než rok – z tajně propašovaných dopisů Ing. V. Žurovce bylo patrné, že velmi strádal a byl na konci svých duševních a fyzických sil. V prosinci r. 1934 se vrátil bratr František Žurovec ze svého dlouhodobého pobytu v Číně. Když se dozvě-

Zkušební start vrtulníku Ing. Viléma Žurovce. Duben 1918.

Zkušebna vrtulí ve Fischamendu, přebudovaná z hangáru, který byl původně určen pro vzducholoď. Na můstku ve stejnokroji je hejtman (kapitán) Ing. Vilém Žurovec.

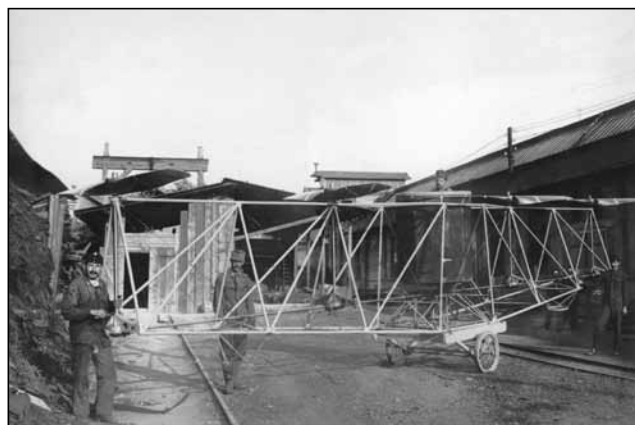

Přístrojový sál zkušebny ve Fischamendu.

děl o osudu svého bratra, ihned se rozjel do Německa. Svého bratra téměř nepoznal. Po jeho rázné intervenci byl Ing. V. Žurovec propuštěn ve velmi špatném zdravotním stavu, vážil jen něco přes 40 kg. Bratr František jej naložil do automobilu a odvezl na komisařství - zde údajně Ing. V. Žurovec prohlásil: „Vy jste mě zde soustavně otravovali a trýznili zcela bezdůvodně. Jsem před smrtí, umřít chci doma ve své vlasti. Jdu domů.“ Službu konající komisař vystavil dokumenty k propuštění a František odvezl svého bratra urychleně do Československa.

Do Hartů dorazili na Štědrý den r. 1934. Lékař MUDr. Mechl dal Ing. V. Žurovce ihned odvézt do Jubilejní okresní nemocnice v Bohumíně, kde se je pokusil zachránit primář MUDr. Jindřich Mourek. Rentgenové vyšetření prokázalo zduřený žaludek a dvanácterník. Ani okamžitá operace nemohla oddálit jeho smrt. Před smrtí musel Ing. V. Žurovec nesmírně trpět. Zemřel 13. ledna r. 1935 a dne 16. ledna byl uložen do hrobu rodiny Žurovců na hřbitově v Petřvaldě.

Ing. V. Žurovec se tak stal jednou z prvních obětí nacistického režimu v meziválečném Československu. Německu se podařilo zabránit mu v dokončení jeho vynálezu. Zachovaná dokumenta-

Drak konkurenčního stroje Ing. Theodora Karmána (bez motoru).

ce dokládá mimořádnou genialitu vyřešení koncepce letadel s využitím ohybu vrtulového proudu, tedy letadel označovaných zkratkou STOL. Výroba prvních letadel tohoto experimentálního typu s označením Breguet 940 byla zahájena v r. 1958 ve Francii.

Další osudy bratrů Žurovců

Rok po smrti Viléma v r. 1935 zemřel bratr Josef, v r. 1946 zemřel bratr František a saga bratrů Žurovcových se uzavřela v r. 1971, kdy odešel do leteckého nebe bratr Leopold.

Na památku významných rodáků ponese vstupní prostor dnešního modernizovaného a rozšířeného mezinárodní letiště Leoše Janáčka Ostrava – Mošnov název „Náměstí bratrů Žurovců“.

Autor článku si dovoluje vyjádřit poděkování JUDr. Libuši Bradnové z Vysoké školy báňské - Technické univerzity v Ostravě za laskavé zpřístupnění dokumentů z rodinného archivu rodiny Žurovců.

Jan Číp, Muzeum Novojičínska, p. o.

Ing. Vilém Žurovec s chotí. Na jeho levém límci zřetelné označení vzduchoplaveckých oddílů. Z rodinného alba.

Detail pomníku bratrům Žurovcovým v Mošnově před letištěm
(Foto Ladislav Šmitke).

Dům ve kterém se nacházela dílna mistra Bajnara
(Foto Ladislav Šmitke).

Torzo budovy někdejšího hostince Fridolína Huvara v roce 2003
(Foto Ladislav Šmitke).

Pomník bratrům Žurovcovým v Mošnově před letištěm.
Autorem pomníku je ak. sochař Miroslav Rybička ve spolupráci
s ing. arch. Alfrédem Návratem
(Foto Ladislav Šmitke).

Stolařství Ševčík v Petřvaldě (Foto Ladislav Šmitke).

Prostor mezi Albrechticami a bývalými Harty. Někde zde probíhaly
aviatické pokusy bratří Žurovců (Foto Ladislav Šmitke, 2008).

Likvidace vesnice Harty Vzpomínky Václava Ganse

Podzim roku 1956. Já měl tehdy 17 let. Stavba letiště už probíhala a v Petřvaldě se dokončovaly první domky pro obyvatele Hartů. Koncem října přišlo a na chodníku z Hartů do Petřvaldu, po kterém chodili a jezdili na kolech všichni „Hartovjáci“ bylo bláto. Napěchovalo se mi na kole mezi pláště a blatníky tak, že jsem musel jít pěšky a kolo tlačit. Do kufříku jsem sbalil klobásky, vajíčka a budík a odjel do Příbora, kde moji rodiče koupili domek. Naši se za mnou přestěhovali až za týden 5. 11. 1956.

Harty jsou bourány, čp. 17 (Foto zapůjčil Václav Gans).

Asi o měsíc nebo trochu později jsem se do Hartů vypravil podívat, jak to tam vypadá. Byl jsem šokován. Hromady ruin, hromady cihel se zbouraných domů, prázdná místa po zbouraných domech, zbytky plotů, stromy a sem tam stál nějaký dům, ve kterém ještě někdo bydlel. Jako by se vrátila válka. Z našeho domku zbyly jen hromady cihel a dříví, jen na kousku betonu zůstalo několik dlaždic, které jsme měli v síni na podlaze a velké lípy, které rostly za domkem. Jako v hrůzném snu jsem šel po vesnici a vešel do domu, který ještě stál neporušen. V kuchyni seděla paní Žurovcová, pozdravil jsem a jak jsme se na sebe podívali začali jsme beze slov oba plakat. Ona matka mého kamaráda a já 17letý kluk. Co se dělo potom už nevím. Jak jsem se dostal do Petřvaldu na autobus a do Příbora, to nevím.

Několikrát během let se mi zdál stejný sen: „Harty nezbourali, ale zůstaly. Šel jsem se tam podívat, ale bylo to vždy stejné. Pochmurné počasí, mlha, šero a domy byly jiné, lidi jsem nepoznával.“

Do Petřvaldu za kamarády a do Mošnova na letiště jsem jezdil a chodil dost často, ale přes lávku u hřbitova a po chodníku k Hartům jsem se neodvážil.

Až asi za 40 let jsem se vydal na kole přes lávku a kousek za starou vrbou chodník končil. Bylo to na podzim a bylo sucho, a tak jsem po polích došel až k plotu letiště. Za plotem už byly vzrostlé stromy. Mezi nimi jsem chodil a hledal něco co

by mi Harty připomnělo. Třeba malou prohlubeň po hrobu německého vojáka vedle Veřového leska. Toho vojáka, který byl raněn při osvobození Hartů. U nás v kuchyni byl obvazován a na posteli mých rodičů byl Němci zastřelen, protože ho asi už nestačili na připraveném trakaři s otýpkou slámy odvézt. Rusové obviňovali mého strýce, že Němce obvazoval. Až starosta pan Hýl jim to nějak vysvětlil a strýce nakonec nezastřelili a pustili. Já jsem tehdy vyběhl za rodiči ze sklepa a utíkal do kuchyně a ložnice, kde jsem se zastavil u nohou mrtvého vojáka a pamatuji si, že jsem ten den nemohl nic jíst.

Nic jsem nenašel, za stromy bylo pole a pak konec rozjezdové plochy letiště. Tak kde vůbec Harty byly? Jak to zjistit? Až v roce 2007 jsem při brouzdání na internetu našel starou mapu na které byla obec Lilien (později Harty). Pomocí GPS souřadnic jsem na fotomapě našel místo, kde byla křižovatka u které stával náš domek. Konečně jsem znovu viděl, kde Harty stály.

Ještě jedna vzpomínka. Dva roky před zahájením stavby letiště jsem dostal malou živou želvu. Přes zimu byla v kuchyni v krabici a na jaře v ohradce na zahradě. Další zimu byla schovaná někde v hromadě dříví a na jaře se zase objevila. Ale při stěhování jsme na ni zapomněli. Takže ji buď rozdrtily buldozery nebo ji zasypaly hlínou při stavbě...

Poznámka

S panem Gansem jsme se 10. listopadu 2007 vypravili na místa, kde stály Harty, přesněji domy na Lučkách, které jsou mimo oplocený areál letiště. V hromadách sutin, které zde zůstaly po vojácích, jsme přece jen něco našli. Starou studnu. Byla zpola zasypána, pečlivě vyložena pískovcovými kvádry, nikoliv betonovými zkružemi, jistě patřila Hartům. Možná poslední hmotný doklad jejich existence (viz foto).

Radim Jarošek

Píseň na rozloučenou

Text Vítězslav Hajdůček st.

Na nápěv písně *Ta naše písnička česká*

1. *Usmálo se slunko krásné v pěkné krajině,
chaloupky tam naše stály jako v rodině,
tam jsem prožil svoje mládí, celý život svůj,
tam jsem co dítě zpíval „kde domov můj“.*

Ref.:

*Chaloupky na rovině
nastaly doby jiné,
byly jste dříve tak hezké,
naše chaloupky hartovské,
nezbude za čas krátký,
po vás žádné památky,
o vás budem vyprávět,
svým dětem pohádky.*

2. *Naše stará česká práva vždy jsme hájili,
rodný jazyk, českou půdu jsme uchránili,
chaloupky tam naše stály s námi na stráži,
všemi vždy milované nyní překáží.*

Ref.

3. *Štíty hleděly mile do dále,
šťastní jsme tu mezi nimi vždycky bývali,
každý měl tu chaloupku nade všechno rád,*

nikdy by ji nevyměnil za královský hrad.

Ref.:

*Chaloupky na rovině,
smutně na vás hledíme,
byly jste dříve tak hezké,
naše chaloupky hartovské,
nezbude za čas krátký,
po vás žádné památky,
o vás budem vyprávět,
svým dětem pohádky.*

4. *Loučíme se vy chaloupky s vámi naposled,
kdo vás spatří rozbořené, zaplakal by hned,
přišly na vás smutné časy, jak to osud dal,
nic nezbude z vaší krásy – jen v srdcích žal.*

Ref.:

*Chaloupky na rovině,
smutně se rozloučíme,
chodníček z Hartu do Petřvaldu,
slzami pokropíme,
nezbude za čas krátký,
po vás žádné památky,
a nám je jak by ukradli,
dítě z náručí matky.*

Harty, 1956

Prameny a literatura

Prameny

Státní okresní archiv Nový Jičín

Archiv obce Harty, 1910–1945 (1955)

Místní národní výbor Harty, (1928) 1945–1956

Vodní družstvo Harty, 1928–1954

Národní jednota – místní odbor Harty, 1930–1948

Požární ochrana – místní jednota Harty, 1951–1954

Zemský archiv v Opavě

Velkostatek Nová Horka, Gruntovní kniha pro Harty (Collonie Lilien), 1794–1838

Literatura

Bartoš Josef (ed.) (1995): *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*, svazek 14, Vydavatelství Univerzity Palackého, Olomouc

Blahut Alois (1977): *Z historie letiště Ostrava Mošnov – Bratři Žurovcové*, Čs. správa dopravních letišť Praha

Hosák Ladislav (1967): *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*, úvodní svazek, Profil Ostrava

Pchálek J. (1981): *Bratři Žurovcové*, Ostrava, sborník příspěvků k dějinám a výstavbě města sv. 11, s. 281–284

Pokorný Ferdinand (1917): *Vlastivěda moravská*, okres příborský, Musejní spolek v Brně, s. 196–199

Turek Adolf a kol. (2004): *Místopisný rejstřík obcí českého Slezska a severní Moravy*, Zemský archiv v Opavě, Opava

O Hartech byl ostravskou televizí natočen krátký pořad s názvem *Vzpomínka na Harty*. Archivní kopie byla bohužel zničena při povodni v roce 1997.

K Hartům se vztahuje orchestrální skladba Josefa Matěje Hartovský valčík, která byla rovněž natočena v Československém rozhlasu (Ústřední hudba Ministerstva vnitra). Je k dispozici v Českém rozhlasu v Praze.

Harty jsou dnes součástí Petřvaldu (současná pohlednice).

Harty zůstaly – ulice Harty v Petřvaldě.

Kamenný kříž byl při bourání Hart převezen a dnes stojí v Petřvaldě.

RWE Transgas Net. Blíž přírodě.

V roce 2007 jsme pomohli zpřístupnit sedm přírodních lokalit ▪ Podpořili jsme rekonstrukci proslulé vinařské stezky na Mikulovsku ▪ Přispíváme k vybudování vzdělávacího environmentálního centra uprostřed národního parku ▪ Již druhým rokem jsme generálním partnerem Českého svazu ochránců přírody a Národního parku Podyjí.

RWE Transgas Net – Váš spolehlivý přepravce zemního plynu

www.rwe-transgasnet.cz

RWE
Transgas Net